

SVOBODNA BESEDA

40 / REVIJA ZZB ZA VREDNOTE NOB SLOVENIJE /

februar 2019

cena 3 eur

Letnik IV

ISSN 2463-8218

9 772463 821805

»SKOZ BOJ IN TRPLJENJE V LEPŠE ŽIVLJENJE«

Ob 8. marcu, mednarodnem dnevu žensk, čestitamo vsem ženskam in jim želimo tak pogum, kot sta ga imeli junakinji v najhujših časih Slovenije.

Zlati red za zasluge Florjanu Lipušu

Pisatelj velikih misli in širokega pogleda

Florjan Lipuš je pisatelj velikih misli in širokega pogleda. Je slovenski pisatelj, saj piše v slovenščini in je v domovini svojega jezika priznan in znan. Je pa tudi avstrijski pisatelj, saj živi na avstrijskem Koroškem, na Selah pri Žitari vasi, njegova dela so prevedena v nemščino in tudi tam je priznan in znan. Je tudi evropski in svetovni pisatelj, saj v svojih delih opisuje človeka, ki bi lahko z enakimi težavami, strahovi in upanji živel kjer koli in kadar koli.

Osrednji del njegovega literarnega opusa je šest romanov, od Zmot dijaka Tjaža iz leta 1972 do Gramoza iz leta 2017. Po predzadnjem romanu Boštjanov let se je avtor pred poldrugim desetletjem odločil končati svojo pisateljsko kariero, a si je na srečo premislil. Večina njegovih del je v širšem pomenu avtobiografska, saj se z njimi avtor vrača v čas med drugo svetovno vojno in po njej ter podaja bridko osebno izkušnjo in trpko koroško resničnost. V delih ne opisuje grozot, očitne pa so njihove po-

S svojimi deli Florjan Lipuš prispeva k ohranitvi in razvoju slovenskega jezika na Koroškem in v Sloveniji. Piše v slovenščini, boj proti izginevanju slovenskih besed in besednih zvez razume kot svojo nalogo.

Predsednik Republike Slovenije Borut Pahor je ob slovenskem kulturnem prazniku na posebni slovesnosti v Predsedniški palači vročil državno odlikovanje zlati red za zasluge pisatelju Florjanu Lipušu – za izjemen prispevek k slovenski književnosti in za nov in svež pogled na slovenstvo. Slovesnosti so se poleg gospe Tanje Pečar udeležili tudi Vinko Möderndorfer, predsednik Upravnega odbora Prešernovega sklada, gospa Bjanka Adžić Ursulov, dobitnica velike Prešernove nagrade za življenjsko delo, nagrajenci Prešernovega sklada Martina Batič, Aljoša Dekleva in Tina Gregorič. (Foto: Daniel Novakovič/STA)

Nagovor Florjana Lipuša

sledice za posameznike, ki iščejo svojo pot v novem svetu. Teža grozot je tako še težja. Pa vendar v njegovih delih ni želje po obračunu ali maščevanju, sta pa v njih začudenje in spraševanje, kako je bilo vse to mogoče.

Florjan Lipuš je prejel skoraj vse pomembne kulturne in literarne nagrade tako v Avstriji kakor tudi Sloveniji. V Sloveniji je med drugim že leta 1975 dobil nagrado Prešernovega sklada in leta 2004 Prešernovo nagrado, leta 1985 pa je postal član Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Na avstrijski strani moramo omeniti častni križ za znanost

in umetnost (2002), častno nagrado za književnost Republike Avstrije (2005) in najvišje avstrijsko kulturno priznanje, avstrijsko državno nagrado v letu 2018.

S svojimi deli Florjan Lipuš prispeva k ohranitvi in razvoju slovenskega jezika na Koroškem in v Sloveniji. Piše v slovenščini, boj proti izginevanju slovenskih besed in besednih zvez razume kot svojo nalogo. Jezik, in Lipuš to čuti močneje in izpoveduje silneje od drugih, je temelj samozavesti, pravi in dodaja: ni pomembno, koliko ljudi govori jezik, temveč kako ti ljudje s tem jezikom ravnajo.

Poleg literarnega dela je treba poudariti njegovo zavzemanje za pokončno slovenstvo. Boli ga, če večinsko prebivalstvo podcenjuje katero koli manjšino, in opominja, da z »boječo pohlevnostjo« narod ne more uspeti. Zelo je kri-

tičen do vodstev slovenske manjšinske skupnosti v Avstriji zaradi pomanjkljive enotnosti in odločnosti, saj da to vodi do prešibkih akcij slovenske države za zaščito slovenske manjšine.

Dela Florjana Lipuša, njegov ugled in pogled na slovenstvo imajo neverjetno moč. Prestopajo meje in preplavljajo vsak breg. Silijo nas, vse nas tu in tam, k bolj poglobljenemu razumevanju vprašanj slovenstva v Avstriji, svetu in nasploh. ●

Vir: Urad predsednika Republike Slovenije

Naš boj – včeraj, danes, jutri

// PIŠE: **mag. Blaž Kavčič**, predsednik Sveta ZZZB

Bojevati se – to je lahko posledica prisile oblasti, da se državljani oblečejo v uniforme, vzamejo orožje in se podajo na bojišče. Vse vojne v zgodovini človeštva so izbruhnile v interesu vladajočih, bojevali so jih običajni ljudje, izgubljali življenje, zdravje in trpeli posledice vojne, ne samo tisti na strani poraženec, tudi večina običajnih državljanov na strani zmagovalcev.

Morda najpomembnejša zgodovinska izjema je politična odločitev ZDA po koncu druge svetovne vojne, da investira v svoje državljane, demobilizirane vojake. Nastal je znani »GI Bill« – zakon, s katerim je ameriška država investirala v svoje državljane, v brezplačno šolanje ter ustanavljanje obrti in malih podjetij. Ekonomisti so ugotovili, da je bila tudi v čisto finančnem pogledu to ena najboljših investicij in da se je v učinkih na bruto družbeni proizvod sedemkratno poplačala. A to je bila zgodovinska izjema. Logika koncentriranega špekulativnega kapitala deluje drugače. Od Napoleonovih vojn naprej je upravljanje sveta vse bolj v rokah nekaj globalno delujočih bankirskih družin, ki financirajo vojno industrijo in države ne glede na to, kdo se s kom vojskuje in zakaj. V obdobju od leta 1914 do 1945 je zahodna civilizacija povzročila smrt 100 milijonov državljanov. Nekaterim se je izplačalo, ljudje pa so umirali in trpeli na fronti, v koncentracijskih taboriščih, na pogoriščih domov, kot talci ... Med drugo svetovno vojno je v Baslu ves čas delovala Banka za mednarodne poravnave (BIS), upravljali pa so jo predstavniki nacistične Nemčije in ZDA. Pred tem pa so angleški finančni krogi financirali pohod nemških nacistov s Hitlerjem na čelu na oblast.

Vprašati se torej moramo, kaj je naš boj. Ameriški eminentni publicist, duhovnik Chris Hedges, je večkrat poudaril misel, da je prava duhovnost samo tista, ki izvira iz upora. Samo vera torej, ki izhaja iz boja za obstoj in razvoj posameznika, družine in nacije, je prava, iz človeka izhajajoča vera. Naš boj

včeraj, danes in jutri je torej samo boj za človeka, za njegovo kakovostno življenje. Temeljni sestavini kakovostnega življenja sta svoboda in blaginja. Vse to je mogoče doseči samo v kakovostnem družbenem okolju in v kakovostnem naravnem okolju.

Tako kot so se slovenski partizani leta 1941 podali v boj za gol obstoj in upali na boljše družbene razmere po osvoboditvi, se moramo tudi danes podati v nenasilen upor zoper uničevalno delovanje skoncentriranega špekulativnega kapitala, ki uničuje človeka in planet. Še nikoli v 3,8 milijarde let dolgi zgodovini življenja na Zemlji in v 200 000 letih obstoja človeka ni bila nevarnost za uničenje tako velika in blizu kot danes. Zakaj? Za koga? Običajnemu državljanu je težko razumeti, da tisti, ki imajo dejansko možnost upravljanja planeta, ne sprevidijo ali nočejo sprevideti nevarnosti za nas vse, ki jo povzročajo s svojim norim pohlepom po denarju in moči. Čas je za boj! Poglejmo, kdo je z nami, kdo je za demokracijo, kdo je za življenje in kdo je proti nam, kdo deluje v imenu Smrti! Katera politika, doktrina izpostavlja človeka kot osrednjo vrednoto? Neoliberalizem, fašizem, nacizem, liberalizem, klerikalizem? Ne, vse te doktrine, utemeljene na denarju ali bogovih, pridigajo krivdo posameznika, kriminalizirajo nestrinjanje, samozavest in upornost, pridigajo kult pohlevnega dela v korist nenaravno velikih obsegov bogastva. In pojem svobode reklamirajo, a ga osušijo na svobodo neomejenega izkoriščanja.

Ne gre za krizo vrednot, kot pridigajo cerkve in filozofi oligarhije, to je kriza spoštovanja vrednot. V Zvezi borcev imamo kot temeljne vrednote zapisane: zavzemanje za mir, razvoj domoljubne zavesti, še posebej mladine, slovenska nacionalna identiteta, državnost, suverenost, demokracija, svobodoljubna in uporniška izročila, izhajanje iz tradicij boja proti fašizmu in nacizmu. Stopimo skupaj v novo Osvobodilno fronto – fronto za življenje! Za dobro, polnovredno življenje državljanov Slovenije danes in jutri. ●

**SVOBODNA
BESEDA**

6-7: Kolumna

Jože Poglajen:

Razbito ogledalo slovenske kulture

Dr. Martin Premk:

Lažnivci

8: Komentar

Dr. France Križanič:

O osebni porabi

10-11: Aktualno

Iztok Pipan:

Slovesnost ob dnevu spomina

na žrtve holokavsta

15: Obletnica

Ivan Seljak:

Partizanske smučine Cerčno 45

24: Zločini okupatorjev

Jože Oblak:

Grozovit umor skojevke Tilke Sedejeve

Fotografija na naslovnici:

106 - Fanika Raček (levo), ki je preživela taborišče Auschwitz in 99 - letna Adreana Družina - Olga, edina še živeča narodna herojinja Slovenije (Jugoslavije).

SVOBODNA BESEDA je revija ZZZB za vrednote NOB Slovenije za domoljubna, socialna, gospodarska, politična, zgodovinska in kulturna vprašanja doma in po svetu. Izhaja vsak zadnji petek v mesecu.

Izdajatelj: ZZZB za vrednote NOB Slovenije

Zanj: Tit Turnšek, predsednik

Uredniški odbor: dr. Maca Jogan, Božo Kovač, Mitja Meršol, Franc Štibernik

Odgovorni urednik: Janez Alič

telefon: 041 686 322

elektronski naslov: svobodna.beseda@gmail.com

Jezikovni pregled: Mirjam Furlan Lapanja

Naslov uredništva in naročnin:

ZZZB za vrednote NOB Slovenija,
Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana
telefon: (01) 434-44-45; fax: (01) 434-41-17
romana.jemec@zzb-nob.si

Cena: 3 €

letna naročnina: 36 evrov,
trimesečna naročnina: 9 evrov
ISSN 2463-8218.

Transakcijski račun: SI56 0201 0001 8541 225

Davčna številka: SI 84151714

Tisk: Schwarz print, d. o. o., Ljubljana

Naroda se nikoli nista sovražila

Skupni boj proti fašizmu

Izjava predsednika Evropskega parlamenta Antonia Tajanija na bazo-viški komemoraciji 10. februarja 2019 je samo vrh ledene gore. Od kar je Italija leta 2004 razglasila 10. februar za dan spomina na žrtve voj in eksodusa, je sovražstvo do Slovencev in Hrvatov na ta dan vsako leto hujše, laži pa so vsako leto večje. To je dan demonstracije novega italijanskega fašizma.

Leta 1953 si je Italija spet poskušala prigrabiti našo zemljo (Cono B Svobodnega tržaškega ozemlja). Tudi takrat smo jim jasno povedali, da jo bomo branili in obranili. Tajanijeve besede »naj živi italijanska Istra, naj živi italijanska Dalmacija« samo potrjujejo, da se spet vzbuja apetit po naši zemlji. Italijanski fašizem se je do kraja razgalil.

Italijanska politika vsa leta po drugi svetovni vojni ni bila zmožna temeljite defašizacije, kot je bila denacifikacija v Nemčiji in Avstriji.

Genocid nad Slovenci in Hrvati se je začel kmalu po tistem, ko je prišel na oblast Mussolini. Prepovedali so slovenski jezik, priimke in imena so poitalijančevali, Slovence so razseljevali po

za svoj obstoj in fašiste nagnali z naše zemlje. Prepričan sem, da vas bomo spet, če si boste le drznili poskusiti prisvojiti samo ped slovenske zemlje.

Čas je, da tudi Italija uradno objavi poročilo slovensko-italijanske zgodovinske komisije o mednacionalnih odnosih. Pozivamo predsednika slovenske vlade, da to zahteva od italijanskega premierja Giuseppeja Conteja.

Potem bo manj laži. Italijanski notranji minister Salvini govori grde izmišljotine. Titova vojska in partizani nikoli niso pobijali otrok, nikoli niso usmrtili nekoga samo zato, ker je bil Italijan ali ker je bil katolik. Ali ga ni sram in tudi vseh drugih italijanski politikov, ki ob tem molčijo?

Ob koncu druge svetovne vojne so se skozi naše kraje valile horde kvizlingov iz vse vzhodne Evrope: Tatari, Čerkezi, Ukrajinci, četniki, ustaši itd. Za njimi je pritiskala jugoslovanska armada, nenehno so potekali boji, partizanske enote so prodirale proti Trstu. Nemci in italijanski fašisti so se srdito upirali. Padlih na obeh straneh je bilo mnogo, končali so v kraških jamah. Taka je vojna, mi je nismo želeli.

Z Osimskim sporazumom sta Jugoslavija in država Italija dokončno končali spore, vsaj tako smo takrat zmotno mislili. Italijanska vlada je z lažnimi obljubami izzvala izseljevanje Italijanov iz Istre in Dalmacije.

Naša dva naroda se nikoli nista sovražila. Z italijanskimi protifašisti smo bili skupen boj proti fašizmu. Dolgo po vojni smo živeli v miru in prijateljstvu in tako bo, to trdno verjamem, tudi v prihodnosti, ne glede na to, da se danes pojavlja fašizem, ki hoče z lažmi prikriti svoje zločine – in za to gre. Ne bo šlo! Nove oblike fašizma povsod po Evropi dvigujejo svojo glavo. Prav italijanski protifašisti združujejo vse protifašiste Evrope. Namen je samo eden: vsi pošteni ljudje Evrope želimo živeti v miru in sožitju. ●

Ljubljana, 14. februarja 2019

Tit Turnšek
predsednik ZZB NOB Slovenije

Vzpostaviti povezavo med vrednotami

Vrednote,

Vrednot ne vidimo, se pa vidijo vrednotna dejanja in obnašanja. Ljudje smo vrednotujoča bitja. Ni nam vseeno, kaj sami in kaj drugi storijo ali ne storijo. Osnovna značilnost vrednotnega odnosa je v tem, da vključuje presojo, ali ravnamo dobro ali slabo, pravilno ali nepravilno, dopustno ali nedopustno, sprejemljivo ali nesprejemljivo.

Vrednot je več vrst. Imamo politične, moralne, religiozne, kulturne, tehnične, ekonomske in okoljske vrednote. Ni nam vseeno, kakšni so zrak, voda, prst, kakšna je hrana, je varna ali ni. Ker človek od nekdaj živi v naravi in od nje, bi lahko rekli, da so okoljske/ekološke vrednote tako stare, kot je človek sam. So pa danes postale izredno pomembne, ker je stanje okolja postalo skrb vzbujajoče in je postal vprašljiv obstoj človeka na planetu.

Vidno in nevidno

Smo v družbeno-ekološki krizi, to je krizi odnosa, človeka in celotne družbe do narave. Hkrati je to tudi kriza medčloveških odnosov in odnosov posameznika do ožje in širše skupnosti. Družbeno-ekološka kriza je v bistvu povzetek in skupni imenovalac več že obstoječih ali grozečih kriz, kot so npr. prehranska, energetska, gospodarska, politična, podnebna idr. Ni lokalna kriza neke države, ampak je globalna kriza človeštva, sedanje civilizacije, sedanjega globalnega družbeno-ekonomskega neoliberalnega sistema.

Nekateri znaki teh kriz so vidni, številni pa ne. Tako se vidijo protesti ljudi proti kopičenju odpadkov, proti hrupu, proti načrtovanju daljnovodov visoke napetosti v bližini njihovih hiš, postavljanju baznih postaj, načrtovani graditvi cest, prevelikemu prometu v naseljih idr. Vidijo se čakalne vrste v ambulantah, vrste za pomoč Rdečega kriza ali Karitas. Nekatera stanja in znamenja krize pa lahko razkrijejo samo znanost – družboslovna, naravoslovna, tehnična – in analiza sta-

vsej Italiji, številni so se bili prisiljeni izseliti. Mar to ni genocid, Matteo Salvini? Ste se kdaj za to opravičili? Skrajni čas je, da to storite zdaj!

Ko se je začela druga svetova vojna, ste nas pošiljali v koncentracijska taborišča, Rab, Gonars itd. Koliko Slovencev ste tam pobili? Koliko vasi požgali? Koliko talcev postrelili? Ste se, gospod Salvini, kdaj opravičili? Upri smo se, bojevali

vrednotami in politiko

narava, okolje

tističnih podatkov. Tako neposredno ne moremo videti, da v Sloveniji 13 odstotkov ljudi živi pod pragom revščine ali da v svetovnem merilu 1 odstotek ljudi razpolaga z večino družbenega bogastva, pri nas pa 20 odstotkov. Prav tako ne vidimo, da če bi vsi ljudje na Zemlji trošili toliko naravnih virov kot Slovenci, bi potrebovali dva in pol planeta, imamo pa samo enega.

Lokalno vpliva na globalno in globalno na lokalno. Sprememba vrednot in obnašanja mora biti globalna, saj imajo številne lokalne in nacionalne dejavnosti globalne ekološke/okoljske posledice in nasprotno. Termoelektrarne in

nija ima le še 884 m² obdelovalnih zemljišč na prebivalca, v naših pedoloških in podnebnih razmerah pa je po oceni potrebnih za samooskrbo 3000 m² obdelovalne površine na prebivalca. Prevelika usmerjenost v nižje cene živil in večjo konkurenčnost se pogosto dosega za ceno zdravja ljudi.

Nekdanji ameriški predsednik Franklin Roosevelt je dejal: »Narod, ki uničuje tla, uničuje sam sebe.« Ekonomist bi mogoče dejal, da kmetijska proizvodnja v Sloveniji prispeva le 2 odstotka k letnemu bruto družbenemu proizvodu. To drži, toda ta dva odstotka sta pomembnejša za preživetje človeka kot preostalih 98

vožnja vsakega posameznika z avtomobilom prispevajo k globalnemu porastu ogljikovega dioksida v ozračju. Ko kupujemo cenene tuje izdelke, običajno ne pomislimo na človeško bedo ali uničevanje narave v Afriki, Indoneziji, na Kitajskem, v Indiji, kjer so bili izdelki proizvedeni ali pridobljene surovine zanje. Jim Hansen, direktor Goddardovega klimatskega inštituta pri Nasi, je dejal: če bo naftovod Keystone začel delovati, bo onesnaženje tako usodno in globalno, da bo to pomenilo konec našega planeta. Ta naftovod bo vodil iz Alberte v Kanadi vse do Teksasa in bo prečkal šest ameriških zveznih držav.

Pomen obdelovalne zemlje

Strokovnjaki z Biotehnične fakultete v Ljubljani opozarjajo našo kmetijsko politiko, da je treba drugače zakonsko zaščititi obdelovalno zemljo, da bi povečali prehransko samooskrbo in se izognili lakoti v prihodnosti. Že zdaj smo največji uvoznik hrane v Evropi. Slove-

odstotkov. Brez televizije, mobilnega telefona, radia, avtomobila so ljudje živeli tisočletja, brez vode in hrane pa niti en mesec. To ni nostalgija po volovski vpregi in jamskem življenju, ampak poziv k temu, da se moramo zavedati pomena obdelovalne zemlje, jo ceniti, spoštovati in varovati. Vendar naša politika s podporo ekonomske znanosti ne ravna tako in to bomo še zelo obžalovali. Kričeč primer političnoekonomskega podcenjevanja pomena zemlje je umestitev lakirnice multinacionalke Magne na najboljše kmetijsko zemljišče, namesto da bi jo umestili na že ekološko degradirano površino. Seveda so nova delovna mesta pomembna, toda ni treba, da jih pridobimo za ceno uničevanja kmetijskih obdelovalnih zemljišč.

Strateški pomen prostora in naravnih virov (zlasti kmetijskih zemljišč) je mnogo večji od delovnih mest, ki jih investitor lahko ukine in proizvodnjo preseli drugam, državi pa ostaneta degradiran prostor in reševanje socialnih stisk. (Mojca Golobič, Peter Gabrijelčič, Ma-

tjaž Miloš: Delo, 18. februarja 2017) Pri nas se najpogosteje poseg v kmetijska zemljišča uvrsti v razred C, kar pomeni, da je vpliv nebiten, zaradi možnih omilitvenih ukrepov. Med temi ukrepi pa je najpogosteje nadomeščanje, ni pa analize o izvedljivosti in stroškov nadomeščanja. Pogosto gre za nadomeščanje s kakovostno neenakovrednimi in razdrobljenimi zemljišči. Izgube prsti, ki je nastajala tisočletja, ni mogoče nadomestiti, zato je pozidava kmetijskih zemljišč nenadomestljiva izguba. (Helena Grčman in drugi: Izguba najboljših kmetijskih zemljišč: Prav je, da vemo. Delo, 21. januarja 2017)

Treba je vzpostaviti povezavo med vrednotami in politiko in ne obravnavati spremembe sedanjih vrednot neodvisno od nujne spremembe politike. Nekateri mislijo, da je vse naravne danosti in mogoče obremenitve okolja mogoče izraziti denarno, v številkah. Vsem naravnim danostim, njihovim funkcijam in ekološkim/okoljskim posledicam ni mogoče pripisati cene. Ta je sicer v mnogih primerih nujna, ni pa še zadostna glede celovitosti in dolgoročnosti. Naj se kvantitativno meri in ocenjuje, kar je mogoče in smiselno. Zavedati pa se je treba tudi omejenosti in nezadostnosti kvantitativne denarne redukcije.

Je mogoč izhod iz krize?

Nekateri sodijo, da kar koli storimo, je že prepozno. Tudi če bi takoj lahko odpravili vse izpuste toplogrednih plinov, se podnebnim spremembam ne moremo več izogniti in bomo morali živeti s sušami, poplavami, vetrolomi in drugimi ekstremnimi vremenskimi pojavi. Res je, časa ne moremo zavrteti nazaj in vzpostaviti stanja pred nastalimi spremembami. Toda to ne sme biti izgovor, da ničesar ne ukrepamo in ne spremenimo svojih navad, potrošnje, proizvodnje, zakonov in politike. Živeti bomo morali z omejenimi zmogljivostmi planeta. Naša blaginja, ki temelji na ekološkem dolgu, to je na prekoračenju zmogljivosti ekosistemov, bo zelo kratkotrajna. Družbenoekološki obrat, ki je nujen, če hočemo trajno živeti na planetu Zemlja, vključuje mnoge omejitve in probleme, za katere še ne vemo, kako jih bomo rešili. Nujen bo obrat od eksponentne gospodarske rasti k trajnostnemu razvoju. Ta ni mogoč brez »zelenih tehnologij« in obnovljivih virov energije. Na tej poti se nam nakazujejo še številne pasti. ●

dr. Andrej Kirn, foto: TNP

Jože Poglajen

Razbito ogledalo slovenske kulture

Vsovražnike 'z oblakov
rodú naj naš'ga treši gróm,

poje Prešeren v tretji kitici Zdravljice. Če bi v verzu zamenjali besedici rod(u) s kulturo našo, bi kar se da pristno opisali dogajanja ob prazniku kulture, poimenovanem po pesniku iz Vrbe. Zgodba se v zadnjem času vsako leto ponavlja v odtenkih sive in dosega vrhunec ob predprazničnih podelitvah Prešernovih nagrad za življenjsko delo v kulturi. Vsako leto z odra Cankarjevega doma v prve vrste grmi, da se kar kadi. Tam praznje oblečeni sedijo najvišji predstavniki države in skrušeno poslušajo, kaj jim ima bog kulture povedati. Predvsem veliko neprijaznega, kar se navadno izteče v jamranje, kako kulturi in kulturnikom, ki da so nosilni steber naroda in njegove države (s tem tudi njenih najvišjih funkcionarjev), gre iz leta v leto slabše. In da je za vse kriva politika, ki se do kulture obnaša kot kruta mačeha. Skratka, vsako leto se z odra vali plaz zgražanja in nakopičene jeze.

Letošnji nagovor predsednika Prešernovega sklada Vinka Möderndorferja je sicer izzvenel za odtенок drugače od prejšnjih dveh. Poleg grmenja z oblakov smo vendarle s prazničnega odra slišali tudi poziv, naj poleg politike za to, da bi prišlo do pozitivnih sprememb, kaj storijo tako ustvarjalci kot tudi sama kulturniška birokracija. Že to, da je bil predsednik vlade nekoč igralec in odličen satirik, njegov minister za kulturo pa kulturnik, je bilo obetavno, da bi se v kulturi kaj spremenilo na bolje. Toda, je nadaljeval slavnostni govornik, ko so se spremembe skoraj že začele dogajati, se je vse sfižilo: avgijev hlev kulture je ostal neočiščen. Butalci so prav po butalsko raje očistili čistilca kot pa pravo svinjarijo, je še pribil Möderndorfer. Kakšnega navdušenja ne v dvorani še manj med »strukturno kulture« ni požel.

Tudi ne z mislijo, da je upor proti okupatorjem potekal s puško in knjigo – večina slovenskih partizanskih brigad je nosila imena slovenskih pesnikov in pisateljev – osamosvojitve Slovenije pa brez knjige in z dediščino trgovine z orožjem. Sledila je udarna primerjava z denarjem za kulturo in s kupi denarja za oklepnike, namenjene avanturam Nata po svetu: za 12 teh odsluženih oklepnikov bi lahko zgradili nov NUK, za njih pet novo Dramo, denar za enega samega pa bi zados-toval za petnajstih novih slovenskih filmov! Tudi s tem med politiki ni požel aplavzov. Poslanec Mahnič (SDS), na primer, je Möderndorfer-

jev govor ocenil kot šolski primer ruskega (???) hibridnega vojskovanja. Janša pa čivknil, da Möderndorfer debelo laže! Tokrat se je v polemiko z govorom na proslavi praznika kulture vpletel tudi predsednik vlade, ko je že naslednji dan pohitel s (samo)pohvalo, da bodo letos kulturi namenili kar 29 milijonov evrov več denarja. Denar za oklep-nike pa je pospremil s komentarjem, da jih (letos) ne nameravajo kupovati. Za povrh je Möderndorferja podučil, da je domovino pač treba braniti. Ni pa pojasnil, ali so ruska meja, Kosovo ali Afganistan, kjer čepijo elitni slovenski vojaki, domovina. Tudi s številkami Šarec vsaj malo zavaja. Drži, da bo kultura letos dobila obljubljen milijone, a skupaj njen proračun znaša 193 milijonov, kar je še vedno manj kot pred desetimi leti. Obrambni resor na drugi strani dobiva nekaj več kot pol milijarde oziroma letos za 40 milijonov evrov več kot lani.

A pustimo številke. Pričakovali bi, da bo predsednik vlade z do zdaj najvišjo izmerjeno podporo javnega mnenja namesto poceni žongliranja s proračunskimi milijoni napovedal temeljito analizo, za kaj se porablja davkoplačevalski denar. Začne lahko kar z denarjem za obrambo domovine. Na splošno se ve, da gre bolj malo za obrambo, kajti večina od pol milijarde evrov bodo porabili za plače ne-

kaj več kot 2 000 (?) uslužbencev in funkcionarjev na ministrstvu za obrambo in v vojski, za plače 1071 bolj ali manj priučenih častnikov, 1957 podčasnikov in 2579 poklicnih vojakov! Tudi oklepniki so za obrambo doma tako rekoč neuporabni, potrebovali pa bi vse kaj drugega. Spodobno eskadriljo helikopterjev, na primer. Čas bi torej že bil, da

se ta nesorazmerja spravijo na evropsko primerljivo normalo. In podobno velja tudi za kulturo. Tudi za te »strukture« velja, da so kot črna luknja, kjer se milijoni kar izgubijo.

Če bi Šarec tako ukrepal, ne bi izumil tople vode, kajti vsak resni podjetnik se posla loti na podlagi analize učinkovitosti stroškov. Če bi tudi vladajoči tako ravnali, bi tudi ob Prešernovem prazniku lahko vsi skupaj zapeli:

Nazadnje še, prijatli,
kozarce zase vzdignimo,
ki smo zato se zbratli,
ker dobro v srcu mislimo;
dókaj dni
naj živi
vsak, kar nas dobrih je ljudi!

dr. Martin Premk

Lažnivci

»Če govoriš resnico, to postane tvoja preteklost. Če govoriš laži, to postane tvoja prihodnost.« Tako pravi ljudska modrost – in zadnje tedne je lažniva prihodnost, ki so jo marljivo gradili na lažeh, udarila na plan pri kar nekaj ljudeh. Najočitnejši primer je bil Branko Grims iz »najbolj poštene stranke«, ko se je osmešil s kazanjem slike s snemanja filmske predstave, ki naj bi kazala Che Guevaro pri »likvidaciji nedolžnih žensk«, čeprav je bila fotografija posneta kakšnih dvajset let po njegovi smrti. Čeprav je tokrat šlo za južnoameriškega revolucionarja in borca za svobodo, natančna tako naša »najbolj poštena stranka« ves čas laže tudi o naši lastni zgodovini. Od pradavnine oziroma nekih »Venetov« in izmišljenega »noriškega kraljestva« pa do sodobne zgodovine oziroma rdeče zvezde, ki jo brez sramu brišejo z zgodovinskih fotografij, kot so fotografije brisali v času Stalina. Lažniva prihodnost je prišla na plan tudi pri gledališčniku Borisu Kobalu, ki je tujo komedijo podpisal kot svojo ter jo prodal gledališču. Potem ko je nekaj časa molčal, mu je gledališče odpovedalo sodelovanje, njegovo matično gledališče pa ga je odpustilo. Vendar je Boris Kobal vrnil prejeti denar, izgubil službo in se opravičil. Njegovo početje je seveda sporno, ostudnejše pa je bilo početje njegovih kolegov, ki so kar tekmovali, kdo bo zdaj razkrinkanega in ranjenega gledališčnika čim bolj ponižal in potolkel. Kaj takega se bo težko zgodilo v kakšni drugi ustanovi, ki je pod nadzorom domače politike, recimo na državni televiziji. Tam je še vedno zaposlena Mojca Mavec, ki so jo prav tako kot Borisa Kobala pred časom ujeli, ko se je pod tujo kolumno podpisala kot pod svojo. Tako kot Boris Kobal naj bi tudi ona »to naredila iz stiske«, kot da bi oba živela v takšni bedi, da sta bila prisiljena ukrasti košček kruha, da ne bi umrla od lakote. Oba sta to naredila zaradi zaslužka in prestiža oziroma zaradi vzbujanja pozornosti, le da je moral Boris Kobal sprejeti tudi posledice svojega početja, na državni televiziji pa ni bilo niti posledic niti pogroma sodelavcev proti Mojci Mavec. Pred časom je bila podoben primer kolumnistka Vida Žabot, ki se je prav tako podpisala pod tujo kolumno, vendar je zmogla toliko dostojanstva, da se je po razkrinkanju sama umaknila iz javnega življenja. Državna televizija pa ima očitno dvojna merila – glede na »uravnoveženost« raznih oddaj

Večina ljudi, ki razmišlja s svojo glavo, je že tako prenehala spremljati »uradne« časopise in televizije ter si novice in podatke raje sama poišče na svetovnem spletu.

o naši zgodovina to niti ne more biti presenečenje. Na državni televiziji so pri nekaterih novinarjih, »publicistih« in »znanstvenikih«, ki so se že dokazali kot oprode politike, laži očitno stalnica in se zaradi njih nihče več ne razburja. Zakaj pa bi se, saj je bilo že kar nekaj politikov, kot zakleto skoraj vedno iz »najbolj poštene stranke«, vključno z njenim večnim predsednikom, ujetih pri laganju ali potvarjanju, pa se nikomur ni nikoli nič zgodilo. Le ko je bila vmes kazenska odgovornost, ko je šlo recimo za ponarejanje diplom ali spričeval, so bile tudi kakšne posledice. Večini ljudi pa je že tako ali tako jasno, da v skoraj vseh »sredstvih javnega obveščanja« vsak dan poslušamo vsakovrstne laži. Večina ljudi, ki razmišlja s svojo glavo, je že tako prenehala spremljati »uradne« časopise in televizije ter si novice in podatke raje sama poišče na svetovnem spletu. Poleg laži iz vsakodnevne politike smo zadnja desetletja poslušali laži tudi o lastni zgodovini, ker je bila ta vedno zlorabljen v politične namene. Smo pa vendarle dočakali predsednika vlade, ki se ne spreneveda ter zna jasno in naravnost povedati, da so bili partizani edina mednarodno priznana zavezniška vojska in da je bila kolaboracija nesprejemljiva. Tisti, ki so desetletja lagali o »državljskih vojnah in revolucijah«, kot da Slovenci takrat nismo bili napadeni, zasedeni in obojeni na smrt, niso imeli kaj dodati ob teh izjavah. So pa svoj pravi obraz pokazali ob izjavah italijanskih desničarskih politikov v Bazovici ob dnevu »spomina na eksodus in fojbe«. Medtem ko je vsa italijanska politika, leva in desna, enotna v tem, da z lastnimi vojnimi zločini ne bodo razdvajali ljudi, temveč bodo raje za vse obtožili Slovence in Hrvate, je pri nas drugače. Pri nas se tako kot med drugo svetovno vojno takoj najdejo ljudje, ki pritrdijo italijanskim politikom in z lažmi, »da so komunisti pobili več ljudi kot fašisti«, za svoje koristi izdajajo lasten narod. Medtem ko večina slovenske politike nasprotuje italijanskemu početju in izjavam, nikomur ni sporno, da se nekateri, seveda spet prednjači »najbolj poštena stranka«, odkrito postavijo na italijansko stran. V nekaterih drugih časih bi to veljalo za velezdajo. Pri nas, ko je vse že zmešano od vseh laži, pa se zaradi takega početja in laganja nihče ne razburja. Le upamo lahko, da bodo tistim, ki gradijo na lažeh, te laži vedno bolj postale njihova prihodnost in bodo zanje moralo odgovarjati. Če bi samo prisilili vse politike, da govorijo resnico, bi bil svet lepši oziroma že pravljica.

KOMENTAR

O osebni porabi

dr. France Križanič

Ljudje svoje potrebe zadovoljujemo z dobrinami. Te so lahko naravne (zrak, voda) ali pridobljene (na primer obleka); lahko so materialne ali nematerialne (slednje zadovoljujemo s storitvami). Lahko so eksistenčne (potrebne za fizično preživetje) ali kulturne. Lahko so dostopne v neomejenih količinah (t. i. proste dobrine, spet je primer take dobrine zrak) ali pa so omejene. Dobrine so lahko trajne (na primer hladilnik) ali netrajne in jih potrošimo že s prvo uporabo (na primer hrana). Z omejenimi dobrinami pri proizvodnji, delitvi, menjavi in porabi ravnamo tako, da pride njihova omejenost čim manj do izraza oziroma da dosežemo čim višjo raven zadovoljenosti potreb in s tem čim višjo raven blaginje. Kadar tako ravnamo, takrat gospodarimo.

Koristnost dane dobrine nam kaže, koliko njena poraba vpliva na zadovoljenost naših potreb oziroma kakšne ugodne ali pozitivne posledice čutimo ob porabi te dobrine ali kakšno ugodje nam ta poraba daje. Kadar občutimo pomanjkanje neke dobrine, imamo do nje velike preference, njena koristnost pri vsaki dodani enoti te dobrine pa narašča (na primer kozarec vode pri žejnem človeku). Z nadaljnjim povečevanjem količine začne koristnost dodatne enote dobrine upadati, naše preference do nje se zmanjšujejo, dokler ne postane koristnost dodatne enote dobrine za nas negativna in imamo celo stroške z njenim skladiščenjem. Govorimo o prvem Gossenovem zakonu, ki opisuje padajočo mejno koristnost dobrin. Ta zakon vpliva na povpraševanje prebivalstva, saj gospodinjstva na trgu povprašujejo po dobrinah, dokler se cena (z njo izražena koristnost denarnih enot kot povprečje možnosti pridobitve drugih dobrin) ne izenači z mejno koristnostjo dobrine, ki jo kupujejo. Nekoliko slikovito povedano: kralj je vzkliknil »Kraljestvo za konja!« in s tem očitno zelo visoko ocenil mejno vrednost živali, ki bi ga lahko ponesla s kraja izgubljene bitke. V vseh drugih primerih bi bila cena za nakup jezdnega konja precej nižja od vrednosti kraljestva. Koristnost vseh nakupljenih dobrin, ki presega skupno koristnost denarnih enot, odšteti za nakup teh dobrin, imenujemo potrošniški dobiček. Pri nekaterih dobrinah, ki nam v manjših količinah prinašajo veliko korist (zdravila, morda kakšno težko dostopno blago iz uvoza ...), je lahko zelo velik.

Pridobivanje dobrin si financiramo z dohodkom (plača, obresti, rente, pokojnine), ki ga lahko ustvarimo v produkcijskem procesu in / ali ga pridobimo v procesu razdelitve. Gre za dohodek od dela, kapitala v različnih oblikah ali pa transferjev, ki nam jih dodeli država, morda dobrodelne organizacije, lahko jih dobimo iz tujine ali pa nam pripadajo znotraj naše družine. Proces razdelitve je posebna faza gospodarjenja, pogosto odločilna za njegovo uspešnost na makroekonomski ravni. Tako je na primer v obdobju pred industrijsko revolucijo in med prevladovanjem kmetijstva večina proizvodnje potekala na družinskih kmetijah, podrejenih zemljiškim lastnikom. Znotraj gospo-

dinjstva so si ljudje na kmetiji dohodek delili glede na eksistenčne potrebe, drugo je pobral zemljiški posestnik. Posledice so bile večstoletna stagnacija gospodarstva in občasne lakote. Vojaški uspeh protestantskega gibanja v Švici, na Nizozemskem in v Angliji je v tako imenovanem dolgem šestnajstem stoletju (od 1450 do 1640) v teh državah odpravil tlačanstvo ter omogočil spremembo v razdelitvi dohodka in rast povpraševanja in osebne porabe – zlasti za oblačila. V Angliji so tako nastale možnosti za začetek industrijske revolucije (le tako je bilo mogoče pokriti hitro rastoče povpraševanje prebivalstva). Mimogrede, v podobno smer bi se obrnil tudi gospodarski razvoj pri nas, če bi upor Matije Gubca vojaško vzdržal spopad z nasprotniki.

Za konec se ozrimo še v sedanje gospodarske razmere. V obdobju neoliberalne revolucije (po letu 1980) postaja neenaka razdelitev dohodka spet problem z vedno močnejšimi negativnimi učinki na blaginjo. Hiter tehnološki napredek in dvig produktivnosti dela, povezane z di-

Hiter tehnološki napredek in dvig produktivnosti dela, povezane z digitalizacijo, informatizacijo in pospešenim razvojem komunikacijskih tehnologij, tako rekoč ne učinkujeta na dvig življenjskega standarda povprečnega človeka, živečega v gospodarsko razvitih državah.

gitalizacijo, informatizacijo in pospešenim razvojem komunikacijskih tehnologij, tako rekoč ne učinkujeta na dvig življenjskega standarda povprečnega človeka, živečega v gospodarsko razvitih državah. Vzrok je selitev proizvodnje v manj razvite dele sveta (zlasti na Kitajsko in v nekatere druge azijske države). Da ob izgubi zaposlitvenih možnosti domača osebna poraba ne bi preveč upadla, so države najbolj razvitega dela sveta povečale kredite svojemu prebivalstvu. Njegova preza-dolženost je v letu 2008 privedla do globoke finančne krize. Občutek brezizhodnosti je ustvaril možnosti za razvoj desnega populizma in ta v sedanji fazi vodi do trgovinskih vojn. Zmagal je v nekaterih najbolj razvitih državah, ki uvajajo visoke carine (ZDA) ali pa izstopajo iz gospodarskih integracij (Združeno kraljestvo). Zanimivo je, da se s tem dodatno povečuje nesposobnost teh narodnih gospodarstev, da bi zagotovila stabilno rast osebne porabe svojega prebivalstva.

Seja Sveta ZZB

Večni konflikt med oblastjo in ljudstvom

Med člani v matičnih organizacijah Zveze borcev (ZB) in med vodilnimi člani so vse bolj prisotna razmišljanja o tem, kako naj se ZB odzove na družbene procese in dogodke. Mediji, še posebno tisti največji v lasti tujih korporacij, ne prispevajo k jasnemu pogledu na izzive, na vzroke in posledice, ampak javni prostor vse preveč preplavljajo s senzacionalizmom in enostranskim poročanjem. Ali pa sporočijo, kaj je rekla ena stran, kaj je rekla druga stran, o kontekstu pomembnih vprašanj pa je manj objektivnega informiranja, kot smo ga bili vajeni v preteklosti.

Že pred leti je eden najeminentnejših sodobnih intelektualcev – Noam Chomsky – o tem pisal v delu *Manufacturing consent* – Proizvajanje soglasja. V propagando so investirane milijarde – nam vzete za naše poneumljanje. V prizadevanjih za oblikovanje jasnejšega pogleda na temeljne izzive je Svet ZZB na svoji

današnji čas. Tako kot v času pred drugo svetovno vojno so tudi danes prisotni vse bolj izraziti pojavi nespoštovanja temeljnih človekovih pravic.

V osnutku je bila predstavljena teza, da je neoliberalizem v vsebinskem nasprotju z vsebinskimi opredelitvami ZZB. Pojavi fizičnega in verbalnega nasilja so imeli v preteklosti zunanjo po-

lovali Janez Stanovnik, častni predsednik ZZB, dr. Tit Turnšek, predsednik ZZB, dr. Marko Vrhunec, dr. Cvetka Hedžet Tóth, dr. Maca Jogan, dr. Ljubo Bavcon, dr. Matjaž Kmecl, dr. Zdenko Čepič, Andrej Marinc, Silvo Gorenc in drugi. Sprejeta je bila vsebina in dodani poudarki na demagogijo kot dejavnikom ustvarjanja negativnega populizma in sovražnega govora, potrebo in utemeljenost aktualizacije tradicij Osvobodilne fronte, njenih devet točk in še posebej četrte točke – o preoblikovanju slovenskega narodnega značaja od podložništva v suverenost, o ustvarjanju novega lika slovenstva. Člani so dopolnili pregled in analizo sovražnega govora s številnimi primeri sovražnih potvarjanj medvojnega in povojnega dogajanja v Sloveniji, opozorili so na problematičnost anonimnega sovražnega govora. Poudarjen je bil pomen gibanja rumenih telovnikov in »čvekanja« liberalne »levice« oz. formalno levih strank.

V Sloveniji pa tudi širše v okviru EU je premalo poglobljenega razmišljanja o tem, kaj so temeljna vodila politike – ali so resnični, življenjski interesi državljanov držav članic EU ali je temeljno vodilo zadovoljevanje interesov velikega kapitala. V osnovi se je treba zavedati večnega razrednega konflikta v človeški družbi, tistega med oblastjo in ljudstvom. V različnih zgodovinskih obdobjih se je to razredno nasprotje navzven izražalo na različne načine, npr. med fevdalcem in tlačanom, gospodarjem in sužnjem, med delavcem in kapitalistom. V zadnjih treh desetletjih pa ima to temeljno družbeno nasprotje obliko nasprotja med odstotkom in 99 odstotki ali še natančneje med transnacionalnim kapitalističnim razredom in razredom vseh preostalih državljanov sveta. Transnacionalni kapitalistični razred predstavlja okrog 1.800 milijarderjev, poimensko je znana elita tehnokracije 389 najmočnejših posameznikov, vse najpomembnejše politične in gospodarske odločitve usmerja 17 finančnih korporacij s približno 42 000 milijard dolarjev finančnega kapitala. Ta se vse bolj usmerja v obvladovanje nekdanj skupnega – javne energetske, prometne, finančne infrastrukture, zdravstva, šolstva, pokojnin, hrane, vode. Člani Sveta so veliko pozornost namenili razmišljanjem, kako vrednote in oblike delovanja v času Osvobodilne fronte uresničevati v dobro državljanov Slovenije danes. ●

Seja sveta ZZB v Ljubljani

13. seji 31. januarja obravnaval vrsto najbolj aktualnih in perečih družbenih vprašanj. Na prošnjo predsedstva ZZB je novi predsednik Sveta, mag. Blaž Kavčič, pripravil osnutek dokumenta, na osnovi katerega so člani Sveta pripravili svoje poglede za poglobljeno razpravo na seji. Tako pobuda predsedstva kot obravnava na Svetu sta odraz usmeritve vodstva ZZB v aktualizacijo izvornih vrednot slovenskega uporništv

do bo fašizma in nacizma, danes pa podobo z imperialno ideologijo spodbujenih vojn, terorizma, zaslužjenosti telesa in duha. Osnovni material za obravnavo na Svetu je vseboval temeljne opredelitve v zvezi z naslednjimi pojmi in pojavi: z neoliberalizmom, populizmom, suverenostjo, sovražnim govorom, stanjem in prihodnostjo EU, z rumenimi telovniki, institucijami in motivacijo. V poglobljeni vsebinski razpravi so sode-

Besedilo: B.K., foto: Aljaž Verhovnik

Slovesnost ob dnevu spomina na žrtve holokavsta

Hrepenenje po svobodi in ohranitvi

1. novembra 2005 je Generalna skupščina OZN sprejela resolucijo, s katero je 27. januar, to je dan, ko je Rdeča armada leta 1945 osvobodila največje koncentracijsko taborišče Auschwitz - Birkenau, razglasila za mednarodni dan spomina na žrtve holokavsta. 74 let po koncu tragičnih in nasilnih dogodkov druge svetovne vojne se spominjamo enega od najtemnejših poglavij zgodovine v opomin in opozorilo.

// BESEDILO IN FOTO: **Iztok Pipan**, *TV Medvode*

Mednarodni dan spomina na žrtve holokavsta smo v Sloveniji tokrat počastili z osrednjo proslavo v Centru urbane kulture v Kinu Šiška, pripravil jo je koordinacijski odbor žrtev vojnega nasilja pri Zvezi združenj borcev za vrednote NOB Slovenije in izvedla TV Medvode. Slovesnosti sta se udeležila tudi predsednik Republike Slovenije Borut Pahor in Vlasta Nussdorfer, varuhinja človekovih pravic. Slavnostna govornica je bila **dr. Maca Jogan**, zaslužna profesorica Univerze v Ljubljani. »Grozodejstva, ki so jih sistematično in množično izvajali tako v koncentracijskih taboriščih kot zunaj njih, da bi povečali moč naroda nadljudi in razširili prostor zanje, kažejo, da je bila takrat jasna ločnica med storilci strahotnih zločinov in žrtvami, da je bila na eni

strani 'pošast' in na drugi strani žrtve, ki so bile z vsemi duhovnimi in materialnimi sredstvi onemogočene, da bi svoje hrepenenje po svobodi in ohranitvi človeškega dostojanstva uresničile,« je bil eden številnih poudarkov v govoru dr. Mace Jogan. Spomnila je na neizmerno trpljenje več milijonov žrtev, med katerimi jih je veliko končalo življenje v koncentracijskih taboriščih.

Udeležencem slovesnosti je predstavila tudi številne podatke o samem holokavstu, saj se ji po njenem mnenju to zdi potrebno, ker so nujni za celovit zgodovinski spomin in ker si tudi z njihovo pomočjo lahko vsaj približno predstavljamo, kako grozljive razsežnosti je obsegalo uresničevanje načrtov za očiščenje arijske rase vseh neprilagojenih: Judov, socialno in rasno neustreznih (duševno, telesno ovi-

ranih, Romov) ter politično nevarnih »za narod in državo«.

Nacistični zakoni iz leta 1933 so bili temelj za izločitev judovskega prebivalstva iz posameznih delov nemške družbe, njegovo geotizacijo in deportacijo v uničevalna taborišča, ki so po letu 1941 začela delovati na zasedenih območjih Poljske. V taboriščih je med

Program, ki ga je vodila Mojca Poredoš, je navdušil polno dvorano.

drugo svetovno vojno zaradi pobojev ali pa zaradi mučenja in bolezni umrlo več milijonov ljudi.

V pozdravnem nagovoru je **Janez Alič**, predsednik Koordinacijskega odbora žrtev vojnega nasilja pri ZZB za vrednote NOB, spomnil, da je v nemških, italijanskih, madžarskih in hrvaških koncentracijskih taboriščih bilo med drugo svetovno vojno skoraj 60000 Slovencev in Slovenk. Več kot 12000 se jih ni nikoli vrnilo v svoje domove, samo v Auschwitzu jih je umrlo več kot 1300. V taboriščih so bili zato, ker so se uprli okupatorju in domačim izdajalcem – zato, ker so ljubili svojo domovino.

Spominska slovesnost v spomin na holokavst je letos vključevala tudi izjemen nastop plesalke na vozičku, invalidke **Mije Pungeršič**, in soplesalca

Mija Pungeršič in Branko Potočan med nastopom

Branka Potočana, ki sta se z nastopom poklonila zamolčanim žrtvam nacistične ideologije. Prve žrtve nacistične ideologije čiste rase niso bili Judje, niti ne tujci, Slovani, Romi. Prvi so zaradi svoje drugačnosti umrli gibalno ovirani, slepi, gluhi, posamezniki z zastankom v duševnem razvoju, duševno in neozdravljivo bolni. Njihovo razčlovečenje se je začelo s prisilno, leta 1933 uzakonjeno sterilizacijo, nato pa se je sovraštvo stopnjevalo vse do pobojev iz usmiljenja. Bili so povsem razvrednoteni, ne vredni življenja, označeni za nekoristne zajedavce, breme družbe.

Skoraj 300 000 spregledanih žrtev je napovedovalo največji zločin proti človeštvu – holokavst.

Svoj kamenček v mozaik spominjanja na holokavst je dodal tudi **ddr. Evgen Bavčar**, častni občan Evrope, proglašen leta 2016, in vitez francoske legije časti, ki je za slovesnost prispeval svoje fotografije, posnete v taborišču v Struthoff, ter je prisotnim zapisal: »Vojni invalidi so živa pričevanja grozot vojne. Še veliko več, smo živi spomeniki, za vedno zaznamovani, velikokrat prezirani in ponižani v svojem telesnem spominjanju. Mi, civilne žrtve vojne, ne moremo prikrivati zgodovinskih resnic, tudi pozabiti ne moremo, in zato se tudi sam osebno klanjam spominu tistih, ki ne morejo več pričati, ki so postali pepel v igri indiferentnega vetra pozabe.«

Rdeča nit prireditve je bil opomnik na grozote v taboriščih s pesmimi taboriščnikov, z upanjem, da bo jutrišnji

dr. Maca Jogan, slavnostna govornica

dan drugačen, ker se to ne sme nikdar več ponoviti. Nastopili so voditeljica Mojca Poredoš, Glasbena šola Ljubljana Moste - Polje z godalnim orkestrom pod vodstvom prof. Ksenije Trotovshek Brlek, glasbenica Ditka ob spremljavi Gorazda Čepina, glasbenika Tone Habjan in Nejc Jemc, recitatorji Maša Kavčič, Lina Potočki Vozny, Anže Škofic in Urban Pipan ter na harmoniki Marko Brdnik.

Slavnostna govornica dr. Maca Jogan je svoj govor končala takole: »Ob spominjanju na holokavst se lahko vsakdo odloči, ali bo v globini zavesti ohranjal sporočilo 'Deutschland, Deutschland uber alles ...' in ' naredite mi to deželo zopet nemško' ali pa bo dal prednost Prešernovi želji 'Žive naj vsi narodi, ki hrepene dočakat dan, da koder sonce

V nemških, italijanskih, madžarskih in hrvaških koncentracijskih taboriščih bilo med drugo svetovno vojno skoraj 60000 Slovenk in Slovencev. Več kot 12000 se jih ni nikoli vrnilo v svoje domove, samo v Auschwitzu jih je umrlo več kot 1300.

hodi, prepir iz sveta bo pregan'. Za odločanje pa je potrebno celovito vedenje o preteklih grozodejstvih, kajti le tako se lahko z izobraževanjem in vzgojo oblikujejo osebnosti, ki se jim bodo v prihodnje upirale in jih preprečevale.« ●

Zlata mrzlica

*Devetsto židov včeraj so prignali.
Možje, otroci, mame, starci, starke,
vso noč so nagi na dvorišču stali,
potem so gnali jih pod rentgen žarke.
In vse, ki v čreva so zlatino skrili,
pri priči brez besed so postrelili
in z noži so trebuhe jim preklali
in iz čreves in ust zlato pobrali.
In nag otrok je gledal pred barako
ubito mamo in krvavo mlako ...
in glad in groza sta ga v smrt zvrnila ...
In divje mi utripa vratna žila
in sram me je, ker v poživinjene ljudi
se nisem upal vreči z golimi pestmi ...*

Igor Torkar

(Jetniški soneti, Ljubljana: DZS
1974, str. 19.)

Odbiranje talcev (Stari pisiker)

*Stari pisiker ne miruje,
v celicah nihče ne spi,
paznika korak se čuje,
ob tem zvoku vsak vzdrhti.*

*Zjutraj čaka jih pekel,
talce bodo spet odbrali,
vsak zdaj čaka obnemel:
»Bodo koga nas izbrali?«*

*Mnogim jetnikom končan bo
njihov težki križev pot.
Strla krogla bo telo,
mučenj konec bo, grozot.
»Aufmachen!« rezko zadoni,
z ropotom vrata se odprejo:
»Na hodnik stopi ti in ti!«
Že vrata pekla vanje zrejo.*

*Naenkrat pesem zadoni,
najprej posamič se razlega,
nazadnje pojejo jo vsi:
naj sliši vražja jo zalega!*

Fran Živič

75. obletnica napada na letališče Belvedere

Vojaški pouk in učenje slovenskega jezika

Potem ko je nemška vojska zasedla Furlanijo, je skupaj z Musso-linijevimi republikanci in domobranci okrepila prizadevanja, da bi onemogočili navzočnost partizanskih enot na ozemlju Beneške Slovenije. Prav napad na letališče Belvedere v bližini Vidma (danes v občini Povoletto) z uničenjem letal in nemške posadke je pomenil prvo veliko zmago partizanskih enot na tem območju po kapitulaciji Italije.

// BESEDILO IN FOTO: **Vojko Hobič**

Konec septembra leta 1943 je bil ustanovljen prvi Briško-beneški odred (BBO), ki je od decembra leta 1943 do maja 1944 zahodno od Soče na območju Beneške Slovenije zelo uspešno širil narodnoosvobodilni boj. Povelje za oblikovanje drugega BBO je izdal štab III. operativne cone 2. decembra 1943. Kljub prisotnosti Nemcev je število partizanskih enot na tem območju hitro naraščalo. Samo borcev je bilo več kot 300.

Huda zima 1943/44 je terjala od partizanskih enot, da so spremenile taktiko svojega delovanja. Premikali so se čez dan in ponoči počivali. Tudi Nemci so zaradi mraza in snega manj hodili iz vojašnic. Za pomoč pri iskanju partizanskih enot so Nemci poklicali letala z največjega letališča, Campoformido, zahodno od Vidma. Sovražnik je imel še dve manjši pomožni letališči: eno pri Bovcu, kjer ni bilo letal in stalne posadke, ter letališče Belvedere v Furlaniji blizu Vidma, ki so ga intenzivno uporabljali za boje proti partizanskim enotam. Prav zaradi nevarnosti letalskih napadov je bilo letališče Belvedere pod nenehnim nadzorom partizanske obveščevalne službe. Za boj proti partizanom so Nemci letala uporabljali že v času Kobaridske republike. 31. oktobra 1943 so v bojih za zavzetje Kobarida vse od Žage do Tolmina streljala na partizanske položaje in na vasi odmetavala bombe. Še prej pa so 13. oktobra 1943 bombardirala Čezsočo, Žago in Svino ter dan poprej še štiri beneške vasi.

Marko Redelonghi - Bojan, rojen v Zapotoku v Benečiji, je takoj po kapi-

tulaciji Italije stopil v partizanske vrste. Zbiral je mlade beneške fante za odhod v partizane in ustanovil Nimiško četo v zahodni Benečiji. V vodstvu NOV so kmalu odkrili Markove dobre lastnosti. Še posebno se je odlikoval v hudih bojih z nemškimi enotami 8. in 9. novembra 1943 na Matajurju. Kot namestnik komandanta 4. bataljona Bazoviške brigade je branil greben Matajurja, da se je glavina umaknila iz nemškega obroča.

Ostanki tabora v Plazeh

Januarja leta 1944 je postal komandant 2. bataljona BBO. Sredi marca je dobil nalogo, da skupaj z namestnikom komandanta odreda ter političnim komisarjem pripravi in vodi napad na sovražnikovo letališče Belvedere. Nalogi

se je posvetil z vso resnostjo. Za akcijo je pripravil enoto 4. bataljona BBO in izvedel eno največjih akcij primorskih partizanov do tedaj zahodno od Soče.

Na začetku februarja leta 1944 je 2. bataljon BBO prišel na planino Plaze za Breginjem in se utaboril v pastirskih stajah. Planina je postala središčna točka operativnega območja delovanja tega bataljona. Strma pobočja, manjše in večje hudourniške grape so enoto dobro ščitili pred sovražnikom. V od dveh do štirih urah so patrolje dosegle sleherno, tudi najbolj oddaljeno vas Breginjskega kota. Enote so v taboru izvajale vojaški pouk, partizani so se učili slovenskega jezika, spoznavali so zgodovino in kulturo slovenskega naroda, za kar so bili prikrajšani v fašistični italijanski šoli. Enota je 8. marca 1944 uspešno minirala in podrla vzpenjačo, del cementarne Carli v bližini Čedada, ter sodelovala pri napadu na sovražnikovo postojanko v Fojdi.

Obveščevalci BBO so poročali, da so nekateri objekti sovražnikove vojske v Furlaniji slabo zavarovani, med njimi tudi letališče Belvedere. Štab odreda je v 2. bataljon BBO poslal namestnika komandanta odreda **Pietra Marcandel-**

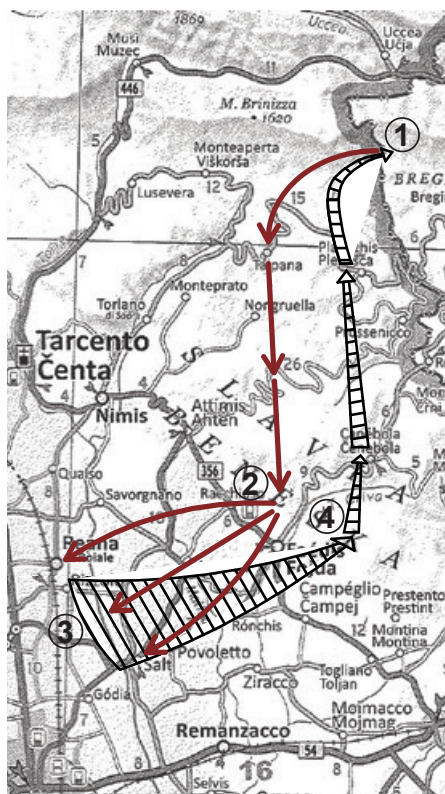
lija - Marka z nalogo, da pripravi uničenje letališča Belvedere. Skupaj z vodstvom BBO so začeli načrtovati in pripravljati napad na letališče. Marcandelli, Mirko Fratina, Lucien De Bellis in drugi so intenzivno zbirali podatke o letališču. Dogajanje so spremljali že mesec pred napadom. Preoblečeni v civilne obleke in s ponarejenimi dokumenti so odhajali na ogled terena, da bi ugotovili, od kod bi najlažje izvedli napad, in določili tudi primeren dan napada. Vse so skrbno zabeležili in skicirali.

Na odločitev, kdaj napasti letališče, je vplivalo stanje na letališču. Čakati je bilo treba na najugodnejši trenutek za presenečenje. Odločili so se, da naj bi to bilo na dan, ko bo na letališču zabava, ki so jih Nemci pogosto prirejali. Enote 2. bataljona BBO, ki so bile utaborjene v Plazeh, so imele v svoji sestavi tudi borce drugih narodnosti: štirinajst borcev iz Sovjetske zveze, osem Italijanov, večji del so bili Furlani, in Nemeec Johnny iz Berlina. Večina drugih borcev je bilo doma s Kobariškega, iz Beneške Slovenije in eden iz Rezije. Bilo je tudi šest bork. Oboroženi so bili s pehotnim orožjem. Največ o letališču je vedel Marcandelli, ki si je teren tudi največkrat ogledal. Končni načrt napada, prihod do letališča in vrnitev, so izdelali v štabu 2. bataljona BBO.

Komandant 2. bataljona BBO je bil Marko Redelonghi - Bojan, v. d. politkomisarja bataljona **Alfonz Perat**, pomočnik komandanta bataljona **Just Vrečar** in pomočnik politkomisarja bataljona **Zvonimir Vodopivec - Nazdar**. Za akcijo je bilo predvidenih 57 borcev. Oboroženi so bili s štirimi mitraljezi šarci (nemški tip strojnice), petnajstimi avtomati, drugi borci s puškami. Vsak je imel eno ali dve bombi, nekateri celo več. Komandni kader je imel tudi pištole.

Po obilni večerji so se 11. marca 1944 iz tabora v Plazeh okrog 17. ure odpravili na pot. Ko se je 12. marca 1944 začelo daniti, so imeli pred sabo lep razgled na Furlansko nižino. Z daljnogledom je bilo mogoče opazovati promet med Fojdo in letališčem Belvedere. Ta dan je vzletelo eno samo letalo, a se ni vrnilo. Proti večeru je iz enote v izvidnico odšel Arrigo Fornitti, da bi od terenskih sodelavcev, ki so delali na letališču, izvedel vse podrobnosti o mostovih, brveh čez potoke, pa tudi o poteh, ki jih vsak dan uporabljajo sovražniki. Sešli so se na njivi, na kateri so bila še koruzna stebila. Terenka Ines Mik je dobro sodelovala z dekleti, ki so prihajala na letališče, da bi zabavala nemške častnike.

Pred sončnim zatonom so poveljniki dali vsem borcem natančne naloge. Šele takrat so izvedeli, da je cilj napada letališče Belvedere. Komandant Rede-

Avtorica skice napada na Belvedere je Nika Ivančič, mag. inž. arh.

longhi in politkomisar Perat sta borcem natančno pojasnila naloge. Redelonghi je zadnje besede pred odhodom so bile: »Za svobodo s Titom naprej!«

Enote so tako odšle na bojno nalogo in se počasi približevale letališču. Partizani so hitro onesposobili civilno stražo, ki se sploh ni upirala. Sam napad se je začel 13. marca ob drugi uri. Proti barakam so šli v strelcih, na nobene žične prepreke niso naleteli. Približali so se stavbam in skozi okna v barake začeli metati bombe. Najprej so uničili barako z nemškimi vojaki, nato barako s strelivom in letalskimi bombami. Med napadanjem so slišali streljanje in eksplozije na drugi strani letališča. Vedeli so, da je tam politkomisar Perat s svojo skupino in da napada letališko poveljstvo. Tam so se oficirji zabavali z dekleti. Slišalo se je vpitje pijane družčine. Alfonz Perat se je z dvema borcema pognal po stopnišču navzgor in s strojniškimi rafali so razbili vrata sobe, v kateri so se zabavali nič hudega sluteči Nemci. Soba je bila v hipu vsa v dimu. Hitro so jo morali zapustiti, da se ne bi zadušili. Boj je trajal nekaj dlje kot pol ure. Umaknili so se od gorečih barak, kajti vedeli so, da bo sledilo veliko manjših in večjih eksplozij.

Odločni Lucien De Bellis je svojo enoto vodil do letal, ki so bila maskira-

na s koruzno slamo. Med napadalci je bil partizan, pilot nekdanje italijanske vojske, klicali so ga Sergente. Ta naj bi z enim letalom poskušal poleteti v zaledje. Bilo je devet letal. Pilot Sergente se je hitro lotil dela in poskusil prižgati prvo letalo. Ni vžgalo, tudi drugo in tretje ne. Nobeno ni bilo sposobno vzleteti, da bi jih odpeljali. Zato se je Sergente pridružil drugim v skupini pri uničevanju letal.

Vse skupine so po opravljenih nalogah hitro odšle na že prej dogovorjeno zborna mesto. Pri vračanju z letališča niso naleteli na nobeno oviro. V zgodnjih jutranjih urah 13. marca 1944 je kolona zmagovalcev prispela na pobočje Toplega vrha. Počakali so jutra in medtem počivali. Intendant Giovanni Gregorutti - Ivan, doma iz Dolenje Črnejše, je priskrbel dovolj mesa in kruha in borcem pripravil dvojni obrok.

Pot so nadaljevali šele, ko se je začelo mračiti. Na hribovitem predelu so premagovali grape in globeli v gozdu. Mimo Plestišča so zgodaj zjutraj 14. marca prispeli do Brezij. Naleteli so na borca, ki je sam prišel iz tabora v Plazeh in jim povedal, da je bilo taborišče 2. bataljona BBO izdano in napadeno. Ni vedel, koliko žrtev je zahteval napad na tabor. Takoj so se odpravili na pot, da bi pomagali napadenim soborcem.

Napad na letališče Belvedere je bil izjemno uspešen. Napadalci so uničili devet letal (tri štorcklje, tri lovce tipa messerschmitt, dva lovca tipa focke wulf in kurirsko letalo nardich), dva tovornjaka in en osebni avto. Zažgali so dve baraki, v eni so bili strelivo, letalske bombe, gorivo in drug vojaški material. V baraki je padlo 25 sovražnikovih vojakov, v poveljniški stavbi jih je padlo pet, več pa je bilo tudi ranjenih. Vse to so pozneje izvedeli od obveščevalcev. Uničili naj bi tudi od 40 do 50 ton orožja in streliva, predvsem veliko letalskih bomb.

Glavni namen in cilj akcije je bil presesteti sovražnika, mu povzročiti škodo in onesposobiti letališče za delovanje, kar je bilo tudi doseženo. Posebno pomembno pri tem pa je dejstvo, da ni bilo med pohodom in v boju na letališču niti ene žrtve na partizanski strani, le dva partizana sta bila lažje ranjena.

Zmaga na letališču Belvedere je zelo spodbudno odmevala med prebivalstvom. V partizanske enote so po tako uspešni akciji vstopali novi borci, med njimi mnogo Furlanov. Priljubljenost partizanov se je okrepila, krepil se je splošni odpor med prebivalstvom proti sovražniku. ●

Po 74 letih pesmarica Nekaj partizanskih spet med ljudmi

Nastala je v Dachau maja 1945

Ob letošnjem mednarodnem dnevu spomina na holokavst (27. januar) je Mojca Kopač, hči znanega arhitekta Vlasta Kopača, članom Skupnosti internirancev Dachau, ki deluje pri ZZB NOB Slovenije, podarila originalne lične knjižice partizanskih pesmi z naslovom Nekaj partizanskih. Posebnost teh knjižic je, da jih je maja leta 1945 izdal Kulturno-propagandni odsek Jugoslovanskega narodnega odbora v koncentracijskem taborišču Dachau. Član tega odbora je bil tudi Vlasto Kopač in po koncu vojne mu je večje število teh knjižic skupaj s številnimi risbami uspelo prinesiti iz taborišča.

// BESEDILO IN FOTO: Jožica Hribar

Ob osvoboditvi aprila leta 1945 je bilo v koncentracijskem taborišču Dachau približno 3200 Jugoslovancev, ki so bili dobro organizirani. Med čakanjem na transport, s katerim so osvobojene internirance prepeljali v domovino, so ti

Mojca Kopač s knjižico pesmi Nekaj partizanskih, ki jih je po 74 letih našla v očetovi zapuščini.

v taborišču prirejali srečanja in mitinge ter na njih prepevali bojne in partizanske pesmi jugoslovanskih narodov, ki so bile zbrane v knjižici.

Pesmi so bile napisane s pisalnim strojem in razmnožene na ciklostil ter spete v lične knjižice. Mojca Kopač jih je našla v očetovi zapuščini, kot pravi, pa njen oče o taborišču nikoli ni govoril. O nastanku teh knjižic priča zapis v zborniku z naslovom Dachau, ki je leta 1981

izšel pri založbi Borec, med uredniki je bil tudi Vlasto Kopač. V zborniku je med drugim zapisano, da so bili slovenski interniranci v Dachau zelo dobro organizirani, v svoje vrste so pritegnili tudi sotrpine iz drugih jugoslovanskih republik. Med čakanjem na odhod v domovino so v taborišču izdajali Dachauski poročevalec ter brošure Razsvit, Vesti in Jež za žico. Ob osvoboditvi so jih zavezniki spodbujali, naj pišejo o svojih spominih na dogajanje v taborišču in rišejo, zato so v tem času nastale tudi risbe številnih Slovencev, med njimi Kopačeve, o strahotah taborišča.

Skrivaj risal v koncentracijskem taborišču

Jugoslovanski interniranci so se v domovino vračali v treh transportih, 5., 7. in 9. junija 1945 na tovornjakih, ki so jih dali na voljo zavezniki, ti so transporte, v vsakem je bilo okoli tisoč ljudi, spremljali do Podkorena, kjer so jih prevzele jugoslovanske oblasti in jih namestile v tri zbirne centre v Ljubljani, Kamniku in Kranju. Od tam so se nato interniranci, odvisno od zdravstvenega stanja, vračali na svoje domove.

Z drugim transportom se je vrnil tudi Vlasto Kopač, ki se je rodil 3. junija 1913 v Žireh očetu akademskemu slikarju in mami Čehinji, oče Franjo Kopač jo je spoznal med študijem v Pragi. Vlasto Kopač se je leta 1934 vpisal na študij arhitekture pri Jožetu Plečniku in delal tudi v njegovem arhitekturnem biroju. Ob napadu na Jugoslavijo so si študijske prostore, kjer je poučeval Plečnik, prilastili Italijani, razred je bil razpuščen, Kopač pa se je pridružil ilegalnemu odporišskemu gibanju. V Ljublja-

ni si je uredil skrivni atelje ter v njem ustvarjal plakate, časopise in razne dokumente za OF. Oktobra leta 1943 so ga aretirali domobranci, na začetku januarja 1944 pa je pristal v Dachau. Kljub prepovedi je skrivaj risal tudi dogajanje v taborišču. Ko so junija leta 1944 jugoslovanski zaporniki ustanovili ilegalni komite znotraj svoje zaporniške skupine, je bil Kopač njegov ustanovni član. Za taboriščni časopis Dachauski poročevalec, ki je prvič izšel 1. maja 1945, je Vlasto Kopač narisal in oblikoval naslovnico in ilustracije.

Obsojen na dachauskih procesih

Vrnitev v domovino je bila tudi za Kopača sprva obetavna, saj se je poročil in rodila se mu je hči, a že oktobra leta 1947 so ga aretirali in postal je eden izmed obsojencev v slovitih dachauskih procesih – bil je obsojen na smrt. Po pritožbi so obsodbo spremenili v 20 let zavora s prisilnim delom, leta 1952 pa je bil pogojno izpuščen, a je bil državljan brez državljanskih pravic, brez premoženja, brez volilne pravice in naslednja štiri leta brez stalnega dela. Pomagali so mu prijatelji, Marjan Dermastja ga je vključil v ekipo, ki se je zavzemala za ohranitev planšarstva na Veliki Planini, in tako je Kopač, sam izjemen planinec in naravovarstvenik zasnoval šest različnih tipov planšarskih koč, ki so zgodovinsko utemeljene v planšarski literaturi. Tako so nastala tipična turistična poslopja, kakršna so še danes na Veliki planini.

Kopač je tudi zasnoval in izdelal načrte za postavitev 104 spominskih stebrov iz istrskega kamna in šestih figurativnih obeliskov ob mestnih vpadnicah, kjer so bili med vojno t. i. bloki (prehodi), izbral je lokacije na terenu, zakoličil celotno traso in nadziral kamnoseška dela v delavnicah Minerala. Tako je nastala znamenita Pot ob žici okupirane Ljubljane. Umril je v Ljubljani leta 2006. Leta 2012 so v Spominskem centru koncentracijskega taborišča Dachau pripravili razstavo Kopačevih risb iz taborišča z naslovom Zamegljeni pogled. Razstava je naslednje leto gostovala tudi v Muzeju novejšje zgodovine v Ljubljani, kjer so ji dodali še nekaj avtorjevih osebnih predmetov, ki jih je posodila njegova hči Mojca Kopač. ●

Partizanske smučine Cerčno '45

Več kot 300 smučarjev
na snežnih strminah

V Smučarskem centru Cerčno so potekale že 42. Partizanske smučine Cerčno '45, ki ohranjajo spomin na edinstveni dogodek med drugo svetovno vojno. 20. in 21. januarja 1945 je namreč sredi tedaj okupirane Evrope v osvobojenem Cerčnem potekala partizanska olimpijada. Zvrstila so se smučarska tekmovanja v patroljnem teku, smučarskih skokih in veleslalomu.

Na spominskem tekmovanju v veleslalomu in smučarskih tekah se je po-

Martin Urh

Čas, predsednik Zveze policijskih veteranskih društev Sever, ki je tekmo tudi odprl, po smučini pa so se najprej spustili smučarji starodobniki – skupina Edmunda Čibeja iz Društva Gora s Predmeje in novaški lok s smučarji iz TD Novaki.

Slovesnost s podelitvijo medalj in pokalov je bila v Hotelu Cerčno. Zbrane je

Ivo Miklavčič

Sklepne prireditve sta se udeležila tudi 99-letni Ivo Miklavčič, častni član organizacijskega odbora prireditve, in Martin Urh, med vojno udeleženec partizanske olimpijade. Predsednik organizacijskega odbora prireditve, polkovnik Miha Butara, je predstavil tudi filmski dvojec, ki bo na platnu kmalu prikazal dokumentar o partizanskih smučinah, režiserja Dušana Moravca in snemalca Matjaža Mraka. Edinstveni dogodek - partizanska smučarska olimpijada - tako dobiva poleg vsakoletnega spominskega dogodka tudi svojo upodobitev na platnu.

merilo nekaj manj kot 300 predstavnikov in članov Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije, Slovenske vojske, Zveze veteranov vojne za Slovenijo, Zveze policijskih veteranskih društev Sever in Zveze slovenskih častnikov. Ob začetku tekem na smučišču sta prizorišče preleteli letali pilatus PC 9, za njima pa še pilatus PC 6, iz katerega sta izskočila padalca Slovenske vojske in na prizorišča prinesla slovensko zastavo. S preletom letal so se spomnili preleta zavezniških letal leta 1945.

Prisotne sta nagovorila župan Občine Cerčno Gašper Uršič in dr. Tomaž

nagovoril predsednik organizacijskega odbora Miha Butara, slavnostni govornik pa je bil minister za obrambo Karel Erjavec, ki je med drugim opozoril na pomen odporništvu Primorcev in ohranjanja vrednot NOB. Minister je tudi dejal, da brez Maistrovih borcev, partizanskega boja in osamosvojitvene vojne ne bi bilo Slovenije. Karl Erjavec je prepričan, da bo zdajšnja vlada povrnila moč in ugled Slovenski vojski, ki nima le obrambne funkcije, ampak je tudi nepogrešljiva pri pomoči pri odpravi posledic naravnih nesreč. ●

Besedilo: I. S., foto: Janez Alič

Priznanja tekmovalcem iz borčevskih organizacij je podelil predsednik ZZB NOB Slovenije Tit Turnšek.

Prva ženska politična organizacija – AFŽ

Dobrnič in Štjak – kraja pomembnih odločitev

Znano je, da je Dobrnič na Dolenskem kraj, kjer je bila 17. in 18. oktobra 1943 ustanovljena prva ženska politična organizacija, pozneje znana kot AFŽ. Kraj Štjak poznajo predvsem na Primorskem in je povezan z 2. februarjem 1944.

Ustanovni kongres Slovenske protifašistične ženske zveze je bil lahko v Dobrniču, saj je bil ta kraj na sredini izpod italijanskih okupatorjev osvobojenega ozemlja. V Dobrnič pa niso mogle priti ženske s takratnega nemškega Gorenjskega in s Primorskega, kjer je potekala nemška ofenziva. Vendar je bilo po ofenzivi treba na Primorskem zagotoviti vse potrebno, da se je v »italijanski« pokrajini lahko vzpostavila nova jugoslovanska oziroma slovenska državnost. V vojnem obdobju pa se je to lahko storilo le, če so se angažirali vsi ljudje, tudi ženske in mladina. Na konferenci v Štjaku naj bi bilo 85 žensk –

se moški z orožjem bojujejo proti sovražniku, potem morajo ženske prevzeti vso zaledno sfero: skrb za hrano, zbiranje sanitete, orožja, organiziranje splošne mobilizacije in življenja sploh, šol, skratka novih-starih nalog, ki jih ženske niso več opravljale samo za štirimi stenami, ampak v javnem prostoru.

O tem je govorila dr. Ljubica Jelušič, ki je bila prav na Štjaku po točno 75 letih slavnostna govornica na proslavi v spomin na prvo konferenco Slovenske protifašistične ženske zveze na Primorskem. Spregovorila pa je tudi o sedanosti: »Ženske so v tem boju videle boj za pravico do dela in do enakega plačila za enako delo. Po vojni so dobile splošno

Voščilo

8. marec – mednarodni dan žensk že več kot sto let navdihuje ženske v prizadevanjih za uresničevanje njihovih človekovih pravic. Spoštljiv spomin na pogumne prednice naj ožari tudi letošnji praznični dan. Dve srčni ženski na naslovnici, ki sta pogumno premagovali ovire v skrajno krutem času boja za narodni obstoj in samobitnost, naj bosta vsem dekletom in ženskam tudi v zdajšnjem času vzornici in spodbuda za prihodnje zavzemanje za mir in odpravljanje vseh vrst diskriminacije.

zakona, zato se bomo morale ženske dejavno vključiti v spremembe in jih usmeriti v paritetno demokracijo. O 8. marcu, mednarodnem prazniku žensk, ki so ga na Primorskem ženske prvič začele praznovati po konferenci v Štjaku, pa je dr. Jelušič pikro dodala: »Slovenija pa ga je poslala na smetišče zgodovine tako, da ga je celo izbrisala iz koledarjev. Pri nas smo se odrekli celo tisti malenkostni omembi 8. marca, ki ga vsako leto naslovi generalni sekretar OZN.« Zato je končala s pozivom: »Združimo

Tako v Dobrniču kot na Štjaku so ženske sklenile: »Vse za partizane – do končne zmage!« Primorke pa so to odločitev še nadgradile: »Vsi moški v partizane! Me bomo vse potrebno doma opravile same!«

sile za novi 8. marec!«, Ta dan naj se spremeni v praznik vseh odrinjenih in zapostavljenih ter »smrt fašizmu z novim obrazom«!

Zbrane na proslavi so pozdravili glavna organizatorica, ki je bila tudi vodnica skozi proslavo, podpredsednica Društva Dobrnič Neva Filipičič, predsednica KS Štjak Natalija Jež Lipanj, predstavnik sežanske občine, predsednik sežanske borčevske organizacije Bojan Pahor in podpredsednica Društva Dobrnič Živa Vidmar. Program je bil bogat s pesmimi, ki so jih peli domači Štorski kosi, pevci združenega pevskega zbora Repentabor in Marjetka Popovski. ●

Besedilo: Živa Vidmar, foto: Olga Knez

Na proslavi sta bili tudi delegatki prve konference na Primorskem Lidija Hrib in Davorina Mjelnič Zek - Darina.

delegatk, prišlo pa jih je 200. Tako so morale nekatere konferenco spremljati zunaj šole na dvorišču.

Tako v Dobrniču kot na Štjaku so ženske sklenile: »Vse za partizane – do končne zmage!« Primorke pa so to odločitev še nadgradile: »Vsi moški v partizane! Me bomo vse potrebno doma opravile same!« To je pomenilo, da če

aktivno in pasivno volilno pravico, tudi samostojna Slovenija jih je vključila v svojo volilno zakonodajo, vendar to ni nujno pomenilo tudi vstopa žensk v aktivno politiko. Šele po letu 2006, ko so bile z zakonom predpisane ženske kvote, so se ženske pogosteje znašle v parlamentarni in lokalni politiki.«

Pred nami so spremembe volilnega

Božidara Betriani Dara

(16. 2. 1923–28. 1. 2016)

nadaljevanje iz prejšnje številke

Božidara Betriani pozimi leta 1944 (sliko hrani Muzej narodne osvoboditve Maribor)

Demonstracije proti vojni

Ko sem Daro poslušala kot gimnazijka, so vsak dan padale bombe po Vietnamu. Takrat, v letih 1965–1967, sem pod njenim mentorstvom vodila marksistični krožek in se spraševala, ali lahko tudi jaz tako kot Dara vplivam na negovanje tovarštva med sošolci.

Srečevali smo se ob večerih in nekega dne smo organizirali demonstracije proti vojni, nekateri pa so raje odšli po nakupih – cunji – v Trst. S takimi še danes ne hodim na obletnice mature. Povrhu mi lokalna občina takrat ni hotela dati

Moje Dare že tri leta ni več. Spomin nanjo me vedno ogreje v občutenju tega, kar mi je predala, namreč da je uporništvu potreba po pravičnosti in poštenosti in oboje je prvi pogoj za življenje in preživetje.

štipendije, ki je bila sicer odobrena, zato pa mi jo je Ljubljana.

Še vedno je zima in spet nosim prazne plastenke od mineralne vode k upokojenki, ki nima denarja za kurjavo. V te plastenke, ima jih trideset, naliva vročo

vodo in jih pušča po stanovanju, da se vsaj malo ogreje. Nekaj ur to traja, potem pa znova vanje natoči vročo vodo s štedilnika v kuhinji. Nekoč, pred petdesetimi leti, junija leta 1968, smo se v času študija javno angažirali in zahtevali še več socialne pravičnosti, kot je je bilo takrat – in ni je bilo malo. In kdo jo zahteva danes?

Moje Dare že tri leta ni več. Spomin nanjo me vedno ogreje v občutenju tega, kar mi je predala, namreč da je uporništvu potreba po pravičnosti in poštenosti in oboje je prvi pogoj za življenje in preživetje. Pri tem me je blago opozarjala, da je vse to treba najprej negovati osebno, individualno, in ko je tvoja duša polna, lahko s tem mirno stopiš do teh, ki čutijo enako, do teh, ki so tvoji – tovariši. Mladost do skrajnosti stopnjuje to občutje, kot je bilo dano partizanski generaciji, ki ni dovolila, da bi nas pozneje, v času demonstracij leta 1968, mlatili – in naj spet izrečem priznanje in neizmerno zahvalo Pavletu Čeliku in legendarnemu partizanu Janezu Winklerju, takratnemu šefu ljubljanske policije.

Fašizacija okrog nas je danes stvarnost in številni se sprašujemo, do kod bo šla. Dara mi je nekoč omenila, da je kapitalizem nevarna bližina fašizma, in tega, da je fašizem zdestilirani kapitalizem, nisem pozabila. Zdaj lahko povsem od

Tovarišu Kotarju

*V naravi tisoč se cvetov prebujajo,
ki sonce z zlatim žarom jih ogreva,
v pomladni pesmi duša Ti prepeva,
ob vonju rož spomine si obuja.*

*Preveč poklanjaš nam pomlad zelenja,
nasititi ni težko lačne duše,
ki vajene ledu in večne suše,
prevzete že od zarje so vstajenja.*

*Trpljenje skupno nas med sabo veže;
ta vez čvrstejša je od sto verig,
izguba slehernega nam v srca reže.*

*Si moral tudi Ti od nas oditi?
So res povelja z usten ti zamrla?
Bol kruta hoče duše nam prevpiti.*

Božidara Betriani – Dara

(Martin Kotar - Pilat, 21. julij
1922 – 21. april 1944)

Martin Kotar

blizu opazujem, kako prodira v naše življenje, in sprašujem se, ali se to še sploh da zaustaviti. Odgovor je, da to moramo in tudi zmoremo. ●

Dr. Cvetka Hedžet Tóth

Iz dela Zveze koroških partizanov

80. obletnica začetka druge svetovne vojne

Zveza koroških partizanov (ZKP) je prvo nedeljo v februarju pripravila v Svečah svojo vsakoletno spominsko proslavo. Bila je prva v nizu številnih proslav v letu, ko se spominjamo 80. obletnice začetka druge svetovne vojne.

Spesmijo je Moški zbor SPD Bilka iz Bilčovsa pod vodstvom Marjana Gasserja začel spominsko slovesnost, nato pa je predsednik Zveze koroških partizanov Milan Wutte opomnil, da se v družbi krepijo

ne kot sestavni del vsakega političnega delovanja, je poudarila Feinigova.

V imenu gorenjskih združenj borcev NOB je zbrane nagovoril Jože Kavčič, član komisije za mednarodne odnose pri ZZB NOB Slovenije. Poudaril je

Pri partizanskem spomeniku v Svečah so udeleženci položili vence in rože, Erik Selan je recitiral pesmi Kajuha, Polanška, Štokove in Bora, dogajanje pa je povezoval Štefan Pinter.

sile, ki hočejo izbrisati in razvrednotiti pomen protifašističnega upora – ta je po nasilnem izbrisu z zemljevidov leta 1938 zagotovil Avstriji vnovično državno vzpostavitev in suverenost. Tem poskusom in silnicam pa se je treba odločno upreti.

Slovenska odbornica v občini Bistrica v Rožu Tatjana Feinig se je v imenu domačinov zahvalila vsem udeležencem, da se spominjamo domačinov, ki so sodelovali v protinacističnem uporu in zaradi človečanskega in protinacističnega prepričanja izgubili svoje življenje. Ti in drugi domačini, ki so sodelovali v uporu in ta kriminalni čas nacističnega nasilja tudi preživeli, so prispevali svoj delež, da danes živimo v demokraciji z ustavo, v kateri so človekove pravice zajamče-

pomen sodelovanja na krajevni in čezmejni ravni tudi zato, da ne zbledi spomin na zmagoviti osvobodilni boj naših partizanov in da ohranjamo vrednote, ki so vodile njihov boj. Desnica namreč spet dviga glavo in hiti prirejat polpreteklo zgodovino poteka druge svetovne vojne za njene politične potrebe v sedanjem času. To jim preprosto moramo onemogočiti, je poudaril.

Andrej Mohar, tajnik Zveze koroških partizanov, pa je poudaril izjemen pomen protinacističnega upora koroških partizanov za Avstrijo, saj ji v duhu Moskvske deklaracije iz leta 1943 ni prinesel le ponovne državne vzpostavitve, temveč tudi mesto na strani upora proti nacifašizmu. Mohar je ostro zavrnil gonjo koroških brambovcev in BZÖ proti

Andrej Mohar, tajnik ZKP

ORF, ker je oddajal povzetek prireditve ob 70-letnici Zveze koroških partizanov. Boli pa, tako Mohar, da slovenske politične organizacije molčijo ob napadih na Zvezo partizanov in da očitno nimajo nikakršnega načrta zahtev za prihodnje leto, ki bo v znamenju 100. obletnice

Andrej Mohar, tajnik Zveze koroških partizanov, pa je poudaril izjemen pomen protinacističnega upora koroških partizanov za Avstrijo, saj ji v duhu Moskvske deklaracije iz leta 1943 ni prinesel le ponovne državne vzpostavitve, temveč tudi mesto na strani upora proti nacifašizmu.

ce plebiscita. Odprtih vprašanj pa je dosti, od zagotovitve dvojezičnega popludanske oskrbe do zagotovitve obstoja slovenskih medijev in statusa slovenskega uradnega jezika. ●

Besedilo in foto: ZKP

Jubilejni koncert Partizanskega pevskega zbora

Invalidski pevski zbor, katerega neposredni naslednik je Partizanski pevski zbor, je bil ustanovljen 20. aprila 1944. leta v Planini nad Semičem. Aprila 2019 torej praznujemo tri četrtoletja delovanja. Obletnico bomo zaznamovali tudi s kulturno-umetniškimi dogodki, vrednim takega jubileja. Zbor je že med vojno imel več kot 200 nastopov. Partizanske pesmi so poleg zbora peli partizani v bojih, ko so jurišali na sovražnikove postojanke, peli so jih po končanih spopadih, da bi znova strnili vrste, in se s pesmijo poslovlili od padlih tovarišev, peli so jih izgnanci v taboriščih. Te pesmi so sprejeli v vseh kotičkih Slovenije, v zidanicah na dolenskih gričih, v skednjih in skrivališčih primorskih rodoljubov, na osvobojenem ozemlju in

V Cankarjevem domu bomo 9. aprila organizirali koncert ob tem jubileju. To bo predvsem glasbeni dogodek, ki bo poslušalcem pričaral lepoto partizanskih, pa tudi drugih pesmi, ki jih bo poleg Partizanskega pevskega zbora izvajal kot gost Primorski akademski zbor Vinko Vodopivec. V nekaterih pesmih bo oba združena zbora spremljala Laška pihalna godba, po dolgih letih pa tudi sopranistka.

Koncert bo sestavljen iz štirih sklopov: v prvem se bo predstavil Partizanski pevski zbor, v drugem PAZ Vinko Vodopivec, v tretjem Laška pihalna godba, v četrtem pa bodo skupaj zapeli in zaigrali oba zbora, sopranistka Gaja Sorč in Laška pihalna godba. V zadnjem sklopu bomo počastili tudi spomin na 75. obletnico smrti pesnika Karla Destovnika - Kajuha.

JUBILEJNI KONCERT

Cankarjev dom, Gallusova dvorana,
9. april 2019 ob 20.00

PPZ
75^{let}
www.ppz.si

globoko v sovražnikovem zaledju. Partizanske pesmi in pesmi upora so se zapisale v srca številnih Slovencev, ki jih še danes s ponosom pojejo.

Partizanski pevski zbor ohranja domoljubne in partizanske pesmi, ki so nastale v najtežjih časih našega obstoja, in je varuh te kulturne dediščine.

Koncert bo v torek, 9. aprila 2019, v Gallusovi dvorani Cankarjevega doma ob 20. uri.

Vstopnice so v prodaji na blagajni Cankarjevega doma in na spletni strani Cankarjevega doma po 5, 10 in 15 evrov.

Našim davnim dedom

Nekoč so nad Triglavom zvezde razsipale vse do Snežnika ves svoj sijaj, nekoč so čez Dravo zaplesale v maj in čez Kolpo krepile ljubezen tedaj.

A naši pradedje moč duha so poznali, krona bila jim beseda je od srca do srca, z zvezdo Večernico so srečni zaspali, zableščal se z Danico Zlatorog je z gorá. **Še** danes se reke odevajo v sijaj mesečine, in zvezde žarijo v nebesne globine, a njih razkošne zlate svilnine, dar bil bojevnikom srca je iz davnine. **In** danes sporočajo nam kakor tedaj: naši dedje so nam raj na zemlji zapustili,

pod svobodnim soncem ga slavili, z vilinsko roso ga častili.

Mir in srečo so zvezde nam delile, ko ob rojstvu so nam usodo namenile, s sojenicami so nam ob zibki pot kazale in ob zadnji uri spokoj poslale.

Davni so z zvezdami prišli in z zvezdami odšli, v belih goráh pa ob letu novem zableščé se njih sledi.

A takrat te popeljejo sani, v davne sanje s srebrnimi jeleni, ko očaki tvoji kleni, večno slavo so svobodi peli.

Venec njim so vrhovi beli, na prestolu Triglava bodo večno sedeli, v jezerih pod njim bodo bajne jim vile, stopala umile, z zlatimi lasmi ljubeče sušile.

Naj čuje odmev se svobode z gorá, naj pesem gre nje od srca do srca, naj kliče s plamenico bojevnike srca!

In Slovenija zemlja nam sveta, naj v zmago svobode bo vselej odeta!
Modro so čuvali nam naši dedje, borili se zanjo stoletje, tisočletje, kri njih naj v naših srcih se preljuje, od srca do srca naj v ljubezni sij!

Ana Horvat
(Ob novem letu 2019)

SVOBODNA
B E S E D A

www.svobodnabeseda.si

Proračunski rebus

Država Slovenija se mora v letu 2019 na novo zadolžiti za 2,14 milijarde evrov, kajti čaka nas vračilo obrokov v znesku skupaj 3,26 milijarde evrov!

V letu 2018 smo dobro gospodarili in prihranili milijardo evrov, zato lahko ostajamo pri novem posojilu v znesku le 2,14 milijarde.

Kot je znano, se je javni dolg države od prvega najetja posojila leta 2007 v znesku 7 milijard evrov, takrat še po relativno visoki obrestni meri, do danes povečal kar za 457 odstotkov in dosega 32 milijard evrov. Ni natančno znano, kakšno bo stanje proračuna in javnega dolga po načrtovanem novem, sicer veliko cenejšem posojilu (nižja obrestna mera), a vse kaže, da vsote 32 milijard, ki nas močno bremenijo, še nekaj časa ne bomo močno znižali!

Je v letih 2008–2013 zatajila makroekonomska politika?

Leto 2007 smo v Sloveniji še ocenjevali kot leto gospodarskega buma, a so se takrat čez lužo na Wall Streetu v ZDA že kazali znaki razpadanja bančnega in posojilnega sistema. Kljub temu so evropske banke kupovale ničvredne finančne obveznice in ni bilo treba dolgo čakati na leto 2008, ki je udarilo tudi po Evropi in posledično po Sloveniji.

Evropske banke so po nastopu krize nekako prenehale dajati ali omejile kratkoročna premostitvena posojila našim bankam, te pa so zaostriale pogoje dajanja posojil našim podjetjem, od katerih so najprej zahtevale, naj povrnejo zapadle obveznosti. V Sloveniji se je tako po letu 2008 začel zastoj novih naložb in sledilo je gospodarsko mrtvilo, kar je vplivalo tudi na rast proračunskih prihodkov.

Lahko bi ugotovili, da makroekonomska politika v letih 2008–2013 ni mogla več slediti ciljem stabilizacije, in Slovenija se je začela pospešeno zadolževati. Prav malo je manjkalo, pa bi nas obiskala evropska trojka.

Poglejmo, kako je naraščal javni dolg države:

Leto 2007.....	7 milijard evrov
Leto 2011.....	19 milijard evrov
Leto 2014.....	26,5 milijarde evrov
Leto 2015.....	28,5 milijarde evrov
Leto 2016.....	32 milijard evrov
Leto 2017.....	32,2 milijarde evrov
Leto 2018 (ocena)....	31,5 milijarde evrov

Iz podatkov je razvidno, da se je javni dolg države v desetih letih povečal za

460 odstotkov! Res pa je, da se je javni dolg v bruto domačem proizvodu (BDP) lani s prejšnjih 82,3 odstotka znižal na okrog 73,6 odstotka BDP, kar pa je še vedno 13,6 % odstotka nad dovoljenimi najvišjimi 60 odstotki BDP.

BDP je rasel zaradi večjega izvoza, prejetih plačil iz bruseljske blagajne in skoraj 5-odstotne gospodarske rasti. Izračuni tudi kažejo, da povprečni javni dolg na prebivalca Slovenije (2.070.000) znaša 15.458 evra.

Povprečni javni dolg na prebivalca je ob razpadu Jugoslavije (22 milijonov prebivalcev) znašal 970 evrov.

Ni zaznati posebnih težav glede proračuna. Kot kaže, bomo lahko v letu 2019 porabili okrog 10 milijard evrov, proračunski primanjkljaj pa naj bi znašal krepko pod tremi odstotki, ki predstavljajo zgornjo mejo proračunskega zadolževanja.

Franc Krajnc, ekonomist,
podpredsednik ZB za vrednote
NOB Občine Piran

Moje razmišljanje ob snemanju filma Preboj

Časopisa Delo in Nedeljski dnevnik sta objavila intervju s komandantom Francem Severjem - Franto. Prebral sem ga z velikim zanimanjem, kajti tudi jaz sem kot sedemletni otrok doživel napad nacifašistov na Kraljevino Jugoslavijo.

Ob napadu na Jugoslavijo smo bili vsi pretreseni. Oče in mati sta jokala, ko smo slišali bobnenje in hrumenje bombnikov – leteli so bombardirat Beograd. Z očetom sva šla pred hišo, kjer smo v Zagorju stanovali, in zagledala sva skupino moških s puškami na ramenih, ki so očeta prijazno pozdravili. Povedali so nama, da gredo na železniško postajo in da se bodo borili proti nemškemu napadalcem. Oče je bil v tistem času ravnatelj meščanske šole v Zagorju, mati pa je tudi učila na tej šoli. Oba sta bila velika prijatelja rudarjev in tudi sicer zelo priljubljena pri ljudeh.

Kot sedemletni otrok sem moral v osnovno šolo, kjer je bil učiteljski kader nemški in so se vsi posvetili našemu ponemčevanju. Zaradi moje uporne narave so se moji starši bali, da me bodo okupatorji staršem odvzeli in me odvlekli v Nemčijo na prevzgojo. Na vse te dogodke in doživetja imam nepozabne in neizbrisne spomine, zato sem zelo navdušen ob novici, da bo posnet film o preboju z Menine planine iz nemške ob-

kolitve v marcu leta 1945 pod vodstvom komandanta Franca Severja - Frante. To bo dragocen dokument ter prikaz iskrenega in pravega domoljubja, ki so ga pokazali tedanji borci, in tudi tega, zakaj sem ponosen član Zveze združenja borcev za vrednote NOB.

Kot brigadir sem bil leta 1952 kot član II. mladinske udarne brigade Jaka Avšiča pohvaljen za požrtvovalno delo na strelišču v Ljubljani. To je bilo 27. julija 1952. Tam sem spoznal tudi Jaka Avšiča osebno, ki me je imel kot za svojega sina. On nam je tudi govoril o ciljih in vrednotah, za katere so se borili borci NOB in o čemer priča boj, ki ga je vodil komandant Franta.

Franc Sever - Franta je resničen heroj in velik človek. Pričakujem, da se bo na vse to dogajanje odzval tudi predsednik Borut Pahor in s tem še podkrepil vlogo in delovanje Franca Severja - Frante, ki resnično skrbi za ohranjanje vrednot NOB.

Metod Škerjanec, Ljubljana

Od politike do diplomacije

Avtorja knjige z zgornjim naslovom Zvoneta Dragana, tega imenitnega moža in v njegovi preprostosti močnega človeka, tovariša in prijatelja, sem prvič srečal v celjskem Narodnem domu 26. novembra 1968. leta. Bil mi je šestnajst let, ko sem ponosno stopil v ZK Jugoslavije. Takrat mi je namreč Zvone predal rdečo partijsko knjižico, ki jo hranim še danes. Ob tej priložnosti sem dobil tudi rdeč nagelj, ki sem ga doma podaril svoji mami. Na tisti dogodek je bil najbolj ponosen moj pokojni oče. Jaz sem še zdaj.

Natanko po petdesetih letih pa mi ta spoštljivi, neposredni odkriti in preprosti, zdaj že upokojeni pametni in modri politik, bistroumni in častni diplomat podari izjemno darilo, svojo knjigo z naslovom *Od politike do diplomacije*. V teh zimskih večerih sem jo z užitek prebral. To je zelo berljiva knjiga. Neverjetno, s kakšno izjemno odkritosrčnostjo in iskrenostjo je napisana! Tudi v tem je njena veličina. Pravi veličini in žlahtnosti njegovi knjigi sta dodala v spremni besedi še dva ugledna gospoda, Milan Brglez, prejšnji predsednik DZ, in veleposlanik Roman Kirn. Zvonetovo pomembno delo v Beogradu in pozneje kot diplomata v Pekingu, Pragi in Varšavi sem v vseh teh letih največ spremljal s pomočjo medijev, zadnja leta, ko sva sicer že oba v pokoju, pa na sestankih in

srečanjih ZZB za vrednote NOB. Oba sva po svojih očetih namreč sinova partizanov in resnična domoljuba.

Na prvih sto straneh knjige je Zvone pisal o politiki. Kljub časovni odmaknjenosti je njegova ostroumnost podprta z nenavadno dobrim spominom. Kakšen izjemen in bogat spomin nosi v sebi! Ima dar preproste in odkrite besede. V svojem bogatem političnem delovanju je razvil občutek dolžnosti, neomajno in goreče domoljubje do Slovenije in nekdanje skupne domovine Jugoslavije. Plemenitost in odločnost ter duhovna usmerjenost so ga v politiki dvignili na najvišje položaje. Ima neverjetno sposobnost navezovanja hitrih stikov in iskrenih prijateljstev. Vsekakor je to človek kulturnega obnašanja in blagega značaja, plamteč kot politik in diplomat v svoji srčnosti.

Knjiga obsega skupaj s fotografijami krepko čez tristo strani. Vseh podrobnosti ob tako bogati politični dejavnosti in dejavnosti na diplomatskem parketu ter srečanja s tako pomembnimi ljudmi, s katerimi se je imel Zvone privilegij srečati in spoznati, je bilo verjetno silno težko strniti »samo« na tristo straneh. Trdnost, samozavest, diplomatsko veščino, sproščenost in veliko mero osebnega šarma si je Zvone zagotovo pridobil že pred odhodom v diplomacijo. Tudi danes, po tako bogati in pomembni poti, ostaja ljubezniv, umirjen, sočuten, živahnega in odprtega duha ter predan svoji domovini in družini. V svojem osebnem in poklicnem življenju je prišel tako rekoč do vrhunca, to je dosegel s poštenostjo do sebe in drugih, iskrenostjo, delavnostjo, z dostojanstvom in skromnostjo ter seveda velikim znanjem. Seveda vse to šteje.

Sporočilna vrednost Zvonetove knjige je tako velika in tako pomembna, saj razkriva tudi v veliki meri »umiranje« naše nekdanje skupne domovine Jugoslavije, slovo predsednika Tita in mnogo drugih pomembnih dejstev. Kolikor sem lahko dojel in razumel, je njegov iskreni prijatelj ostal tudi naš nekdanji predsednik RS, spoštovani Milan Kučan. Tega izjemnega politika z vsem spoštovanjem cenim tudi jaz. To knjigo priporočam v branje tako »levim« in še posebej »ta desnim«, da se nekoliko strezijo v svoji zaslepljenosti in zlobi do vsega iz naše slavne preteklosti.

Srečko Križanec, Štore

Ustanovitev TO

Spoštovani soborci!

Običajno se ne odzivam na razprave med »prepričanimi«. Tokrat pa želim iz svojih mednarodnih vojaških izkušenj podkrepiti Janezove uvodne navedbe o napaki ukinitve TO in SLO kot pomembne obrambne komponente »malih« narodov in predstavljam vlogo v JLA usposobljenega kadra TO.

Kot častnik TO sem imel leta 1997 možnost udeležiti se večtedenskega usposabljanja v ZDA, v Marinskih enotah (MC) v Little Bay Creeku pri osrednjem oporišču v Norfolku. Kot gostujoči kandidat za MC sem predstavil koncept SLO in vlogo v JLA šolanega kadra TO, ki je vojaško pripravilo in vodilo odcepitev (ne osamosvojitve, ker tega izraza kolegi niso razumeli) Slovenije. Predavatelj taktike MC, WO (vojaški uslužbenec – da, tudi te imajo v ameriški vojski – MC), je na koncu moje predstavitve spontano vzkliknil. »F..k ! You are armed Nation!«

In pozneje, ko sem februarja leta 2008, v dneh osamosvojitve Kosova, kot častnik Nata nastopil službo v Natovi povezovalni pisarni (MLO) v Beogradu. Moji »kontrapartnerji« oficirji vojske Republike Srbije, so dobro vedeli za mojo vojaško kariero (Bilečanec 47. klase), zdaj častnik SV v Natovem predstavništvu. Nekoč mi je polkovnik, če se prav spominjam, Matić, v nevezanem pogovoru »priznal« : »Uf, vi, teritorialci, sj..... šete nam znanje ... sa onima blokadama!« Polkovnik, šolan v JLA, zagotovo ni imel v mislih vojske, »po kateri je zadržal« 17. decembra 1990.

Tudi pozneje sem kot inšpektor za nadzor oborožitve v tujini moral večkrat predstaviti svojo vojaško kariero. Povsod, zlasti pa v nekdanjih jugoslovanskih republikah, so vedeli za korenine mojega vojaškega znanja in za nacionalno pripadnost, ki je prevladala v trenutkih odločitve za Slovenijo. Profesionalci so to priznali in cenili.

Naj končam: Slovenska vojska ni nastala v tistih decembrskih dneh, temveč njeni temelji segajo daleč nazaj, ko so komandanti enot TO bili uspešni direktorji podjetij. Znali so na osnovi znanj, ki so jih pridobili v JLA, zlasti pa na osnovi osebnih voditeljskih sposobnosti, zaupanja podrejenih, predvsem pa na nacionalni zavesti njih in njihovih soborcev zagotoviti ustanavljanje sprva Učnih centrov TO, obrambno osamosvajanje RS in pozneje oblikovanje in usposabljanje (zdaj profesionalne, raje

poklicne) Slovenske vojske. Tedanja TO ni imela težav s poklicnim popolnjenjem in je predstavljala realno varnostno silo in silo odvratanja nasprotnika.

Še to: zavedam se, da je vsa ta pisarija »prepričevanje prepričanih«.

Drago Vrečar,

načelnik in namestnik načelnika MSNZ Ljubljana Center, pripadnik poveljstev TO pred osamosvojitvijo Republike Slovenije in po njej, pripadnik in predstavnik SV na številnih operacijah Nata in EU na kriznih območjih, inšpektor za nadzor oborožitve, pripadnik mirnodobne strukture SV na delu v poveljstvih Nata v tujini, upokojeni častnik SV

Zakaj jočeš?

*Babica, zakaj jočeš,
zakaj si brišeš solze,
glej, kako lep dan je zunaj,
vse poti k soncu drže!*

*Oprosti, ljubica,
ne bi te rada užalila,
jutri je praznik, dan upora,
nanj mislim, ne bom ga pozabila!*

*Med vojno so nas izselili,
mama in ata se nista več vrnila,
mene in druge so v sirotišnico dali,
hoteli so, da bi na svoj rod pozabila!*

*Izročili so me nemški družini
in me potisnili skozi grajski obok,
ves čas sem bridko jokala,
saj bila sem ukraden otrok!*

*Babica, ne joči,
zdaj je pri nas tvoj dom,
jaz te ne bom zapustila,
pri tebi za vedno ostala bom!*

Jože Sevlak

75. obletnica odhoda borcev XIV. divizije na Štajersko 300 kilometrov dolga zgodovinska pot

Občina Metlika, ZB za vrednote NOB Metlika in KO ZB za vrednote NOB Suhor so 6. januarja pripravili slovesnost ob 75. obletnici odhoda borcev XIV. divizije na Štajersko. 6. januarja 1944 je v hudi zimi z Dolnjega Suhorja pri Metliki 1112 borcev in bork Tomšičeve, Šercerjeve in Bračičeve brigade v sestavi XIV. divizije odšlo na skoraj 300 kilometrov dolgo naporno zgodovinsko pot na Štajersko.

VSuhorju se je na dan spomina na odhod borcev omenjenih partizanskih enot na slovesnosti zbralo veliko občanov občine Metlika, Belokranjcev in udeležencev iz drugih predelov Slovenije. Med prisotnimi so bili tudi udeleženci legendarnega pohoda na Štajersko. S pomočjo članov Planinskega društva Metlika je bil organiziran pohod iz Metlike na Suhor, ki se ga že vrsto let po zaslugi Andreja Mavrija, predsednika ZB za vrednote NOB Laško, udeležujejo tudi pohodniki s Štajerskega.

Pred pohodom je Milan Travnikar, predsednik ZB za vrednote NOB Metlika, v spominskem parku pri Belokranjskem muzeju Metlika orisal bojno pot borcev XIV. Divizije. Med borci je bil tudi v Rosalnica rojeni narodni heroj Ilija Badovinac, poveljnik 1. bataljona Šercerjeve brigade, ki je tragično umrl 12. februarja 1944 v dolini Gračnice. Po okrepčilu, ki sta ga za pohodnike pripravila Albina in Blagoja Tošeski, so pohodniki nadaljevali pot proti Suhorju. Tu je udeležencem slovesnosti besede pozdrava in dobrodošlice namenil Darko Zevnik, župan Občine Metlika. Slavnostni govornik na prireditvi je bil dr. Igor Šoltes, poslanec v Evropskem parlamentu. V nagovoru je med drugim poudaril junaški boj slovenskih partizanov med NOB in spomnil na velike žrtve, ki so jih enote utrpeli med pohodom. Dotaknil se je tudi sovražnega govora in poudaril, da človeka ne rani samo orožje, temveč tudi spreminjanje resnice in izgovorjene ali napisane neprimerne in žaljive besede. Izjemno čutno so na slovesnosti izzvenele besede Danice Dolničar, ko je prebrala pismo svojega strica Alojza Dolničarja.

Tit Turnšek, predsednik ZZB za vrednote NOB Slovenije, dr. Igor Šoltes in

Milan Travnikar so ob tej priložnosti Eriki Horvat, vodji Podružnične osnovne šole Suhor, izročili srebrno plaketo ZZB za vrednote NOB Slovenije. Kot je v obrazložitvi k predlogu za dodelitev priznanja zapisalo ZB za vrednote NOB Metlika, so si na šoli prislužili priznanje za ohranjanje zgodovinske resnice o NOB, spoštovanje vrednot NOB, uspešno in vzorno sodelovanje pri uresničevanju programskih nalog Združenja borcev za vrednote NOB in za vpetost v delo in življenje krajanov KS Suhor in Občine Metlika.

Predstavniki Občine Metlika in borčevskih organizacij so ob prisotnosti pripadnikov Slovenske vojske položili cvetje in prižgali sveče pri spomeniku borcem XIV. divizije. Slovesnost je vodila Majda Žefran, v kulturnem programu pa so sodelovale pevke Ženskega pevskega zbora Društva upokojencev Metlika, učenci Podružnične osnovne šole Suhor, recitator Simon Bajuk in ansambel Andreja Bajuka. ●

**Milan Travnikar, predsednik
ZB za vrednote NOB Metlika**

Prehod XIV. divizije čez Voglajno pri Štorah

Na mestu, ki ga je legendarna XIV. divizija na pohodu na Štajersko prehodila v zgodnjih jutranjih urah 14. februarja 1944, so člani ZZB NOV in POJ leta 1971 postavili pomnik – granitni kamen s skico pohoda XIV. divizije NOV od Sotle do Mozirskih planin in Pohorja ter z datumom 6. 2. 1944–24. 2. 1944. Stoji blizu mostu ob Voglajni, čez katerega so se brigade pomikale proti Dramljam.

Pri vasi Opoka vzhodno od Štor je divizija poleg Voglajne prešla še cesto in železnico. Nemcem ni uspelo pravočasno zapreti ceste in železnice Celje–Šentjur. Partizani so minirali železniško progo. V nemškem vlaku, ki je zadel ob mino, je iztirilo nekaj vagonov (povzeto po avtorju Gvidu Strešu, Pohod Štirinajste na Štajersko).

V preteklosti, ko so še bile redno organizirane slovesnosti ob obletnicah prehoda, se je ob pomniku zbralo veliko število članov ZZB, učencev osnovnih šol in simpatizerjev. Kljub časovni odmaknjenosti nikakor ne smemo pozabiti na tisti čas. S krajšo slovesnostjo smo se člani borčevske, veteranske in častniške organizacije občine Štore poklonili temu veličastnemu spominu.

Janez Gradišnik - Slemenšek, doma iz Javornika nad Štorami, je tiste noči vodil divizijo iz Svetine do Opoke.

Ponosni smo, da je član naše borčevske organizacije Štore. Letos bo praznoval visok jubilej, devetdesetletnico. Člani domoljubnih organizacij ga bomo ob letošnjem občinskem prazniku, ki ga v Štorah sicer praznujemo 1. junija, predlagali za visoko in prestižno priznanje, zlati grb občine Štore. Prepričani smo, da bo priznanje tudi tokrat prišlo v prave roke. ●

**Srečko Križanec, predsednik veteran-
ske in častniške organizacije Štore**

Cena: 18 EUR

Stroški poštne: 2,75 EUR

**Naročila sprejemamo:
po e-pošti romana.jemec@zzb-nob.si
ali na tel.št. 01-434-44-45.**

Matjaževa vojska 1945–1950

Avtor: dr. Martin Premk, drugi natis

Knjiga Matjaževa vojska 1945–1950 je zgodovinsko delo, ki govori o oboroženih skupinah v Sloveniji takoj po drugi svetovni vojni. Ta čas je najbolj zaznamovala Matjaževa vojska, uradno imenovana Slovenska armija Kraljeve jugoslovanske vojske, ki je delovala iz oporišč v Avstriji in Italiji.

Matjaževa vojska je začela delovati, ko je bil konec leta 1945 pri Nacionalnem komiteju Kraljevine Jugoslavije v Salzburgu ustanovljen Glavni obveščevalni center, ki ga je vodil četniški poveljnik Andrej Glušič. Deloval je z dovoljenjem in podporo anglo-ameriških oblasti. Naloge centra so bile vzpostavitev mreže kurirjev in vohunov, združevanje nasprotnikov nove oblasti in vodenje oboroženih skupin za boj proti novi oblasti v Sloveniji.

Matjaževa vojska in obveščevalni centri so prenehali delovati, ko se je Jugoslavija leta 1948 po sporu s Sovjetsko zvezo začela zблиževati z zahodom. Takrat so Združene države Amerike in Velika Britanija prenehale podpirati vse četniške, ustaške in druge skupine, ki so se še borile proti Jugoslaviji. Takrat so bili ukinjeni tudi obveščevalni centri Matjaževe vojske.

Lojalnostni program

Oplemenitite svojo porabo s prihrankom.

- **Postanite član** lojalnostnega programa.
- **Zbirajte točke** z različnimi aktivnostmi.
- Točke izkoristite za **številne ugodnosti**.

Energija plus d.o.o., Vetrinjska ulica 2, 2000 Maribor

080 21 15

www.energijaplus.si
info@energijaplus.si

ENERGIJA PLUS

Belogardisti organizirali obveščevalno mrežo

Grozoviti umor skojevke Tilke Sedejeva

10. marca 1944 so belogardisti iz Rovt pri Logatcu v Sivčevem gozdu pri Rovtah po dvodnevem mučenju zverinsko umorili 22-letno skojevko Tilko Sedej in ji odsekali glavo, obe roki in nogi. Obenem z njo so okupatorjevi hlapci ubili tudi Antona Begovića, po domače Dalmatinca, iz Žirov.

Tilka Sedej se je rodila leta 1922 na Spodnjem Vrsniku (občina Idrija) v delavsko-kmečki družini in je že zelo zgodaj okusila trdo življenje. Za šiviljo se je izučila pri Milki Erženovi v Idriji, kjer se je tudi seznanila s cilji narodnoosvobodilnega boja. Že novembra leta 1942 jo je Anica Dolinar - Klara pritegnila v delo odbora Osvobodilne fronte za Ledino kot obveščevalko tega območja. Po obveščevalnih nalogah je nenehno hodila v Idrijo, na Ledinsko Razpotje in v Žiri, kjer se je povezala z napredno družino Loštrek. Poleg obveščevalnih nalog je izvedla še zbiranje raznega materiala, hrane in zdravil za partizane. Ves ta material je s

pomočjo Tilke in vse njene družine varno prihajal na javke v Idršek ali pa na dom Anice Dolinarjeve - Klare na Ledinskem Razpotju. Zaradi požrtvovalnega in uspešnega dela so Tilko Sedej skupaj še z desetimi mladinkami februarja leta 1944 sprejeli v SKOJ.

Za Tilko Sedej je bilo usodno, ko so se jeseni 1943 na njenem domu oglašili trije belogardisti s prošnjo, da bi se radi pridružili partizanom. Tilka jim je verjela in jih spravila v partizane. Toda belogardisti niso dolgo zdržali pri partizanih in so pobegnili v belogardistično postojanko v Rovte pri Logatcu. Tilka Sedejeva je bila tako kompromitirana. Takratni poveljnik belogardistov v Rovtah Franc Šurk je organiziral obveščevalno mrežo in skušal na vsak način ujeti partizansko obveščevalko Tilko. Odbor Osvobodilne fronte v Ledinah je izvedel za to in je Tilki ukazal, da se mora takoj umakniti s tega terena. Tilka se je pridružila Prešernovi brigadi, ki je bila takrat na Mrzlem vrhu nad Idrijo. Ker se je Prešernova brigada imela namen premakniti na novo območje, si je Tilka v štabu brigade izprosila, da odide domov po potrebno obutev, perilo in obleko, nato pa bi se vrnila v brigado. Toda belogardistični vohuni so bili nenehno na preži in zvečer 8. marca je Tilko Sedejevo ujel znani belogardist Franc Kogovšek iz Žirov ter jo odpeljal v belogardistično postojanko v Rovtah. Tam so jo dva dni mučili, vendar Tilka ni klonila. 10. marca 1944 so belogardisti zverinsko ubili preprosto kmečko dekle Tilko, katere edini »greh« je bil, da se je zvesto, vdano in neomajno bojevala za svobodo Primorske in za njeno priključitev k matični domovini.

Belogardistični krvniki niso ušli zasluženi kazni. ●

**Jože Oblak, po pripovedovanju
Anice Dolinarjeve - Klare**

Domobranci pobijali
skojevce in aktiviste OF

Večina žrtev v grobnici na Cviblju

Mineva že 74 let, odkar smo kruto izgubili svoje predrage domače, prijatelje, sosedo in znance, ki so bili umorjeni v času domobranske postojanke med 19. januarjem in 5. majem leta 1945 v Žužemberku. V februarjskih mrzlih nočeh so domobranci aretirali in pobili ves skojevski aktiv in aktiviste OF. Umorjene skojevke so bila dekleta, stara od 15 do 25 let, nikoli niso nosila orožja in nikomur niso storila nič hudega. Bile so zavedne Slovenke, ki so gojile sočutje do revnih in starejših ljudi, jim nosile hrano in vodo, saj v času vojne niso imeli ničesar. Za partizansko vojsko in bolnišnice so po samem

**Leta 1961 je večina
svojevcev žrtve prenesla
v grobnico pri
spomeniku NOB na
Cviblju, drugi pa smo
svoje ljube domače
pustili v domačih
grobovih.**

Žužemberku in okoliških vaseh zbirale življenjske potrebščine in sanitetni material, in to je bil razlog, da so jih domobranci tako kruto pomorili. Vseh žrtev skupaj je bilo 33, od tega trinajst mater in žena, devet mož, deset mladinskih aktivistk in en otrok.

Sprva sorodniki žrtev sploh nismo vedeli za množične umore, saj so domobranci zatrjevali, da so jih odpeljali v internacijo, na skrivaj pa so se zverinsko znesli nad njimi. Svojci smo svoje najbližje iskali vsepovsod, a dolgo ni bilo nobene sledi. Šele maja 1945, ko je sonce že dodobra ogrelo zemljo, se je razširil smrad. Psi, ki so brskali po zasutih strelskih jarkih, so odkrili te množične grobove. Pri odkopih žrtev so prisostvo-

Tilka Sedej

vali tudi člani komisije za izkop umorjenih žrtev z zdravnikom Debeljakom na čelu, ki je identificiral pokojne in ugotavljal vzroke smrti. Žrtve smo pokopali 3. in 4. junija 1945 na pokopališču v Žužemberku. Leta 1961 je večina svojcev žrtve prenesla v grobnico pri spomeniku NOB na Cvibljju, drugi pa smo svoje ljube domače še naprej pustili v domačih grobovih.

Na žalost se teh grozot ne da potlačiti, vrniti ali kakor koli drugače pozabiti. V težkem narodnoosvobodilnem boju je umrlo na tisoče nedolžnih ljudi, še vedno se sprašujemo, zakaj. Žrtvovali so svoje življenje, da zdaj živimo v miru in svobodi. Na nas je, da ta mir ohranimo, in ne smemo dovoliti, da bi bil njihov boj zaman. ●

Ljuba Šenica, sestra umorjene skojevke Anice Zalašček

Nacistični zločin tri mesece pred osvoboditvijo

Spomin in poklon 100 frankolovskim žrtvam

Predsednik vlade Marjan Šarec se je udeležil žalne slovesnosti v spomin in poklon 100 frankolovskim žrtvam. Dogodek, ki se je zgodil tik pred koncem druge svetovne vojne, velja za enega najhujših nacističnih vojnih zločinov na slovenskem ozemlju med drugo svetovno vojno. Premier je v nagovoru poudaril pomembnost narodnoosvobodilnega boja in spomnil na posledice spreobračanja zgodovine.

V uvodu je spomnil na vse grozote, ki jih je prineslo 20. stoletje – od obeh svetovnih vojn do povojnih konfliktov. »Danes, ko smo se zbrali na tem mestu, da se spomnimo 100 žrtev, ki so dale svoje življenje ob koncu druge svetovne vojne, se sprašujemo, kako je mogoče, da je prihajalo do takšnih zločinov. Danes se sprašujemo iz toplih naslonjačev, ko živimo v miru in v drugačnem svetu, kako je mogoče, da so se takšne stvari dogajale.«

Spomnil je na nedoumljivost zločina na Frankolovem, ko je za smrt enega nemškega funkcionarja moralo sto ljudi na grozljiv način umreti, in na nacistično in fašistično ideologijo, ki sta imeli samo en cilj – uničevati druge narode ter sebi omogočiti t. i. lebensraum na račun drugih.

»Noben narod nima pravice posegati v pravice in svobodo drugega naroda. Zato me danes še toliko bolj boli spreobračanje zgodovine, ko nekateri pravijo, zakaj smo se uprli. Mar bi počakali in bi drugi to naredili namesto nas! Ne, vsak državljan in vsaka državljanica sta dolžna ob takih dogodkih stopiti skupaj in se bojevati za svobodo svojega naroda. Zato nikoli ne bomo dopustili, da narodnoosvobodilni boj – kljub takim poskusom – postane nevreden. Bil je točno

Frankolovski zločin je poboj sto Slovencev v Grabnu pri Stranicah pri Frankolovem 12. februarja 1945, ki so ga izvedli nemški okupatorji. Bil je povračilni ukrep za smrt enega najpomembnejših nacističnih funkcionarjev, vodje celjskega okrožja in deželnega svetnika Antona Dorfmeistra. Okupator je na jablane ob cesti, kjer se je prej zgodil napad na Antona Dorfmeistra, obesil 99 ljudi, eden pa je bil ustreljen na begu pred obešanjem.

Slavnostni govornik Marjan Šarec

to, kakršno ime nosi – narodnoosvobodilni boj z vsemi svojimi napakami in tudi zločini. Bilo je vendarle veličastno in častno dejanje za osvoboditev svoje domovine,« je povedal Šarec in še dodal, da ni dilema, »ali smrt fašizmu ali hoditi v cerkev«. »Tudi vera v svojem bistvu ne uči slabega. Če smo ljudje, če smo pošteni ljudje, bomo vedno delali za to, da ne bomo sejali razdora, da ne bomo delali sovražnikov v lastnem narodu. To sta dolžnost in pravica vseh nas.«

Končal je z mislimi, da nas tako ta dogodek kot številni drugi spominjajo in opominjajo. Tudi danes še vedno potrebujemo slovensko vojsko, še vedno potrebujemo domoljubje, še vedno potrebujemo zavedanje, da smo Slovenke in Slovenci, in zadevanje, da če bi spet prišlo do česa takšnega, bi spet stopili skupaj, tako kot smo leta 1991. »Danes imamo svojo državo, ne uničujmo je z nepotrebnimi prepiri o tem, kdo nosi zvezdo in kdo ne. Zvezda je bila takrat simbol boja – in tega se danes ne da spremeniti!«

Predsednik vlade si je ogledal tudi muzej – stalno zbirko v muzejski hiši nasproti grobov 100 frankolovskih žrtev. ●

Vir: urad vlade za komuniciranje, foto: STA

Ankaran:

S postavitvijo razstave *Ko je umrl moj oče* v prostorih Osnovne šole Ankaran ter s spremljajočim kulturnim programom in s pogovorom s preživelim internancem smo se poklonili ne le žrtvam koncentracijskega taborišča Rab, ampak vsem žrtvam holokavsta.

Razstava obsega 26 velikih panojev, na njih so predstavljeni spisi in risbe otrok, ki so preživeli internacijo v koncentracijskih taboriščih na italijanski vzhodni meji. Razstava je v celoti dvojezična in predstavlja predvsem usodo slovenskih otrok v taboriščih Rab in Gonars.

Eden od teh otrok je bil Ankarančan Miro Zupančič. Zelo nazorno in poglobljeno je obudil spomine na tisti del svojega najtemnejšega otroštva, ko je bil z mamo in bratom interniran v taborišče na Rabu in pozneje v Gonarsu. Desetletni deček Miro je doživel nečloveško poniževanje in trpljenje med drugimi taboriščniki, še najbolj je vanj zarezala bolečina trpeče matere.

Avtorja razstave dr. Metka Gombač in dr. Boris Gombač sta pojasnila, da gradivo na razstavi predstavlja pravo dragocenost in dramatično pričevanje o enem najtemnejših poglavij naše zgodovine. Razstava je v zadnjih letih obiskala veliko krajev v Sloveniji, Italiji, na Hrvaškem in v Avstriji. Prvič so razstavo postavili v Kragujevcu ob 70. obletnici množičnega streljanja talcev, med njimi so Nemci ustrelili 300 gimnazijskih dijakov in profesorjev.

Predsednica Združenja protifašistov in borcev za vrednote NOB Ankaran je v svojem nagovoru poudarila, kako zelo pomembno je poznati zgodovino, ki je pomemben del našega življenja. Nanjo ne moremo vplivati, lahko se pa iz nje kaj naučimo ter to prenesemo v vizijo prihodnosti za boljši jutri. Vse, česar se naučimo o naši preteklosti, o preteklosti človeštva, je velik biser v razvoju lastne osebnosti, kajti le z znanjem si ustvarimo lastne okvirje, skozi katere gledamo na svet.

Dogodku ob odprtju razstave so prisostvovali učenci osmih in devetih razredov, pogovorom so čustveno in zavzeto sledili. Tako organizirane učne ure so za učence zelo zanimive in prava pedagoška posebnost.

Besedilo in foto: Darinka Vovk

Cerkno:

27. januarja je minilo 75 let od tragičnega dogodka, ko je pod streli nemškega okupatorja padlo 47 udeležencev 6. partijskega tečaja pokrajinskega komiteja za Primorsko in Gorenjsko. V spomin na ta dogodek krajevna in območna organizacija Zveze združenj za vrednote NOB Idrija - Cerkno že vrsto let pripravljata spominsko slovesnost pri spomeniku padlih na Brdcah nad Cerknim.

Slavnostni govornik na letošnji slovesnosti je bil prvi predsednik Republike Slovenije Milan Kučan. Omenil je dvojno tragedijo, ki se je zgodila v Cerknem, pozneje pa še na Cerkljanskem Vrhu. Orisal je dogodke pred 75 leti in se še posebej dotaknil sovražnega govora ter med drugim dejal: »Še na eno stvar naj opozorim, na sovraštvo. Vojne se začenejo s sovraštvom. Brez sovražstva ni grozodejstev, kakršnih se spominjamo danes tukaj. V zadnjem času se veliko govori o sovraštvu in o javnem govoru, ki sovraštvo razširja in pogloblja, tudi v Sloveniji. Ni pa resnega odpora, s katerim bi se mu uprli in mu v odnosih med nami in v družbi nasploh odrekli domovinsko pravico. Očitno ni prave politične volje in pripravljenosti za to.«

Naj spomnimo, da je 47 mladih padlo pod streli nemškega 2. gorskega bataljona Haine iz Idrije, potem ko so se kot žive tarče razbežali po pobočju

Brdca. Nenaden napad Nemcev, ki so se brez žrtv vrnili v Idrijo, je posledično povzročil še eno tragedijo. Partizani so namreč iz maščevanja za padle tečajnike aretirali trinajst domačinov in dva duhovnika ter jih ustrelili na Lajšah. Dolga leta zamolčana zgodba je vse do današnjih dni netila tiho sovraštvo. Dogodke je pred leti temeljito raziskal cerkljanski zgodovinar dr. Boris Mlakar v knjigi *Tragedija v Cerknem*. Pred petimi leti pa je na oba dogodka opozoril tudi tedanji govornik, častni predsednik borčevske organizacije Janez Stanovnik. Povračilne poboje je najprej omenil v govoru na Brdcah, pozneje pa se je žrtvam poklonil še na morišču na Lajšah.

Kulturni program so pripravili učenci Osnovne šole Cerkno in Osnovne šole Milojke Štrukelj iz Nove Gorice ter Pihalna godba Cerkno. Med gosti prireditve na Brdcah je bila tudi Marica Nakrst, ki je kot 6-leten otrok doživela tragedijo v Cerknem, pozneje pa je kot učiteljica skupaj z možem Mirom pripomogla, da se je novogoriška osnovna šola poimenovala po padli tečajnici Milojki Štrukelj.

Besedilo: J. A., foto: Lado Čelik

Golišče nad Jevnico:

30. novembra sta KO ZZB za vrednote NOB Kresnice in Jevnica ob finančni podpori krajevnih skupnosti Kresnice in Jevnica v športnem parku vrh Golišč pripravili tradicionalno slovesnost v spomin na žrtve zločinov, ki so se zgodili 29. in 30. novembra 1944. Slovesnosti so se udeležili učenci z učiteljicami podružničnih osnovnih šol iz Kresnic in Jevnice pod vodstvom Angelce Koprivnikar in Darje Rajšek. Učenci obeh šol so se med pohodom, ki je trajal dve uri, ustavili pri spomenikih in se poklonili žrtvam, katerih imena so vklesana na spomenikih.

Na spominski slovesnosti so bili župan občine Litija, Franci Rokavec, predsednica KS Kresnice Lidija Grešak, predsednik območnega združenja borcev za vrednote NOB Mirko Kaplja, predsednik KO ZZB iz Jevnice Jože Godec. Vse navzoče je pozdravil predsednik KO ZZB Kresnice Bojan Cimerman. Po slavnostnem govoru in pozdravnem govoru župana občine Litije so program

letošnje prireditve oblikovali Mešani pevski zbor Mihe Vahna pod vodstvom Natalije Šuštar, učenci obeh podružničnih šol pod vodstvom mentoric, ki so nam zapeli partizanske pesmi, recitali so učenci OŠ Kresnice in dramski igralec Jože Mraz, na harmoniko je zaigral Roman Jakoš

Srečanje poteka vsako leto konec novembra v spomin na tragedijo, ki se je zgodila med narodnoosvobodilnim bojem leta 1944. Gorele so domačije z gospodarskimi poslopji vred, v teh poslopih pa so zgoreli

Ljudje, med njimi tudi otroci, najmlajši je imel komaj šest let. Teror je izvajala zloglasna esesovska divizija. Kako so vedeli, kje naj požigajo in katere ljudi naj pokončajo? Izstopale so domačije na obronku, ki so dajale zatočišče borcem in drugim udeležencem NOB. Niso požigali kar na slepo, nekdo jim je dal točne podatke, katere hiše naj uničijo in koliko je njihovih članov.

Danes, ko živimo v svobodi, je to težko razumeti, zato je prav, da ohranjamo spomenike, ki nas opominjajo na tiste čase NOB, in da pripovedujemo našim potomcem o nekdanjem dogajanju, da se kaj takega ne bi nikoli več ponovilo.

Besedilo in foto: Bojan Cimerman

Koroški Selovec:

Na dan, ko se je v gozdu nad sv. Nežo na Koroškem Selovcu leta 1945 zgodil zločin, smo se letos 12. januarja vnovič zbrali sorodniki žrtev, simpatizerji NOV in domoljubi. Zbralo se nas je kakšnih 250, med nami so bili tudi taborniki rodu Koroških jeklarjev, ki so pot ponovili že štiridesetič.

Stalni spremljevalci prireditve so tudi učitelji in učenci Osnovne šole Juričevega Drejčka na Ravnah. Šola nosi ime najmlajšega med sedmimi talci, sedemnajstletnega Drejčka. Organizatorica proslave, Občinska organizacija ZB za vrednote NOV Ravne na Koroškem, je letos pritegnila k izvedbi komemoracije več izvajalcev kot prejšnja leta. Poleg že omenjenih učencev so na njej sodelovali recitatorka Medgeneracijskega centra z Raven na Koroškem Viktorija Pisar, pevski trio ob spremljavi kitare (Suzana Makič, Melanie Veselko in Neja Veselko Pogorelčnik). Sodeloval je tudi MPZ Markovič Kristl - Mato iz Črne na Koroškem. Pred mesecem dni je zbor ob svojem letnem koncertu dobil tudi zlato plaketo ZZB Slovenije v znamenje priznanja in zahvale za privrženost partizanski pesmi.

Slavnostni govor je bil zaupan predstavniku ravenskih tabornikov, starešini Gregi Matavžu: »Na pobudo naših članov, ki so tudi sodelovali v NOB, so

padlim postavili spomenik. In ravno te dni poteka 20 let, odkar sem se kot 12-letni fant prvič udeležil pohoda po poteh sedmih talcev. Le nekaj mesecev pred tem sem dal taborniško zaobljubo in pri časti zaprisegel domovini. 40 generacij ravenskih tabornikov se redno udeležuje spominske slovesnosti. Mogoče bi se kdo vprašal, zakaj se mladi taborniki udeležujejo tovrstnih proslav. Dogodek je za nas pomemben, da mladim pokažemo, da se je treba za mir in svobodo truditi, da se je treba za mir in svobodo bojevati.«

Polaganje venca ob spomenik je bilo zaupano novoizvoljenemu poslancu v državnem zboru, Janiju Predniku, županu dr. Tomažu Roženu in predsedniku Območne organizacije ZZB Mežiške doline.

In kakšen je bil za sedem talcev zadnji dan življenja?

Glavnina talcev je prišla v gestapovske roke na novega leta dan 1945, ko so jih zajeli pri Jurčku pod Uršljo goro, nekaj pa tudi drugje. V dravograjski gestapovski mučilnici so se nato gestapovci deset dni izživljali nad ujetimi partizani, jih zasliševali, pretepali in mučili, dvanajestega januarja zjutraj pa so jih naložili na tovornjak in odpeljali proti Dobrijam. Pri spodnjem železniškem mostu (Mališnikovem) je sedem talcev, obkroženih z 28 gestapovci in esesovsko policijo, izstopilo in peš so nadaljevali ob železniški progi skozi Dobrije. Jurčev Drejček je to jutro tako zadnjič videl rodno hišo. Kolona je nadaljevala pot mimo Korena in Pokrznika, šli so mimo Mrakove kmetije v Pelčevo reber, od tam pa so nadaljevali pot do Mežnarjeve

kmetije in do gozda nad domačijo. Na tem kraju so krvniki opravili svoje krvavo delo in pustili pobite ležati, kakor so padli pod streli. Čez tri dni so jih našli partizani in jih na smrekovih vejah potegnili do cerkve sv. Neže ter jih tam pokopali.

Besedilo in foto: Maksimilijan Večko

Ljubljana:

Na rednem letnem občnem zboru Krajevne organizacije ZB Zadobrova - Sneberje, ki je s 326 člani največja ljubljanska in ena največjih slovenskih krajevnih borčevskih organizacij, se je letos zbralo ogromno njenih članov. Organizacija, ki jo vodi Lado Sluga, je tudi ena najbolj dejavnih v državi, samo lani so v svoje vrste sprejeli 39 novih članov. Člani so zelo dejavni tako na prireditvah in dogodkih v svojem ožjem okolju kot tudi na prireditvah v Ljubljani, udeležujejo pa se tudi vseh pomembnejših spominskih

Franc Sever - Franta prejema jubilejno priznanje iz rok Julke Žibert in Lade Sluge.

Priznanja za prizadevno delo so prejeli tudi Anica Hajdarevič, Vojko Robnik in Meta Vinkovič.

prireditve po Sloveniji, ko se jih pogosto zbere tudi za več kot en avtobus. Vsako leto pa se odpravijo tudi čez mejo, na obisk k sorodnim organizacijam v tujini. Tako so lani obiskali predstavnike italijanskega partizanskega združenja ANPI in skupaj so si ogledali Oglej in spominski park Gonars, kjer je bilo znano italijansko koncentracijsko taborišče, v katerem je bilo zaprtih veliko Ljubljančanov. Lani so se odpravili na obisk k predstavnikom borčevskih in protifašističnih organizacij v Črni gori in Makedoniji. Veliko pozornost pa v organizaciji namenjajo starim in onemoglim članom, ki jih redno obiskujejo, številni med njimi bivajo v domovih starejših. Kot je posebej omenil Sluga, zelo dobro sodelujejo tudi z drugimi organizacijami civilne družbe, s četrtno skupnostjo ter z gasilskim in turističnim društvom in Mestno občino Ljubljana. Občnega zbora se je udeležila tudi Julka Žibert, predsednica MO ZZB NOB Ljubljana.

Podelili so tudi priznanja zaslužnim članom ob 70. obletnici ustanovitve ZZB Ljubljana Moste ter posebno jubilejno priznanje ZZB NOB Slovenije Francu Severju - Franti.

Besedilo in foto: Jožica Hribar

Dovce:

Ob 75. obletnici napada Južnoprimorskega odreda na fašistično kolono v Dovcah pri Komnu sta Občinsko združenje borcev za vrednote NOB Komen in Krajevna organizacija borcev za vrednote NOB Branik v sodelovanju z Občino Komen in Mestno občino Nova Gorica ter veteranskimi organizacijami Kras 91, Sever in ZVVS 3. februarja pri spomeniku v Dovcah pripravila tradicionalno slovesnost. Navzoče je pozdravil župan občine Komen Erik Modic. Na kratko je orisal dogodek, ki ga v tej občini tradicionalno proslavljajo vsako leto in ki je pomenil veliko zmago tega odreda nad okupatorskimi silami, terjal pa je tudi življenje osmih njegovih borcev.

Slavnostni govornik je bil Aljaž Verhovnik, generalni sekretar ZZB NOB Slovenije. V svojem govoru je poudaril pomen boja proti fašizmu, ki postaja aktualen tudi v novejšem času, ko se dogajajo izzivalne manifestacije novih fašistoidnih organizacij celo v bližini naše meje. Po evropskih državah se krepijo profašistične politične stranke, zato moramo na bližajočih se evropskih parlamentarnih volitvah poskrbeti, da bo njihov vpliv na evropsko politiko čim manjši.

Program proslave so obogatili MPZ Jezero Doberdob, učenci Osnovne šole Antona Šibelje - Stjenke, podružnice Štanjel, in dramski igralec Sergej Ferrari s čustvenim in doživetim nastopom, ki je požel spontan aplavz več kot 200 udeležencev proslave. Praporščaki in častna straža Slovenske vojske so proslavi dali ustrezen slavnostni videz.

Besedilo in foto: Miloš Ložič

Štorje:

9. januarja letos je minilo 75 let od smrti komaj 15-letnega borca Kosovelove brigade, Marjana Štokes s Proseka, ki so ga nacisti mučili in obesili na telegrafski drog. Spomenik, ki so mu ga postavili v Štorjah, pa že vrsto let na tradicionalni proslavi povezuje prebivalce Proseka in Štorij z okoljskimi vasm.

Tokrat sta na proslavi 20. januarja v združenem domu v Štorjah, ki so jo napolnili številni domoljubi, predstavniki borčevskih in drugih veteranskih in domoljubnih organizacij, domačini, svojci padlega partizana in prijatelji iz zamejstva, pozdravila predsednik sežanske borčevske organizacije Bojan Pahor in novi sežanski župan David Škabar. Slavnostna govornica je bila predsednica rajonskega sveta za Zahodni Kras Maja Tence, ki je med drugim poudarila, da je Štoka postal legenda vse do današnjih dni, tudi za mlade.

Pahor in podpredsednica ZZB NOB Slovenije dr. Ljubica Jelušič pa sta izročila posebno priznanje, srebrno plaketo slovenske borčevske organizacije, Vsedr-

žavnemu združenju partizanov Italije VZPI - ANPI, sekciji Prosek - Kontovel, za ohranitev zgodovinske resnice o NOB, za spoštovanje njenih vrednot in uspešno sodelovanje pri uresničevanju programa ZZB. Prevzel jo je predsednik sekcije Matija Spinazzola, ki je poudaril skupna prizadevanja vseh organizatorjev (od KS Štorje, ZB za vrednote NOB Sežana, Krajevne organizacije borcev Štorje - Vrhe in VZPI - ANPI - sekcija Prosek - Kontovel) za ohranitev spomina na Marjana Štoka, ki je tako kruto končal svoje kratko življenje.

V kulturnem programu so poleg domačega recitatorja Bojana Podgorška, ki je prečudovito zrecitiral svojo pesem Veteranov memorandum, sodelovali še Ženski pevski zbor Prosek - Kontovel pod vodstvom Marka Štoka, Moški pevski zbor Vasilij Mirk, ki ga vodi Goran Ruzzier, ter godbeno društvo s Proseka pod vodstvom kapelnika Iva Bašiča. Delegacije so položile vence pred Štokov spomenik in spomenik padlim domačinom med NOB. Prireditev, ki jo je povezoval Aleksander Hreščak, so vsi nastopajoči pevci in godci sklenili s pesmijo Vstajenje Primorske.

Besedilo in foto: Olga Knez

Draga pri Begunjah:

Delegacija Krajevne organizacije borcev za vrednote NOB Kokrica je 3. januarja letos v spominskem parku padlih talcev v dolini Drage pri Begunjah pripravila komemoracijo s položitvijo venca na grob našemu velikemu krajanu in revolucionarju Francu Mraku, ki ga je nemški okupator 3. januarja 1942 ustrelil kot talca.

Tajnik KO ZZB NOB Kokrica Damjan Renko je v uvodu recitiral pesem pesnika Karla Destovnika - Kajuha »Partizanovo slovo«, nato pa je v govoru opisal grobišče talcev v dolini Drage pri Begunjah kot posvečen kraj, kjer je nacistični okupator med drugo svetovno vojno prelival kri najbolj srčnih Slovenk in Slovencev, predvsem Gorenjcev, saj jih je po mučenju v begunjski kaznilnici nečloveško umoril. Njihova edina krivda je bila, da so nesebično ljubili domovino, narod in svobodo. Uprli so se z zavedanjem, da bodo upor proti temu mogočnemu ubijalskemu stroju verjetno plačali z življenjem.

Renko je orisal tudi življenjsko pot Franca Mraka vse do trenutka, ko so ga pred 77 leti v ledeno mrzlem zimskem jutru 3. januarja 1942 ustrelili skupaj s 35 slovenskimi talci. Franc Mrak je bil med 26. julijem in 5. avgustom 1941 med prvimi 199 Gorenjci, ki so se uprli nemškemu okupatorju ter temu dali vedeti, da svojih načrtov o izgonu in uničenju slovenskega naroda ne bo uresničil tako zlahka. O tem govorijo tudi arhivski pisni viri nemške podružnice koroškega propagandnega urada na Bledu z dne 16. avgusta 1941.

Spomin na Franca Mraka po 77 letih še vedno živi. Živi v naših mislih in srcih, živi pa tudi v zgodovinskem spominu slovenskega naroda. Vsem nam, ki ohranjamo vrednote NOB, negovanje takšnih spominov pomeni zavezo, da se bomo vedno upirali tistim, ki bodo poskušali teptati naš narod. Franc Mrak in vsi drugi na tem grobišču naj zato počivajo v miru. To seveda ne velja za strahopetne morilce in njihove pomagače, ki jih je že zdavnaj pokopal čas sramotne pozabe.

Besedilo in foto: Damjan Renko

Lobnica nad Kokro:

Ob spominskem obeležju visoko v zatrepu doline Lobnica pod prepadnim skalovjem gorskega vrha Akle sta bila 13. januarja 2019 spominska slovesnost ob 74. obletnici smrti Lojzeta Dežmana - Branka in 5. zimski pohod

k partizanski tehniki »Jošt«, ki se ga je udeležilo 55 ljudi. S pripravo slovesnosti je Krajevna organizacija borcev za vrednote NOB Kokrica pozabi časa uspešno iztrgala eno od epopej partizanskega boja proti okupatorju, ki bo za večno ostala zapisana v narodovem zgodovinskem spominu.

V kulturnem programu sta nastopila recitatorja Ana Grmič in Tine Miklažič, pohodniki pa so družno zapeli tudi dve partizanski pesmi. Zbrane je nagovoril predsednik krajevne organizacije ZB Kokrica Vladimir Todorović in po pozdravu je na kratko orisal pomen partizanske tehnike Jošt. Slavnostni govornik je bil predsednik ZB NOB Kranj Božo Janež, ki je orisal dogajanje na začetku vojne, spomnil na ustanovitev Kokrškega odreda in opisal do-

gajanje na tem območju štiri mesece pred koncem druge svetovne vojne, tudi napad domobrancev na partizansko tehniko Jošt. »Domobranci – begogardisti iz postojanke Tupaličeh s pomočjo domačega izdajalca zvedo za lokacijo partizanske tehnike Jošt in jo napadejo. Tem je uspelo po sveže zapadlem snegu neopaženo priti v bližino tehnike Jošt. Stražarsko mesto in tehnika sta bila povezana z žico, na katero je bil pritrjen zvonček. Stražar je tako lahko opozoril moštvo v tehniki, da se približuje sovražnik, in s tem je bil moštvo omogočen umik. Ta dan sta bila v tehniki samo partizanka Tatjana in vodja tehnike Jošt Branko. V trenutku, ko je Branko hotel oditi na stražarsko mesto, je eden od domobrancev z ного zadel žico in sprožil zvonjenje zvončka. Lojze Dežman - Branko je z edinim orožjem, ki ga je imel – ročno bombo – stekel skozi vrata in jo vrgel proti domobrancem. Branko je bil ustreljen v prsi in je bil takoj mrtev, slekli so mu oblačila in obutev ter njegovo golo telo vrgli v bunker – tehniko in vse zažgali. Neoboroženo partizanko Angelco Šmid - Tatjano so ujeli, jo zvezali in odpeljali v domobransko postojanko v Tupaličah. Domobranci z ujetnico so se zaradi bojnega uspeha ustavili še na Črvovi domačiji ter jih seznanili z uničenjem tehnike.

Žena in otroci vodje partizanske tehnike Jošt Branka so na pragu svobode izgubili moža in očeta. Zato smo danes tukaj, da tudi z današnjo spominsko slovesnostjo ohranjamo in branimo zgodovinsko resnico o partizanskem boju. Spoštljivo se spominjamo vseh tistih, ki so za sanje o svobodi in pravičnejši družbi žrtvovali ali bili pripravljeni žrtvovati lastno življenje.«

Besedilo in foto: Damjan Renko

Radenci:

Za delovanje v minulih letih so v KO ZB za vrednote NOB Radenci izročili priznanja sedmim članicam in članom: Ivanki Mariji Vrzel, Mileni Mencigar,

Podelitev častne listine Alojzu Majcnu

Mariji Slavič, Janezu Rihtariču, Janku Rožmanu, Marjanu Šalamunu in Filipu Matku Ficku, simpatizerju Janezu Pučku, pisno zahvalo Klavdiji Klemenčič in listino častnega člana Alojzu Majcnu.

Ob podelitvi listine Alojzu Majcnu je predsednik Darjan Mencigar med drugim povedal, da se je Alojz rodil 21. junija 1928 v Brunšviku na Dravskem polju, da se je po končani osnovni šoli odločil za poklic kovača in šel v Dogoše v uk k mojstru Heindrichu Sebetu. Kot številni drugi iz njegove generacije se je tudi Alojz znašel sredi viharjev druge svetovne vojne in se znal v tistih prelomnih časih pravilno odločiti. Novembra leta 1944 je prejel vpoklic v nemško vojsko, se zatem nekaj časa skrival, nato pa januarja leta 1945 s pomočjo svojega botra Dežmana, prekaljenega partizana, vstopil v Pohorski partizanski odred. V tej enoti je opravljal kurirsko službo med Pohorjem in Bočem. Tovariš Majcen je sodeloval tudi v sklepnih bojih na območju Dravograda. Ko je po osvoboditvi odslužil vojsko, je nadaljeval delo kovača. Leta 1968 se je zaposlil v takratni Avtoradgoni in si z ženo Olgo v Rihtarovcih ustvaril topel dom. Med drugim se je vključil v radensko borčevsko organizacijo. Nekaj časa je bil praporščak, trenutno pa je član upravnega odbora organizacije.

Besedilo: Filip Matko Ficko, foto: Marija Erveš

Šratovci:

V gostišču Nada v Šratovcih so se 2. februarja na rednem letnem zboru sešli članice in člani Krajevne organizacije ZZB za vrednote NOB Radenci. V

organizacijo je vključenih 75 ljudi, med njimi je le še en udeleženec NOB, in sicer Alojz Majcen.

Predsednik Darjan Mencigar je ob tem spomnil na praznovanje letošnje 75. obletnice znamenitega pohoda XIV. partizanske divizije na Štajersko, ki je v noči s 6. na 7. januar 1944 s 1113 borkami in borci s sosednjega Hrvaškega preko Sotle pri Sedlarjevem prišla na slovensko stran, na tedanje okupirano območje – v nemški tretji rajh. Odigrala je pomembno vlogo pri krepitvi narodnoosvobodilnega boja na Štajerskem kot tudi ob zaključnih bojih spomladi leta 1945 v Sloveniji.

Iz poročila o delu organizacije v letu 2018 je razbrati, da so člani vsak mesec pripravili najmanj dve dejavnosti. Pri tem je treba omeniti dobro sodelovanje z Zvezo veteranov vojne za Slovenijo in Zvezo policijskih veteranov Sever, Zvezo slovenskih častnikov, krajevnimi organizacijami ZZB za vrednote NOB Območnega združenja Gornja Radgona (Apače, Gornja Radgona, Videm ob Ščavnici) kot tudi z nekaterimi organizacijami v Prekmurju (Tišina, Bodonci, Murska Sobota, Lendava). Pripravili so tudi skupne spominske komemoracije ob dnevu spomina na mrtve.

Zbor sta pozdravila dosedanja predsednica Območnega združenja borcev za vrednote NOB v Gornji Radgoni Rijja Červič in sedanji predsednik Boris Edšid.

Besedilo: Filip Matko Ficko, foto: Marija Erveš

Sajevče:

Člani KO ZB za vrednote NOB Hruševje smo se konec januarja letos pri spomeniku v Sajevčah udeležili komemoracije v spomin padlim borcem Sočanovega bataljona. Zbrane je pozdravil predsednik Rado Škerjanc. Prireditve v spomin na dogodke pred 74 leti so se udeležili tudi predstavniki drugih krajevnih organizacij ZB v občini Postojna, in sicer Landol, Podgura, Prestranek in Postojna. Prireditvi so prisostvovali tudi nekdanja partizana, borca

legendarne Gregorčičeve brigade Anica Cucek in Jože Hladnik, ter predsednik ZB za vrednote NOB Postojna Jerko Čehovin. V kulturnem programu so sodelovali člani glasbene zasedbe Amaterji iz Rakulika pri Sajevčah in ljudska pesnica Ana Horvat.

Partizanska epopeja Sočanovega bataljona se je začela 24. januarja 1945 ob 18. uri, ko je kolona 105 borcev Vojske državne varnosti, formirana v IX. korpusu, krenila na dolgo in naporno pot z Banjške planote čez vipavsko in kraško hribovje ter čez notranjske gozdove do Lokve pri Črnomlju. Tam se je takrat zadrževalo poveljstvo Narodne obrambe. Fantje v starosti od 17 do 27 let so bili tja poslani za izpopolnitev 1. brigade nove slovenske divizije Narodne obrambe Jugoslavije, ker na Dolenjskem niso našli dovolj borcev za to posebno enoto. Po 120 kilometrih pohoda v izredno slabem vremenu, od močnega deževja do ledene burje in globokega snega, so po šestih dneh ob sedmi uri zjutraj prispeli v partizansko vas Sajevče. Ko so se razkropili po hišah, da bi se odpočili in najedli, je nič hudega sluteče borce napadla močna nemška enota z Razdrtega, ki je prišla po sledih v snegu in zatem obkolila vas. Padlo je sedem borcev, prvi med njimi je izgubil življenje štiriindvajsetletni komandant Ivan Klobučar - Sočan. Zasnežena dvorišča v vasi so bila oblita s krvjo številnih ranjencev. Z veliko spoštljivostjo so nato domačini pokopali padle borce, za ranjence pa so poskrbele domačinke in dr. Franc Ambrožič, partizanski zdravnik. Preživeli borci so nato nadaljevali pot v Belo krajino.

Besedilo: Ana Horvat, foto: Atelje Postojna

Kanal:

V nedeljo, 3. februarja, je bila v športni dvorani Osnovne šole Kanal spominska slovesnost ob 75. obletnici pohoda XXX. divizije NOV v Slovensko Benečijo. Slovesnost so pripravili Krajevna organizacija borcev za vrednote NOB Kanal, Območno združenje borcev za vrednote NOB Nova Gorica, Občina Kanal ob Soči in Krajevna skupnost Kanal.

Pohod 2000 borcev divizije z zahodnega obrobja Banjške planote je potekal v noči 31. januarja na 1. februar leta 1944. Brigade Simona Gregorčiča,

Srečka Kosovela in Bazoviška so s pomočjo domačinov v bližini vasi Morsko prekoračile ledeno Sočo ter nadaljevale pohod in boje v Goriških brdih, Posočju, Benečiji in Furlaniji. Partizanske enote so po preboju sovražnikove obrambe posegle daleč na ozemlje, ki je bilo s krivično Rapalsko pogodbo dodeljeno Italiji, kjer so Beneški Slovenci doživljali največje potujčevanje

in raznarodovanje. Prisotne sta pozdravila Franko Pavlin, predsednik KO ZB Kanal, in Tina Gerbec, županja občine Kanal ob Soči. Slavnostni govornik je bil Marjan Križman, podpredsednik Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije, ki je v govoru orisal takratne in današnje dogodke.

Kulturni program, ki ga je vodila in povezovala Klelija Dolenc, so oblikovali solist Aleks Pavlin, učenec, harmonikarji Hram, učenci OŠ Kanal in Deskle, Moški pevski zbor Kazimir Nanut iz Kanala in Marjetka Popovski s pevci in glasbeniki. Slovesnosti smo se udeležili tudi člani Društva veteranov Sever Severne Primorske s praporom in praporščakom Stjepanom Domjanom.

Tekst, foto in video: Vido Šibelja
https://youtu.be/_by2KW4_oQo

Gornja Radgona:

V Šratovcih so se 12. januarja na svoji prvi letošnji seji zbrali člani vodstva in izvršnega odbora Združenja borcev za vrednote NOB Gornja Radgona. Pod vodstvom predsednice Rije Červič so najprej pregledali delo združenja v letu 2018 in ugotovili, da so se člani gornjeradgonskega združenja, ki združuje člane krajevnih organizacij Apače, Gornja Radgona, Radenci in Videm ob Ščavnici, zelo zavzeto in dostojno spominjali vrednot NOB, partizanskega boja in Osvobodilne fronte. Razpravljavci so se strinjali v oceni, da združenje pod vodstvom Rije Červič deluje konstruktivno in brez razprtij.

Največ pozornosti so na seji namenili kadrovskim izzivom. Predsednica Rija Červič je poudarila, da se želi po petih letih vodenja umakniti z vodilnega položaja, in je za novega predsednika predlagala Borisa Edšidta, trenutnega podpredsednika združenja in predsednika pokrajinskega sveta Zveze borcev za Pomurje. Boris Edšidt je izrazil pripravljenost za prevzem predsedniške funkcije.

Člani izvršnega odbora so ob koncu sprejeli sklep, da članom krajevnih organizacij na bližajočih se zborih predložijo v potrditev predlog, da za novega predsednika združenja izvolijo Borisa Edšidta, za podpredsednico pa Rijo Červič. Na predlog slednje so tudi potrdili, da za drugo podpredsednico kandidirajo Mileno Mencigar. Novo vodstvo združenja bo izvoljeno na skupščini združenja, ki bo predvidoma marca letos.

Besedilo: Darijan Mencigar

Pekre, Maribor:

V izobraževalnem centru v Pekrah je bila slovesna predstavitev zbornika Vzhodnoštajerska pokrajina v procesih osamosvajanja. Skupaj so ga izdali Zveza veteranov vojne za Slovenijo, Policijsko veteransko društvo Sever in Vojaški muzej Slovenske vojske. Knjigo na 480 straneh z barvno naslovnico je uredil brigadir Venčeslav Ogrinc (na sliki), lektorica je bila Urška Prelog, oblikovalka pa Saša Fišer, ki je poskrbela tudi za grafično opremo. Knjigo je v visoki nakladi 1000 izvodov natisnila tiskarna Ekart, izid pa je sofinancirala tudi Zveza veteranov vojne za Slovenijo. Knjigo bogatijo dragocene dokumentarne fotografije in izbrani zgodovinski dokumenti. S tehnimi prispevki, razpravami, članki in spominskimi zapisi je sodelovalo 41 avtorjev, ki so k nastajanju dela uspešno pritegnili veliko verodostojnih pričevalcev.

Opri so se seveda tudi na bogato arhivsko gradivo in brez slehernega olepševanja, potvarjanja dejstev ali celo zgodovinskega pretiravanja korektno popisali del bogate novejšje zgodovine mlade države Slovenije. Zbornik je dragocen vir za poglobljeno raziskovanje in preučevanje tega obdobja slovenske zgodovine in hkrati spoštljiv prispevek v zakladnico slovenskega zgodovinskega pisarstva.

Besedilo: Marjan Toš, foto: arhiv ZVS

SKOZI TOČO KROGEL K SVOBODI

Franc Živič

Knjigo je izdalo
Združenje borcev
za vrednote
NOB Brežice.
Avtor pesmi je
Franc Živič, član
brežiške borčevske
organizacije. To
je njegova četrta
zbirka. Doslej je
izdal okoli 320
pesmi z izgnansko,
domoljubno,
partizansko,
ljubezensko,
podeželsko in
naravovarstveno
tematiko.

Dedek, povej!

*Dedek, povej, kako je bilo takrat,
ko si bil ti še mlad,
ko so gorele naše vasi?*

*Mihec, veš, da te imam rad,
a pozno je že, daj, zaspi,
o tem ti kdaj drugič povem!*

Dedek, prosim, ne ugasni luči!

*Mihec, naj ti bo,
veš, takrat je bilo zelo hudo!
Sovražniki so našo hišo požgali,
stali smo ob pogorišču
in bridko jokali!*

*Bil sem še majhen otrok,
ampak vedel sem,
zdaj nimam več doma,
zdaj sem brez vsega, praznih rok,
kam naj mi misel poslej še roma?*

*Dedek, obriši si solzo,
naj te ne skeli,
zdaj imaš spet dom,
s teboj smo zdaj mi!*

Pojdiva ga iskat

*Babica, si bila vesela,
ko si mojo mamico povila?
O, Daša, ne morem ti povedati kako,
tako kot je bil vesel moj očka,
ko sem se jaz rodila!*

*Pa je prišla vojna,
prišli so črni strici
in ga odpeljali v noč!
Mama je jokala,
vila roke in jih prosila,
naj ga ne vodijo proč!
Ni se več vrnil,
takrat sem očka izgubila!*

*Babica, pojdiva ga iskat,
mogoče ga boš našla,
morda se le kje skriva?
Pojdiva, babica, pojdiva!*

Jože Sevlak

(Iz cikla Ne bodita žalostna,
babica in dedek)

ZVONE DRAGAN

OD POLITIKE DO DIPLOMACIJE

Pri založbi
Modrijan je izšla
avtobiografija
Zvoneta Dragana
Od politike do
diplomacije.
Spremno besedo sta
napisala dr. Milan
Brglez in Roman
Kirn, naslovnica
pa je delo Tita
Nešovića.

Knjiga ima 304
strani, redna cena
pa je 29 evrov.

Modrijan

106 let Fanike Raček

// PIŠE: J. A. // FOTO: Nataša Jelen

V Latkovi vasi pri Preboldu je 10. februarja 106. rojstni dan slavila Fanika Raček, ena najstarejših Slovenk in najstarejša slovenska interniranka. Fanika je namreč preživela zloglasni Auschwitz, kjer so ji tudi vtetovirali nikoli izbrisano taboriščno številko 16.369. Najstarejši slovenski taboriščnik je Boris Pahor iz Trsta, ki je v 106. letu starosti in je preživel taborišči Dora in Natzweiler-Struthof.

Fanika še vedno zelo bistrega duha in izjemnega spomina. Rodila se je v proletarski družini Vipotnik v Zabukovici. Bila je ena od petih otrok očeta Franca in mame Helene. V letih pred vojno je bila vsa družina na čelu z bratom Albinom in sestro Marijo vpeta v revolucionarno delavsko gibanje. Družina je bila obsojena na internacijo, tudi Fanika, ki se je poročila s Pongracem Račkom, delavskim zaupnikom zabukovških rudarjev.

Med vojno se je najprej znašla v Starem piskru v Celju, bila zatem izpuščena in je delovala v ilegali, avgusta leta 1942 pa je bila aretirana in odpeljana v Auschwitz, starši pa v taborišče na Bavarsko.

Po vojni sta si z možem zgradila hišo v Latkovi vasi – Hrastju. Oba sta bila družbeno angažirana, Fanika tudi kot prostovoljka pri Rdečem križu, kjer je delovala vse do svojega 95. leta. Ves čas je bila vpeta tudi v delo KO ZB za vrednote NOB Prebold. Že 44 let, vse od moževe smrti, živi z zakoncema Majdo in Blažem Jelen, ki sta izjemno skrbna do Fanike. Tudi v teh letih ima vsak dan ob enajsti uri obvezno kavico, ki jo pije iz več kot sto let stare skodelice, spomina na starše. Otrok Fanika nima, svojega še nerojenega otroka je izgubila v času vojne, ko je bila zaprta v Starem piskru.

Franjo Malgaj v stripu

Muzej novejšje zgodovine Celje je izdal in založil strip z naslovom Franjo Malgaj–mladenič, ki ga je izbrala zgodovina. Avtorja dela sta Marijan Pušavec in Gašper Krajnc. Delo je izšlo v 3000 izvodih.

Cena stripa je 8 evrov.

99 let Adreane Družina - Olge

// PIŠE: Vesna Jerina // FOTO: Uroš Hočevar (Delo)

V Domu starejših v Logatcu je 26. januarja tiho in skromno praznovala svoj devetindevetdeseti rojstni dan Andreana Družina - Olga, edina še živeča narodna herojinja nekdanje skupne države, ki so jo soborci poznali kot Šercerjevo Olgo.

Rodila se je v Trstu materi Rozaliji in očetu Gabrijelu (26. septembra 1944 so ga v Zagrebu usmrtili ustaši). Imela je še dve sestri in dva brata. Osnovno šolo je obiskovala v bližnjem Borštu in jo končala v Ljubljani, kamor je kot nasprotnik fašizma leta 1929 najprej odšel oče, leto pozneje se mu je pridružila družina. Po dveh razredih meščanske šole je opravila še leto poklicne šole in se pri očetu izučila za šiviljo. Vključila se je v društvo Sokol, delovala je v pevskem zboru in dramskem odseku emigrantskega društva Tabor.

Leta 1936 se je družina preselila v predmestje Zagreba in tam je Andreana v očetovi delavnici prišla v stik s komunističnim gibanjem. Med okupacijo je zbežala v Ljubljano in se leta 1942 povezala z aktivisti OF. Opravila je še tečaj bolničarke in se pridružila 1. četi 1. bataljona Dolomitskega odreda. Tam je bila najprej pomočnica mitraljezca, nato politdelegatka v 3. četi 3. bataljona, zatem pomočnica komisarja čete, nato komisarka bataljona in končno pomočnica šefa obveščevalnega centra VII. korpusa NOVJ. Sodelovala je v bojih v okoliških krajih (Polhov Gradec, Dobrovo, Toško Čelo, Št. Jošt, Log, Topol pri Novi vasi na Blokah, Bloška polica) in bila petkrat težko ranjena. Januarja leta 1944 je postala sekretarka in politkomisarka partizanske bolnice na Planini, nato obveščevalka v 15. diviziji.

Po vojni je Andreana Družina - Olga do upokojitve leta 1964 delala v OZNI in službi državne varnosti. Tudi potem je delovala v družbenopolitičnih organizacijah, dokler je zdravje dopuščalo, je bila tudi aktivna članica Zveze borcev v Ljubljani. Ima čin rezervnega kapetana 1. klase in bila je članica sveta SRS. Za narodno herojino je bila razglašena leta 1953.

Ko Andreana zaradi poškodbe noge ni mogla več skrbeti zase, so ji svojci leta 2011 našli nastanitev v Logatcu, kjer jo člani Združenja borcev za vrednote NOB Logatec večkrat obiščemo. Za njen devetindevetdeseti rojstni dan smo ji v čajni sobi doma pripravili pogostitev. Slavljenska se je dobro počutila, za vse prisotne je pokazala veliko zanimanja in zbrano odgovarjala na vprašanja, pri čemer sta ji bila v pomoč skrbni nečak Tomaž Zdešar in njegova žena Mira. Z

nasmehom je slavljenka sprejemala voščila, ki so se vrstila, med njimi voščili ZUAB-a Zagrebške županije Petra Radića in ZB NOB Piran, predsednika Bojana Česnika. Osebo sta ji voščila vse najboljše tudi Julijana Žibert, predsednica ZB NOB Ljubljana, ter njen sodelavec in podpredsednik Jože Hartman. Med gosti sta bila Ivan Jovanovič, zgodovinar in raziskovalec medvojnega dogajanja v širši Istri, iz Združenja NOB Logatec pa Branko Rupnik, Nada T. Aleksander in Vesna Jerina.

90 let
Tomaža Vuka

// PIŠE: **Janez Alič** // FOTO: **Boris Nemeč**

Tomaž Vuk se je rodil 8. decembra 1928 v Mirnu pri Gorici mami Tereziji Tomažič in očetu Francu. Bil je šesti izmed devetih otrok. Oče je bil trgovec s čevlji, mama pa gospodinja.

V Mirnu je Tomaž obiskoval italijansko šolo do petega razreda in nato še tri razrede v Gorici. V osnovni šoli so se italijanski učitelji posmehovali njegovemu priimku, ker je odklanjal članstvo v njihovi organizaciji Balilla. Novembra leta 1943 je odšel v italijansko srednjo tehnično šolo v Gemoni, ker se je oče bal, da ga bodo Italijani poslali k vojakom.

Že dan po kapitulaciji Italije je bil Tomaž v skupini mladih, ki so se zbrali v Šempetru in hoteli na demonstracije v Gorico. Od tega jih je odvrnil Jože Vilfan, organizator Oslobojilne fronte na Primorskem. Nato je Tomaž s skupino mladih iz Mirna odšel v Opatje selo in se prijavil za odhod v partizane. Ko je v nekdanji italijanski vojašnici v Mirnu čakal na odhod, je ponj 11. septembra 1943 prišel oče in ga odpeljal na Vogrsko, kjer se je sestajal Narodni svet za Primorsko, katerega član je bil oče Franc.

Družina se je zatem preselila na Ajdovsko. Mama je hudo zbolela in 24. septembra 1943 umrla. Tomaž je postal del skupine, ki je upravljala tiskarno v Dolgem Lazu v Kanalskem Lomu. Na začetku poletja 1944 ga je Ljubo Komel s svojo skupino pripeljal v okolico Mirna, kjer je opravljal kurirsko službo pri oddelku za nabavo materiala za tiskarno. Oktobra 1944 so ga ujeli Nemci, potem ko je spremljal partizanko Nado na poti iz Kala nad Kanalom v Miren. Nadi je uspelo zbežati. Tomaža, starega 16 let, so najprej odpeljali v goriške zapore, od tam pa v koncentracijsko taborišče Buchenwald, kjer je ostal devet mesecev. Sodeloval je tudi pri osvoboditvi taborišča 11. aprila 1945, ko so taboriščniki napadli stražarje in pred prihodom Američanov taborišče prevzeli v svoje roke.

Ob osvoboditvi je Tomaž tehtal samo 32 kilogramov. Vrnil se je domov k družini, ki je tedaj živela v Gorici. Star skoraj 18 let, brez dokončanih šol in brez poklica se je odločil za čevljarstvo obrt. Končal je dveletno strokovno šolo v Mirnu, poseben tečaj čevljarstva in pozneje srednjo komercialno šolo. Izstopil je iz podjetja in na pobudo vodstva gospodarske zbornice dosegel, da so pri Kmetijski zadruzi Miren ustanovili oddelek za izdelavo otroške obutve. Opravil je mojstrski izpit in zatem vodil delavnico, ki ji je nadel ime Ciciban. Delavnica se je po uspešnem delovanju na ukaz »komiteja« z združil z Jadranom, kjer so izdelovali moško obutev. Potem so začeli spet izdelovati samo otroško obutev in podjetje se je preimenovalo v Ciciban. Do upokojitve je bil pomočnik direktorja. Še deset let po upokojitvi je po republikah nekdanje skupne države deloval kot kontrolor čevljarstva proizvodnje.

Septembra leta 1957 se je Tomaž poročil z Neli Rusjan. V zakonu sta imela dve hčeri, Mojko in Ireno. Leta 1995 je postal vdovec. Ima štiri vnuke, Luko, Majo, Mio in Jano, ter pravnukinjo Ario. Njegov konjiček je vinogradništvo in še danes sam obrezuje trte in prideluje vino.

90 let
Vladimirja Kavčiča

// PIŠE: **Brane Virant** // FOTO: **arhiv Vojka Kern**

Na začetku novembra lani je okrogel jubilej, 90 let, praznoval častni predsednik Krajevne organizacije borcev za vrednote NOB Kokrica, Vladimir Kavčič.

Vladimir Kavčič se je rodil 2. novembra 1928 v Bohinju, v skromni bajtarski družini, ki jo je zaznamovalo veliko pomanjkanje, saj oče ni imel redne zaposlitve. V iskanju boljšega življenja se je družina preselila v Belgijo, kjer se je oče zaposlil v rudniku. Komaj se je življenje kolikor toliko izboljšalo, pa je izbruhnila svetovna gospodarska kriza in oče je kot tujec med prvimi izgubil zaposlitev. Vrnili so se domov, oče pa se je v iskanju dela in zaslužka odpravil v takratno Perzijo, kjer so gradili železniško progo proti Sovjetski zvezi. Doma so živeli od dninarskega dela in dobrote bogatejših kmetov in sosedov, kljub temu pa so bili pogosteje lačni kot ne. Od očetca ni bilo nobenega glasu, še manj pa obljubljenega denarja.

Po napadu Nemčije, Italije in Madžarske na Jugoslavijo je začela družina sodelovati z narodnoosvobodilnim gibanjem, kar pa je bilo usodno za mamo, ki jo je sosedka ovadila gestapu. Aretirali so jo in jo odpeljali v zloglasno mučilnico v Begunjah, doma pa so pustili v negotovi usodi štiri nepreiskrbljene otroke. Mamo so čez nekaj časa odpeljali v koncentracijsko taborišče Buchenwald, kjer je 25. maja 1945 umrla. Komaj petnajstletni Vladimir je septembra 1943 leta odšel v partizane v Jeseniško-bohinjski odred, ki je takrat taboril na planini Uskovnica. Postal je kurir, januarja leta 1945 je bil kot pomočnik mitraljezca v Cerknem premeščen v 3. bataljon brigade Janka Premrla - Vojka. Na Primorskem je partizanih

do konca vojne in na srečo kljub zadnji veliki in najbolj siloviti sovražnikovi ofenzivi preživel.

Po vojni se je vrnil domov in našel delo v žičarni jeseniške železarne, aprila leta 1948 je vstopil v vrste milice in bil odrejen na postajo v Trebnjem. Tam je spoznal svojo življenjsko sopotnico, partizanko Olgo, s katero sta se poročila in ustvarila varen dom hčeri in sinu. Delo je Vladimir nadaljeval v Kranju, končal gimnazijo in višjo pravno šolo ter napredoval v komandirja Postaje milice Kranj. Zadnjih sedem let pred upokojitvijo je bil v rangi inšpektorja, učitelj strokovnega predmeta v Kadetski šoli v Tacnu.

Vseskozi je deloval na različnih področjih in za svoje požrtvovalno delo je prejel mnogo odlikovanj in priznanj. Bil je navdušen planinec, alpinist in gorski reševalec, predan in odličen šahist in sindikalni aktivist. V vseh organizacijah je bil nosilec glavnih funkcij, tudi v Krajevni organizaciji borcev za vrednote NOB Kokrica, kjer je kot predsednik kmalu spoznal, da je prihodnost te veteranske organizacije samo v pomladitvi članstva. Tovariš Vladimir je postal na predlog članic in članov častni predsednik krajevnice organizacije Kokrica in prejemnik zlate plakete Združenja borcev Slovenije. Jesen življenja preživlja tovariš Vladimir v postojnskem domu za starostnike, kamor sta odšla z ženo Olgo, ki pa je na žalost pred kratkim umrla.

Edvard in Zori, pravnuka Damjan in Darka ter 5-letna pravnukinja Sofija.

Lepo je biti mlad, če je človek tudi pri sto letih življenja dobrega zdravja in bistrih misli, je še toliko lepše. Prav vsi mi, ki smo se za kratek čas družili z jubilatko, smo pomislili, kako polno je lahko tako dolgo življenje, kaj prinaša in ali bomo tudi mi lahko nekoč proslavili tako lep in visok življenjski jubilej.

90 let Ivana Špeharja

// PIŠE: Franci Jontes

Ozka makadamska cesta, ki se strmo navzdol odcepi od regionalke Vinica–Sinji Vrh, privede v vasico Breg s tremi hišnimi številkami in prav toliko hišami. V tisti označeni s številko 3 živita kot edina prebivalca te vasice zakonca Špehar, Ivan in Štefka. V vasici je sicer precej mirno in tiho, le žuborenje Kolpe, ki teče pol streljaja od hiše, moti to tišino. Občasno se žuborenju vode pridruži ropot motorjev vozil slovenske policije, ki nadzoruje državno mejo. Zato v šali pravita, da se ob takem varovanju prav ničesar ne bojita.

Bolj glasno je bilo v četrtek, 13. decembra, ko je Ivan praznoval jubilej, ki ni dan vsakemu – 90. rojstni dan. Rodil se je v letu 1928, v družini z devetimi otroki, od katerih jih je šest ostalo živih. V petdesetih letih prejšnjega stoletja je spoznal Štefko Fortun, hčer prvega povojnega predsednika okraja Črnomelj. Iskrica je preskočila in v letu 1958 sta sklenila, da zvezo okronata s poroko. Tako letos slavita kar dva jubileja – 60 let skupnega življenja in 90 Ivanovih let. Skupno življenje sta jima dopolnila in izpopolnila dva sinova, tretje življenjsko obdobje pa jima bogatijo dva vnuka in dva pravnuka. Pravita, da sta srečna, in to se jima tudi vidi.

90 let – to pa je številka, ki jo je treba posebej zaznamovati in proslaviti! Tako so mu poleg domačih prišli voščiti zdravje, dobro voljo in še dolgo življenje predstavniki Rdečega križa iz Črnomlja in Krajevne organizacije Vinica, Krajevne skupnosti Sinji Vrh, Društva upokojencev Vinica in Združenja borcev za vrednote NOB KO Vinica, kajti jubilat kljub visoki starosti še vedno deluje v organizacijah civilne družbe. Še pred nekaj časa je skupaj z ženo veselo prepeval v pevski skupini »Dobra volja je najboljša« s Sinjega Vrha in tako pomagal ohranjati slovensko in belokranjsko glasbeno izročilo. Da je 90 let le številka, Ivan dokazuje tudi tako, da tudi doma z ženo postorita vse, kar od njiju zahteva vsakodnevno bivanje.

Medtem ko je zunaj naletaval sneg, je v topli hiši ob sproščenem pogovoru čas kar prehitro tekel in treba se je bilo posloviti. Še skupinski posnetek in vasico sta spet ovila mir in tišina.

100 let Ane Buzlete

// PIŠE: Franc Krajnc

Delegacija ZB za vrednote NOB Občine Piran, ki smo jo sestavljali Bojan Česnik, Franc Krajnc, Dušan Puh, Marjanca Hrvatina, Emanuela Rojec, Katja Radin-Bremec in Ariana Buzleta, je 25. januarja 2019 v Luciji obiskala članico borčevske organizacije Ano Buzleta, ki je praznovala stoti rojstni dan.

V imenu vseh je jubilatki izročil šopek predsednik ZB za vrednote NOB Bojan Česnik, nato pa smo se v krogu njene družine in sorodnikov pogovarjali o njeni življenjski poti. Ana Buzleta se je rodila 25. januarja 1919. Že kot mlada učenka je občutila fašistoidno politiko raznarodovanja Primorcev, ko je bil tudi v šolah prepovedan slovenski jezik. Bila je aktivistka v NOB in je tudi dolgoletna članica ZB za vrednote NOB Občine Piran.

Kot pravi hči Amelia, je njena mama še vedno dobrega zdravja. Vse življenje je bila gospodinja in je kot dobra mati skrbela za svoje v družini. Za vse o ji hvaležni tudi vnuka

Koncert »Zakaj sem partizan«

Nataša Loborec Perovšek, sicer ekonomistka, je velika ljubiteljica umetnosti in ima bogato glasbeno podlago ter izkušnje. Glasba jo spremlja skoraj sedem desetletij. Že v mladosti je pri starših doživljala lepoto petja partizanskih in slovenskih narodnih pesmi. Sočasno ob študiju na Ekonomski fakulteti v Ljubljani je obiskovala tudi glasbeno šolo, smer solo-petje. Da je dosegla raven uspešne mezzosopranistke, je odločilno prispeval in jo strokovno izpopolnjeval njen mož

Rudi Loborec, profesor glasbe, pesnik, skladatelj, kapelnik in dirigent.

Bila je ustanoviteljica, predsednica, pevka in solistka KUD Mešanega pevskega zbora Ljubljanske banke in kasneje Deceta banke SKB. Poleg slovenskih narodnih in umetnih pesmi so prepevali partizanske pesmi, posebno še na raznih srečanjih pevskih zborov, proslavah in partizanskih pohodih v okviru LB.

Leta 2000 je izdala svoj prvi glasbeni album Akordi življenja, leta 2006 Skrivnosti neba, leta 2012 album Slo-

venija – zemljica domača in leta 2015 četrti glasbeni album Zakaj sem partizan. Leta 2009 je ob spremljavi Godbe ljubljanskih veteranov zapela skladbo Slovenija, avtorja glasbe in besedila Rudija Lobarca, na odprtju Festivala za 3. življenjsko obdobje v Gallusovi dvorani Cankarjevega doma. Tudi zdaj Nataša veliko dobrodelno nastopa po domovih starejših občanov, ob raznih slovesnostih v okviru ZZB za vrednote NOB in na drugih javnih prireditvah.

Nataša je ves čas ostajala zvesta svoji smeri, spevni glasbi, in je spoštovala pravila solističnega petja ter strokovne napotke pedagoga, moža Rudija, ki jo je na klaviaturi spremljal na solističnih koncertih in nastopih na raznih prireditvah po Sloveniji in zunaj nje. Izvajala sta več zvrsti glasbe, od slovenskih narodnih pesmi, partizanskih pesmi, starogradskih in pesmi drugih narodov do klasične glasbe, slovenske zabavne ter svetovno znanih uspešnic zabavne pop glasbe v tujih ali v slovenskem jeziku. V ponedeljek, 6. maja 2019, ob 19. uri v Gallusovi dvorani Cankarjevega doma bo Nataša Loborec z gosti nastopila na koncertu Zakaj sem partizan. Program bo za poslušalke in poslušalce vseh generacij. ●

»PREBOJ«

Igrano-dokumentarni film o bitki na Menini planini

V duhu časa, ko so vrednote NOB v slovenski družbi načete, želi Zveza združenj borcev za vrednote NOB Slovenije z igrano-dokumentarnim filmom o bitki na Menini planini prikazati NOB kot navdih za prihodnje rodove. Film z naslovom »PREBOJ« prikazuje nemogoče razmere, v katerih so delovali partizani, hkrati pa tovarštva, pripadnosti do domovine in gorečo željo po svobodi.

Zveza borcev se projekta loteva z lastnimi sredstvi ter s pomočjo donatorjev in sponzorjev. Če v vašem okolju prepoznate sponzorje, prosimo, vzpostavite kontakt in pripravili bomo potrebno dokumentacijo.

Fizične osebe, naše članstvo in simpatizerje vabimo, da postanete donatorji projekta »PREBOJ«. Višina donacij je poljubna in prostovoljna. Če boste prispevali 15 evrov ali več, boste prejemnik jubilejne značke PREBOJ. Tisti, ki boste prispevali 40 evrov ali več, prejmete dve karti za premiero filma.

Donacijo, ki bo namenjena izključno temu projektu, lahko prispevate na naslov: ZZB NOB Slovenije, Einspielerjeva 6,

1000 Ljubljana
Koda namena: OTHR
Banka: NLB d.d. Ljubljana
BIC banke ali SWIFT : LJBAS12X

IBAN: SI56 0201 0001 8541 225
Sklic 00 229

Namen plačila: Donacija za film PREBOJ, Menina planina

Vsem podpornikom projekta se že vnaprej iskreno zahvaljujemo!

Dr. Ljubica Jelušič

podpredsednica ZZB NOB Slovenije, na slovesnosti ob 75. obletnici 1. pokrajinske konference Slovenske protifašistične ženske zveze na Štjaku 2. februarja 2019:

»Zmagoslavju ob kapitulaciji fašistične Italije septembra leta 1943 je sledilo krvavo obdobje nemških okupacijskih sil, ki so jim ostanki fašističnih enot pomagali pri mučenju in preganjanju zavednih Primorcev in Primork. Množična vstaja je v partizanske vrste pripeljala veliko novih borcev, ki jih je bilo treba oskrbeti s strelivom, hrano, obleko, ustreznimi partizanskimi oznakami in pokrivali. V tem projektu so množično sodelovale primorske ženske. Zbirale so strelivo in hrano, mobilizirale na stotine vojakov, nekatere pa so s puško in bombami v bojnih vrstah skupaj z moškimi tovariši prenašale izredne telesne napore. Proti koncu zime leta 1943 so ustanovile partizanske slovenske šole. Sodelovale so v vaških odborih Osvobodilne fronte in pridobivale pomembne organizacijske izkušnje. Prvega kongresa Protifašistične zveze žena oktobra leta 1943 v Dobrniču na Dolenjskem se niso mogle udeležiti, ker je bila nemška ofenziva proti novim partizanskim silam takrat na vrhuncu, in ženske so morale sodelovati pri oskrbi bojišč in v bojih. Da bi sklepi iz Dobrniča prišli tudi na Primorsko, je bila sklicana 1. pokrajinska konferenca Protifašistične zveze žena.

Štjak je bil takrat neke vrste osvobodeno ozemlje, dovolj oddaljen od Vipave in Sežane, kjer sta bili nemški postojanki, da bi se udeleženci lahko še pravočasno umaknili na varno. Tovarišice so se prebijale na Vrhe iz vseh koncev Primorske, Istre, Brkinov, Krasa in iz Trsta, iz Pivke, iz tolminskih, bovških in cerkljanskih hribov, iz Brd in Slovenske Benečije ter iz ajdovskega okrožja. Konferenca naj bi potekala 2. in 3. februarja 1944 v stavbi osnovne šole. Uradno naj bi bilo povabljenih 85 delegatk, prišlo pa je približno 200 udeleženk, tudi domačink z Vrhov je bilo veliko. Dvorana šole je bila napolnjena do zadnjega kotička in veliko ljudi je ostalo tudi zunaj. Dvorana je bila zanimivo okrašena – po stenah so bili venci in cvetje, čeprav so bili sredi hude zime, na prednji steni je na sredini visela slovenska trobojnica s peterokrako zvezdo, na levi strani je bila Titova slika, na desni pa Stalinova.«

Maja Tence

predsednica rajonskega sveta za Zahodni Kras, ob 75. obletnici smrti borca Kosovelove brigade, Marjana Štoke s Proseka, v Štorjah 20. januarja 2019:

»9. januarja je minilo 75 let od krutega umora mladega, tedaj komaj 15-letnega borca Kosovelove brigade, Marjana Štoke s Proseka. Marjan se je pridružil partizanom. Njegov odred je novo leto 1944 pričakal pri Vrabčah, nekaj dni pozneje so se nastanili v Štorjah. Potem alarm: sovražna nemška konjenica je tu. Večini borcev je uspelo, da so se umaknili. Za Marjana in nekatere druge borce ni bilo izhoda. Marjana in soborca ob njem so Nemci ujeli, ta se jim je iztrgal, Marjan pa ni preživel – mučili so ga vso noč, ničesar ni izdal. Obesili so ga tu na vidnem mestu ob cesti, vsem v opomin. Postal je legenda, tudi za mlade, vse do današnjih dni.

Borke in borci so v vojnih časih premogli pogum, sledili so svojemu občutku za pravičnost in nam tako izborili temeljne vrednote, kot so svoboda, dostojanstvo, človekove pravice in solidarnost. Naši predniki so se stoletja bojevali za te pravice, za pravice poštenega in delavnega človeka, bojevali so se za svojo domačo zemljo, bojevali so se za delavske pravice, bojevali so se za svojo identiteto, za jezik svojih ljubečih mater proti fašizmu. Marjan Štoka je za svobodo prispeval svoj največji dar: svoje mlado življenje.

Kaj pa danes? To niso samo leta krize, to so leta, ki zaznamujejo nov svetovni red, ki se nam vsiljuje in nas vse bolj tlači. Če želimo danes še vedno verjeti v te ideale, nas čaka težka preizkušnja, saj je naš življenjski trenutek vpet v družbene pojave, pred katerimi si ne moremo zatiskati oči ali se jim izogibati.

Od druge svetovne vojne si je razdejana in gospodarsko izčrpana Evropa želela miru, enotnosti in blaginje. Zato so ustanovni očetje začeli povezovati posamezne države v zvezo držav članic, ki jo danes poznamo kot Evropsko unijo, edinstveno politično in gospodarsko zvezo držav, katerih temelji so globoko zasidrani v vizijah Konrada Adenauerja, Josepha Becha, Jeana Monneta, Roberta Schumana in drugih povojnih voditeljev.

Pravni temelji za nastanek Evropske unije so bili položeni pred 60 leti v Rimu s tako imenovano Rimsko pogodbo.«

Dr. Igor Šoltes

evropski poslanec, ob 75. obletnici odhoda 14. divizije na Štajersko na spominski slovesnosti v Gornjem Suhorju 6. januarja 2019:

»Junaki, ki se jih spominjamo danes, so imeli pred očmi drugačno Slovenijo. Slovenijo bratstva. Slovenijo enakosti. In Slovenijo edinosti. V srcih jih je gnalo hrepenenje po svobodi. Za ideale so bili pripravljene žrtvovati svoja mlada življenja. Za njimi nista stala niti kapital niti ideologija moči, za njimi so bili ljudje.

Junaki, ki se jih spominjamo danes, niso imeli druge priložnosti za zmago. Edino, ki so jo imeli, so zato izkoristili v popolnosti. Za premislek o naslednji potezi, o naslednjem premiku, o naslednji poti pogosto niti niso imeli časa. Kar ga je bilo, so se bojevali. Če bi se junaki, ki se jih spominjamo danes, o vsaki stvari odločali tako kot se mi danes o graditvi 200 kilometrov cestne povezave med Koroško in Belo krajino, nam pomlad 45. leta ne bi prinesla tega, kar stoji na vrhu stoletnih sanj slovenstva: svobodne zemlje. Pogum, ki je bil pogosto na meji razumnega, je bil njihova zvezda danica. Kazal je smer v svobodno prihodnost.

To v popolnosti dokazuje zgodba, ki se je začela na današnji dan pred 75 leti.

Premik 14. divizije iz Bele krajine na Štajersko je bil v vsem vizionarski. Slutnja, da bi Štajerska, ta večni plen germanskih ljudstev, lahko ostala pod tujo vladavino tudi po drugi svetovni vojni, je sprožila zgodovinsko odločitev poveljstva Tomšičeve, Šerčerjeve, Gradnikove in Prešernove brigade, da iz tedaj osvobodjenega ozemlja Bele krajine 1112 bork in borcev 6. januarja 1944 krene na več kot 300 kilometrov dolgo pot na Štajersko in tam okrepi partizansko gibanje ter dopove ljudem, da v boju za svobodo niso sami.

Pot jih je vodila skozi Zagreb, bila je nečloveško naporna in terjala je premnoge žrtve. Živo se spomnim pripovedi iz otroštva, v katerih mi je dedek govoril o teh časih. Kolikor je sicer znal tudi o najbolj trpkih izkušnjah govoriti na način, ki je odražal njegovo humorno naravo, je bil v pripovedih o 14. diviziji vselej zelo resen. To niso bili lahki časi, a morali so se zgoditi, da lahko danes o njih govorimo po naše in v miru.«

Dr. Maca Jogan

zaslužna profesorica Univerze v Ljubljani, *na proslavi ob dnevu spomina na žrtve holokavsta v Centru urbane kulture v Kinu Šiška v Ljubljani 20. januarja 2019:*

»Današnja spominska slovesnost prepričljivo zanika misel nemškega filozofa Theodorja Adorna: 'Po Auschwitzu ni mogoče napisati nobene pesmi več!' Gotovo je do tega

sklepa prišel potem, ko je izvedel za najhujša grozodejstva, ki so se dogajala v številnih množičnih nemških uničevalnih taboriščih, katerih najpomembnejše in največje je bilo prav Auschwitz. Dan osvoboditve tega taborišča je upravičeno posvečen spominu na vse žrtve holokavsta, ki se jim poklanjamo danes zbrani. Z oživljanjem spomina nanje ostaja tudi sporočilo 'Nikoli več!' bolj slišno. Naj zato h kulturnemu delu dodam nekaj besed o 'družbeni proizvodnji' množičnega uničevanja človeških bitij, da bi se lažje približali odgovoru na večno zeleno vprašanje: »Kako je to (bilo) mogoče?« in kako se lahko »producente zla« moralno razbremenjuje.

Ob prihodu vojakov Rdeče armade 27. januarja 1945 je bilo v matičnem taborišču, v Birkenauu, in podružnicah 7600 jetnikov in jetnic. Deset dni prej, 17. januarja 1945, ko je bila osvobojena Varšava, je bil v tem taborišču zadnji zbor polživega živega materiala, na katerem so našli skupaj 67.012 jetnikov in jetnic. Da bi vodstvo taborišča zbrisalo hudodelske sledi, je v dneh do osvoboditve požigalo skladišča in rušilo krematorije, večina sestradanih, premrlih, prestrašenih jetniških 'številč' pa je v hudi zimi morala takoj peš na pot v taborišča v notranjosti, na 'veliki mars' po 'cesti smrti' (63 km).

Po podatkih Inštituta za novejšo zgodovino je v Auschwitzu umrlo več kot 1700 Slovencev, v vseh nemških taboriščih pa skoraj 8.000 od več kot 21.000 deportiranih; v Auschwitzu je umrlo tudi največ Judov (430) od 481 vseh ter vsi Romi, ki so bili deportirani s slovenskega ozemlja.

O tem, koliko je bilo vseh žrtev v vseh letih delovanja koncentracijskega taborišča v Auschwitzu (od 20. aprila 1940 do 17. januarja 1945), se ocene razlikujejo in verjetno ne bo nikoli dokončnega odgovora.«

Milan Kučan

prvi predsednik R Slovenije, *na spominski slovesnosti ob obletnici pobojev partizanov na Brdcih in v Lajšah, 27. januarja 2019 v Cerknem:*

»Pravijo, da so se dogajale strašne stvari. Kaj drugega pa je vojna, če ne strašna stvar? S podobnimi besedami je o grozodejstvih, ki so se na žalost dogajale med vojno tudi na naših slovenskih tleh, spregovoril legendarni komandant IX. korpusa Lado Ambrožič - Novljan.

Ena takih grozljivih stvari se je zgodila tudi tukaj, v Cerknem, na Brdcih, in se nato nadaljevala v bližnjih Lajšah. Danes se takratnih dogodkov spominjamo zato, da jih obžalujemo in da se z dolžnim človeškim spoštovanjem poklonimo spominu na vse, ki so v vrtincu vojnih strahot krivi brez lastne krivde umrli. Spominjamo pa se jih tudi zato, da bi nas opomnili na našo skupno dolžnost, da storimo vse za preprečitev ponovitve presežnega zla, kar vojna je.

Mi Slovenci, ki nas je vojna tako zelo zaznamovala in razdelila, da še danes ne zmoremo do konca odgovorno pogledati nanjo kot na celoto, ki je naša skupna velika, a tudi tragična preteklost, imamo svoj del odgovornosti, da se postavimo na stran tistih narodov in politik, ki se odločno zavzemajo za mir. Samo mir, sožitje, sodelovanje in medsebojno spoštovanje narodov nam zagotavljajo prihodnost in obstoj. To je nauk, ki ga Slovenci nosimo s seboj skozi vso svojo dolgo uporniško in dostikrat trpko zgodovino.

Toda zavzemati se za mir z besedami in zgolj takrat, ko to ne izziva zamer pri velikih in močnih, katerim smo domnevno v roke položili svojo usodo, češ da bodo pri varovanju svojih interesov mislili tudi na nas, je zmotno in ni dovolj. Zavzemanje za mir brez nevarnosti je poceni. To zmore vsak. Zavzemanje za mir kljub nevarnostim pa zmore le suveren, zrel, z vojnimi strahotami preizkušen narod. Zavzemanje za mir danes pomeni dvigniti glas proti nevarnemu naraščanju spodkopavanja etičnih in mednarodno-pravnih temeljev, nastalih na izkušnjah druge svetovne vojne, ki so Evropi več kot pol stoletja zagotavljali stabilnost, varnost in mir.«

Vsi govori so v celoti objavljeni na spletni strani www.svobodanabeseda.si

Aljaž Verhovnik

generalni sekretar ZZB NOB Slovenije, *ob 74. obletnici napada domobrancev na 3. in 4. četo Notranjskega odreda, 13. januarja 2019 v Sv. Ani nad Ložem:*

»Stojimo na mestu, kjer so na današnji dan pred 74 leti borci Notranjskega odreda utrpeli hude izgube zaradi napada domobrancev. Prepričan sem, da domačini to dogajanje

zgodovinsko zelo dobro poznate. A ne glede na to bi iz spoštovanja do tovarišev, ki so se tukaj bojevali in tudi padli, želel podati kratek oris dogajanja, ki ga v knjigi Notranjski odredi opisujeta zgodovinarja Damijan Guštin in Martin Premk.

1. in 3. četa Notranjskega odreda sta v Sv. Ano pod Križno goro prispeli dopoldne 12. januarja 1945. Prva četa se je namestila na treh domačijah, tretja četa pa je bila nameščena v mežnariji pri cerkvi na Križni gori. Ob enih ponoči 13. januarja 1945 je iz Cerknice prek Grahovega in Sv. Ane proti obema četama Notranjskega odreda krenila domobranska enota s skoraj sto pripadniki.

V Žnidaršičevi hiši je spalo devet partizanov, ki so jih zbudili rafali. Niso se želeli predati. Poleg partizanov je bila v hiši še družina s petimi otroki. Gospodar je kričal domobrancem, da so v hiši otroci. Oboji so prenehali streljati in otroci so odšli iz hiše, za njimi tudi mati in nazadnje gospodar. Ko je ta stopil na prag, so ga domobranski strelji takoj pokosili. Boj se je nadaljeval. Kljub požrtvovalnosti in neutrudnemu odporu partizanov so bili domobranci v veliki premoči in boj se je klavrno končal za borce Notranjskega odreda.

Vsem sodelujočim domobranskim častnikom, podčastnikom in moštvu je vse pohvale za akcijo ubijanja partizanov izrekel celo sam general SS Erwin Rösener. Zaradi tega domobranskega napada je v Notranjskem odredu ostalo le še 125 borcev.

Kratek zgodovinski sprehod nas pretrese. Ljudje moje generacije si ne znamo predstavljati, v kako težkih razmerah so delovali partizani. Fantje in dekleta mojih let in tudi mlajši so v času slovenskega narodnoosvobodilnega boja prevzeli nase veliko breme boja za svobodo. Njihov upor je bilo največje mogoče državotvorno dejanje, zaradi katerega je slovenska domovina prepojena s krvjo borcev.«

Program prireditev – marec 2019

Lastine, Brežice

Proslava ob 74. obletnici poboja žrtev bo v **soboto, 2. marca 2019, ob 10. uri** na Lastinah pri Sromljah.

Organizator: ZB NOB Brežice

Markovci, Prvenci, Ptuj

Komemoracija pri obeležju partizanskim kurirjem, ki so padli 4. marca 1945, bo v **ponedeljek, 4. marca 2019**, v Prvencih.

Organizator: ZB NOB Ptuj

Selo, Ajdovščina

Slovesnost v spomin na padle vaščane in smrt narodnega heroja Ivana Kosovela bo v **petek, 8. marca 2019, ob 16. uri** v Selu.

Organizatorji: ZB NOB Ajdovščina - Vipava, KO ZB Selo, KS Vrtovin

Mala Nedelja, Ljutomer

Spominska slovesnost ob obletnici ustrelitve talcev bo v **petek, 8. marca 2019**, v Mali Nedelji.

Organizator: ZB NOB Ljutomer

Erzelj, Ajdovščina

Spominska slovesnost ob obletnici izгона prebivalcev iz vasi Erzelj bo v **soboto, 9. marca 2019, ob 14. uri** v Erzelju.

Organizatorja: ZB NOB Ajdovščina, KO ZB NOB Erzelj

Vrtovin, Ajdovščina

Spominska slovesnost pri vaškem pokopališču borcem NOB in spomeniku narodnega heroja Ivana Kosovela bo v **nedeljo, 10. marca 2019, ob 15. uri** v Vrtovinu.

Organizator: ZB NOB Ajdovščina

Gramozna jama, Ljubljana

Žalna slovesnost za 16 domoljubi iz Borovnice in okolice, ki so bili 10. marca 1942 ustreljeni kot talci, bo v Gramozni jami v Ljubljani v **nedeljo, 10. marca 2019**.

Organizator: ZB NOB Borovnica

Rakek, Cerknica

Prireditev v počastitev obletnice Rakovniške čete bo v **sredo, 13. marca 2019**, na Rakeku.

Organizatorja: ZB NOB Cerknica, KO ZB Rakek

Javorovica, Šentjernej,

Novo mesto

Spominska slovesnost v spomin na tragične dogodke 16. marca 1944, ko je v krvavem spopadu z Nemci padlo 113 partizanov IV. bataljona Cankarjeve brigade.

Prireditev bo v **soboto, 16. marca 2019, ob 11. uri**.

Organizator: ZB NOB Novo mesto

Vanetina, Cerkevjak

Spominska prireditev ob 75. obletnici strmoglavljenja ameriškega bombnika bo v **torek, 19. marca 2019**, na Vanetini.

Organizator: ZB NOB Cerkevjak

Strunjan, Piran

Prireditev v spomin na otroke, ki so jih 19. marca 1921 postrelili italijanski fašisti, bo v **petek, 22. marca 2019**, v Strunjanu.

Organizatorja: ZB NOB Piran, KO ZB Strunjan

Makoše, Kočevje

Spominska slovesnost ob 75. obletnici bojev IX. kočevske brigade z domobranci bo v **soboto, 23. marca 2019, ob 11. uri** v Makošah.

Organizator: ZB NOB Kočevje

Zg. Polskava, Slovenska Bistrica

Spominska prireditev v spomin na streljanje 30 talcev bo v **soboto, 23. marca 2019**, na Zgornji Polskavi.

Organizator: ZB NOB Slovenska Bistrica

Resevna, Šentjur pri Celju

Slovesnost ob 73. obletnici tragičnega dogodka zaradi izdajalstva bo v **soboto, 23. marca 2019, ob 11. uri** pri spomeniku padlih borcev Kozjanskega odreda na Resevni. Padlo je 82 borcev zaščitnega Gajstrovega voda. Prireditev s pohodom na Resevno.

Organizator: ZB NOB Šentjur

Rakitovec, Kamnik

Slovesnost v spomin na bitko, v kateri je padlo 33 borcev, bo v **soboto, 23. marca 2019**, na Rakitovcu.

Organizator: ZB NOB Kamnik

Temnica, Nova Gorica

Žalna slovesnost v spomin na 19 padlih slovenskih in italijanskih partizanov bo v **nedeljo, 24. marca 2019, ob 11. uri** pri spomeniku v Temnici.

Organizator: ZB NOB Nova Gorica

Marezige, Koper

Slovesnost ob 75. obletnici ustanovitve formacije »Komanda mesta Koper« bo v **nedeljo, 24. marca 2019**, v Marezigah.

Ustanovljena je bila marca 1944 z namenom, da zbira novice za partizanske enote, opravlja propagandno in obveščevalno službo, se povezuje z vsemi vojaškimi enotami v slovenski Istri ter varuje prebivalstvo.

Organizator: ZB NOB Koper

Straža, Novo mesto

Dan Jožice Venturini, slovesnost v spomin na med NOB umorjeno partizansko učiteljico, bo v **sredo, 27. marca 2019**, v OŠ v Vavti vasi.

Organizatorja: ZB NOB Novo mesto, KO ZB Straža

Planica nad Rovtom, Kranj

Slovesnost v spomin na smrt narodnega heroja Staneta Žagarja bo v **soboto, 30. marca 2019, ob 10. uri**, Planica nad Rovtom.

Organizator: ZB NOB Kranj

Jelenov Žleb, Ribnica

Prireditev ob 76. obletnici zmagovitega boja Gubčeve in Cankarjeve brigade nad italijanskim bataljonom Maceratti bo v **soboto, 30. marca 2019, ob 11. uri**. Pohod v Jelenov Žleb iz Rakitnice, Sodražice in Loškega Potoka.

Organizator: ZB NOB Ribnica in drugi

Tišina, Murska Sobota

Žalna slovesnost pri spomeniku talcem, ustreljenim na Črnskih mejah marca 1945, bo v **nedeljo, 31. marca 2019**.

Organizator: ZB NOB Murska Sobota

Vabilo v Ravensbrück, Berlin in Potsdam

Skupnost internirancev Dachau pripravlja štiridnevno ekskurzijo z ogledom koncentracijskega taborišča Ravensbrück, Berlina, dvorca Wannsee in Potsdama. Potovanje bo trajalo od **11. do 14. aprila 2019**.

Cena je od 280 do 300 evrov, odvisno od števila prijavljenih. V ceno so všteti prevoz z modernim avtobusom, vstopnine, turistične takse, dve nočitvi z zajtrkom, dve večerji, prigrizek na poti itd. Za morebitna vprašanja pokličite na telefonsko številko 040 508 602 ali pišite na elektronski naslov: info@skupnostdachau.si.

Vesna Dobre, predsednica SID Dachau

Alojz Kajin - Lojze

(1924–2019)

Na pokopališču v Mariboru smo se 14. januarja letos z vojaškimi častmi poslovili od zadnjega komandanta X. SNOUB Ljubljanske, generala v pokoju, aktivnega družbenopolitičnega delavca, ljubljeneža moža, očeta, dedka in pradedka Alojza Kajina - Lojza.

Rodil se je 9. junija 1924 v Podklancu pri Vinici v Beli krajini, v kmečki družini, v kateri je bilo sedem otrok. Po končani osnovni šoli se je odpravil v Ljubljano, da bi se izučil za mizarja. Ko je leta 1941 okupator napadel Slovenijo, ni okleval in se je kot zaveden Slovenec v Ljubljani takoj pridružil NOB. Ko so Italijani z bodečo žico obdali mesto in iskali aktiviste OF, je Alojz že januarja leta 1942 s kolesom pobegnil do Grosuplja, od tam pa z vlakom domov, kjer je nadaljeval boj proti okupatorju. Z devetimi fanti iz okolice je zbiral orožje. Zaradi nevarnosti, da bi jih odkrili, je 1. maja odšel v partizane v Belokranjski odred. Ko je okupator to izvedel, je

požgal in porušil hišo, starše, brate in sestre pa odgnal v internacijo v Italijo.

Ko je Alojz kot 18-letni kmečki fant leta 1942 vstopil v partizane, je zaradi svoje borbenosti, sposobnosti in predanosti narodnoosvobodilnemu boju kaj hitro napredoval po častniški lestvici od

kurirja do komandanta brigade. Leta 1943 je končal oficirsko šolo pri glavnem štabu NOV. Pridružil se je operativnim enotam, Cankarjevi in Ljubljanski brigadi. Kot vojak je uveljavljal vrednote OF in si s tem pridobil tudi politično zaupanje borcev, zato so ga septembra leta 1943 izvolili za svojega delegata na kočevskem zboru odposlancev slovenskega naroda, tako da je sodeloval pri prvih korakih graditve slovenske države. Bil je dvakrat ranjen. V Kočevskem rogu se je zdravil več mesecev. V Ljubljanski brigadi je bil komandant prvega in drugega bataljona, marca leta 1945 pa je postal komandant brigade in jo po nekaj tednih težkih bojov od Čabra, Ribnice, Velikih Lašč, Turjaka, Golega, Iga skozi Sela proti Orlam pripeljal pred Ljubljano. Dobil je povelje, da mora Ljubljanska prodreti do Ljublanice in po desnem bregu priti do Magistrata. Tako je Alojz zmagovito na iskriem konju prijahal do Magistrata in tam sta s političnim komisarjem razvila bojno zastavo in razglasila, da je Ljubljana svobodna.

Po vojni je Alojz ostal v JLA, končal gimnazijo, vojaško akademijo in specializirane vojaške šole. Leta 1967 je prišel v Maribor kot komandant vojaškega okrožja. Bil je komandant brigade in garnizije, leta 1976 pa je postal pomočnik komandanta 9. armade v Ljubljani. Sodeloval je s Teritorialno obrambo in Civilno zaščito. Svojo vojaško kariero je končal kot general s številnimi odlikovanji.

Po upokojitvi leta 1978 je bil Alojz kot zvest borec Cankarjeve in Ljubljanske brigade član odborov skupnosti borcev teh brigad in je z njima tvorno sodeloval. Vključen je bil v družbenopolitično delovanje občine Maribor. Bil je predsednik Ribiške zveze Maribor in predsednik Telesno kulturne skupnosti, v tem času so zgradili tudi dvorano Tabor.

Še posebno dejaven je bil v Društvu vojnih invalidov Maribor. Bil je dolgo let član izvršnega odbora, podpredsednik društva, predsednik gospodarske komisije in član program-

ske komisije. Za prizadevno in požrtvovalno delo smo mu člani društva podelili plaketo in naziv častni član.

Dragi Lojze, odnesi v večnost neizmerno hvaležnost in ljubezen vseh nas! Radi smo te imeli, kot si tudi ti imel nas. Ponosni smo na vse, kar si storil, in zdaj počivaj v miru v tej naši slovenski zemlji.

Jurij Kogej, predsednik skupnosti borcev X. SNOUB Ljubljanske, in **Vasja Cirman**, predsednik društva vojnih invalidov Maribor

Franc Dornik

(1928–2017)

Že nekaj časa je preteklo, odkar nas je zapustil naš zvesti član Franc Dornik. Rodil se je 22. septembra 1928 v Trziču, kjer je končal osnovno šolo. Po uspešno končani kranjski

gimnaziji se je na kovinarski šoli usposobil za strojnega finomehanika. Leta 1950 je končal še delovodsko šolo v Ljubljani. Direkcija Republike Slovenije ga je po opravljenem šolanju poslala delat v Plamen Kropa, od tam pa v Tulip Lipnica, kjer je s sodelavci postavljaj temelje za da-

našnjo tovarno Iskra Mehanizmi.

Kot dober in spoštovan delovodja je v tovarni v Lipnici ostal vse do upokojitve 1989. leta. Za svoje predano delo je prejel kar nekaj priznanj, leta 1972 je bil odlikovan z redom dela s srebrnim vencem.

Bil je aktiven član SZDL in KO ZB za vrednote NOB Dobrava - Kamna Gorica. Na srečanjih Zveze borcev je vedno znal poskrbeti za samostojne pevske nastope in za skupno prepevanje, poznal je veliko pesmi, ki se jih je naučil še v Trziču ter pozneje kot pevec v kroparskem pevskem zboru.

Spoštovani tovariš Franc Dornik, s pesmijo in neuničljivim optimizmom ste bili sončni žarek naše organizacije – hvala vam!

Mira Hladnik, KO ZB NOB Dobrava - Kamna Gorica

Franc Kranjc

(1921–2018)

Ko smo lani ob dnevu spomina na mrtve v KO ZB za vrednote NOB pri spomenikih v Hruševju počastili padle borce in žrtve fašizma in svečke še niso dogorele, smo izvedeli, da nas je zapustil naš dolgoletni član, tovariš Franc Kranjc.

Rodil se je 13. maja 1921 v Hruševju kot sin delavske družine. Že kot doraščajoči mladenič je občutil moč italijanskih okupacijskih sil nad primorskim prebivalstvom. Leta 1931 so njegovo družino z dekretom premestili iz rodne kraja v bližino Rima. Kot

dvajsetletnika so ga vpoklicali v redno kraljevo italijansko vojsko. Po krajšem vojaškem urjenju je bil z osvajalskimi italijanskimi četami poslan v Abesinijo, Egipt in Libijo. Po uspešni zasedbi afriških dežel so okupacijske italijanske enote doživele močan odpor angleških enot. Franc je bil nekje v egiptovski puščavi zajet in poslan v angleško delovno enoto. Zajeti vojaki so morali opravljati pomožna dela za vojsko, hkrati so jih istočasno usposabljali za odhod v kraljevo jugoslovansko vojsko. Slovenski fantje so se tej odločitvi uprli. Po dogovoru med angleško vlado in partizanskim vodstvom je bila odločitev spremenjena: prostovoljci za odhod v Titovo vojsko so se začeli vojaško usposablјati in opremlјati. Kranjc se je usposobil za upravljavca angleških tankov in težkega artilerijskega orožja. S Prvo prekomorsko brigado se je izkrčal v Dubrovniku. Osvobajali so dalmatinska mesta vse do Sušaka nad Reko. Na Mašunu se je njegova enota priključila Četrtri armadi. Motorizirana enota, ki jo je vodil Franc, je krenila proti Šempetru (Pivka), Prestranku in Postojni. Tu je nalletela na močan nemški napad. Na pragu svobode so padli trije borci, več pa je bilo ranjenih, uničeni so bili vodilni tank in dve oklepni vozili. Že naslednji dan je na prvomajsko jutro v Postojni zasijala svoboda.

Leta 1948 se je demobiliziral kot poročnik JLA. Zaposlil se je v postojnski upravi Jugoslovanskih železnic in tam ostal do upokojitve. Deloval je v raznih organizacijah in društvih. Bil je odbornik v občinskem svetu in predsednik KO ZB NOV. Za svoje požrtvovalno delo je prejel številna vojaška in civilna odlikovanja.

KO ZB Hruševje

Nedeljko Milić

(1924–2018)

Zadnjo nedeljo v minulem letu smo se v Oseku poslovili od člana našega Območnega združenja borcev za vrednote NOB Nova Gorica Nedeljka Milića. Rodil se je v mestecu Foča ob reki Drini 3. septembra 1924. Pri dveh letih mu je umrl oče. Da bi pomagal materi preživljati petčlansko družino, se je že kot desetletnik zaposlil na žagi v domačem kraju. Leta 1937 se je pridružil SKOJ-u.

Ko je bila 21. decembra 1941 v mestecu Rudo nedaleč od Foče ustanovljena Prva proletarska brigada, je bila v njenem sestavu tudi četa samih mladih, a prekaljenih skojevcev. Tito

in vrhovni štab sta določila, da bo ta enota njuna zaščitna četa. V tej četi je bil Nedeljko komandir voda. Sodeloval je na igmanskem maršu. Ko je oktobra 1942 padel komandir Omladinske čete, so ga borci izbrali za novega komandirja. Nedeljko je to četo vodil skozi najbolj znani sovražnikovi

ofenzivi v letu 1943, četrto ofenzivo na Neretvi in peto ofenzivo na Sutjeski. Posebno so se borci te čete izkazali v peti ofenzivi, ko so prebili sovražni obroč in omogočili umik Tita in vrhovnega štaba iz obroča. Nedeljko je bil med tem prebojem težko ranjen. Tri zrna dumdumke so ga zadela v hrbtenico in mu povzročila trajne poškodbe. Ko je toliko okreval, da je lahko prevzel nove naloge, so ga postavili za

načelnika štaba zvez v novoustanovljeni Prvi proletarski diviziji, ob ustanovitvi Četrte armade pa je dobil čin majorja in postal načelnik službe zvez te armade. S Četrto armado je na začetku maja 1945 prišel v osvobojeni Trst.

Nedeljka so leta 1948 poslali v vojaško šolo, bil je delegat na petem kongresu KPJ, ko je padla odločitev, da se zavrne Stalinov ultimatus, bil je eden od jugoslovanskih inštruktorjev v Grčiji, ko je Jugoslavija podprla grško partizansko gibanje generala Marcosa, decembra 1949 pa odšel k jugoslovanski diplomatski misiji pri Združenih narodih in tam ostal do septembra leta 1953. Svojo diplomatsko kariero je končal leta 1980 kot jugoslovanski konzul v Bratislavi.

Po upokojitvi leta 1985 sta se z ženo Danico preselila v njeno rojstno hišo v Oseku. Tam se je ukvarjal pretežno s poljedelstvom, se vključil v lovsko družino in mnogo bral. V hiši si je uredil svojo spominsko sobo, ki jo je pokazal le najboljšim prijateljem, s katerimi je rad obujal spomine na svoja partizanska leta. Posebno je bil ponosen na štiri imenovanja za častnega občana, in sicer Beograda, Kragujevca, Nove Pazove in Foče, in na vrsto visokih priznanj in odlikovanj, zlasti pa na partizansko spomenico 1941.

Miloš Ložič

France Lešnjak

(1923–2019)

France Lešnjak je spadal med naše najstarejše občane in tudi med najstarejše člane naše KO ZB za vrednote NOB Sodražica. Na mizi v jedilnici je imel vedno odprt računalnik, ki mu je omogočal komunikacijo z znanci in prijatelji. To ne bi bilo nič posebnega za mlade, a France je lani 9. maja dopolnil 95 let. V pogovoru nam je omenil, da sta poleg njega živi le še dve sošolki iz osnovne šole. Kljub častit-

ljivi starosti je še vedno sam poskrbel za vsakdanje opravke, si skuhal kosilo, pospravil stanovanje, obdelal vrt. Še lani si je sprešal svoj sadni kis in skuhal svoje ognjičevo mazilo za rane.

Prav zdravje je začelo Francetu pešati. Po operaciji kolka je oslabela njegova mobilnost

in ni mogel iti več sam v bližnji bife na jutranjo kavico s prijatelji. Da bi zadovoljil svoje človeške potrebe po pogovoru, si je omislil majhno trikolo na baterije in se z njim prevažal do ZD, trgovine ali bifeja.

Rodil se je v obrtniški družini kovačev. Po vojni se je izučil tudi za ključavničarja. Tako je imel dva poklica, za katera se je neprestano izobraževal in se izpopolnjeval. Izdeloval je številne predmete iz železa, najprej kmečko orodje, nato železne dele na kmečkih vozovih, kasneje kovinske dele za šolsko pohištvo za podjetje LIK Kočevje. V začetku je imel le preprosto kovačijo, kasneje je zgradil moderno delavnico in v njej zaposlil štiri delavce.

France Lešnjak je bil ustanovni član Območne obrtne podjetniške zbornice Ribnica in je bil ves čas aktiven član, čigar mnenje so ostali člani spoštovali. Veliko je tudi bral, tudi poljudno-znanstvene knjige in zdravstvene revije in o njih razmišljal. Zanimala ga je tekoča politika doma in v

svetu. Ko je bila 13. julija 1941 na Travnih gori ustanovljena Ribniška četa, v kateri so bili tudi domačini iz Sodražice, je France postal vez med njimi in domačo vasjo. Zaradi izdaje so ga Italijani prijeli na njegovem domu, zatem pa ga odpeljali v taborišče v Padovo, kjer je prebil 13 mesecev. Po kapitulaciji Italije se je septembra 1943 France po mnogih zapetljajih znašel v Ljubljani, kjer je imel sorodnike. Njegovo bivanje v Ljubljani je bilo ilegalno, saj zanj ni bilo varno, saj so ga iskali domobranci, da bi ga ubili. S pomočjo znancev je dobil službo na železnici. Večkrat je odšel v gostilno Stari tišler, ker je tam mnogokrat naletel na rojake iz Sodražice in od njih izvedel, kaj se doma dogaja. Tam sta mu dva domačina tudi podpisala dokument, da je lahko dobil karte za hrano in cigarete.

Po vojni je postal član ZB. Za sodelovanje pri razvijanju in obujanju tradicij NOB in za ohranjanje spomina na ustanovitev Ribniške čete ter za aktivno sodelovanje v KO ZB Sodražica mu je Izvršni odbor Združenja borcev za vrednote NOB Ribnica ob 75. letnici ustanovitve Ribniške čete na Travnih Gori podelil plaketo Ribniške čete.

France je bil kljub vsemu s svojim življenjem zadovoljen. Po vojni je nadaljeval z obrtjo v svoji delavnici, si sezidal novo hišo in ustvaril družino. Prav na svoja sinova in hčer je bil France najbolj ponosen.

Ana Modic, Krajevna organizacija ZZB NOB Sodražica

Stanislav Škabar

(1927–2018)

V 92. letu starosti se je 22. decembra 2018 od nas poslovil Stane Škabar iz Sežane. Bil je eden še zadnjih živečih partizanov oziroma pričevalcev narodnoosvobodilnega boja. Rodil se je 23. januarja 1927 v vasi Voglje blizu Sežane oziroma

Cola in Repentabra, kjer je kot otrok obiskoval šolo. Čeprav na slovenskem ozemlju in za slovenske otroke, je pouk takrat žal potekal v italijanskem jeziku in tako je Stane že v otroštvu okusil krutost tedanjega fašističnega režima.

Kot 16-letni fant je po kapitulaciji Italije odšel v partizane in se vključil med ustanovitelje Kosovelove brigade. Pozneje je deloval na dolnjem Krasu kot kurir, proti koncu vojne pa kot miner v vodu Južnoprimorskega odreda. Sodeloval je v številnih bitkah po Krasu in s svojimi partizanskimi akcijami miniral železniške proge na Krasu in vse do Ronk oziroma Sesljana, kjer se je kot partizan konec aprila leta 1945 srečal z zavezniško vojsko in z njenimi pripadniki 1. maja 1945 vkorakal v Trst.

Po vojni je bil Stane Škabar zaposlen v Elektru Sežana, kjer se je leta 1978 tudi upokojil. V prostem času je deloval kot član Lovske družine Dutovlje. Spoštljivo in dostojanstveno smo ga 27. decembra 2018 pospremili na njegovo zadnjo pot na sežansko pokopališče.

Združenje borcev za vrednote NOB Sežana

Igmanski marš 2019

Več kot deset tisoč ljudi, med njimi tudi številni iz Slovenije, se je 26. januarja 2019 udeležilo spominske slovesnosti ob 77. obletnici Igmanskega marša, ki je potekal iz 27. na 28. januar 1942. Takrat je 720 borcev 1. proleterske brigade, med njimi so bili tudi ranjenci in bolni, v globokem snegu in temperaturi 32 stopinj pod ničlo povzpelo na Igman. Pohod je trajal polnih 18. ur.

Popisovanje spomenikov se nadaljuje

Tokrat smo za novo stotico (števec kaže 3502 spomenikov) potrebovali skoraj tri mesece. Vojko Hobič je začel z vpisi kobarških spomenikov, novi vpisovalci so še Štefan Ftičar, Blaž Kravogel, Marjan Borovšak, za spomenike v primorskem

visokogorju pa je prispeval gradivo Rok Uršič iz Tolmina. Druge spomenike smo vpisovali veterani: Ivan Zorč, Sandi Grudnik, Dušan Škodič, M. Hladnik, Bojan Česnik, S. Potepan, Teofil Bizjak.

Miran Hladnik

Opravičilo

V januarski številki (39) smo na straneh 12-13 objavili članek o zločinih okupatorja pod naslovom Podcerkev 30. decembra 1944. Pri avtorju besedila nam jo je zagodel tiskarski škrat. Avtor članka je Franc Mihelčič in ne, kot smo zapisali, Franc Klemenčič. Avtorju se opravičujemo za napako.

V decembrski številki (38) smo na straneh 22-23 objavili članek Mire Hladnik Od spomenika do spomenika. Zaradi časovne stiske in popravljanja besedila, avtorica nam je namreč popravljeni članek poslala tik pred oddajo materiala v tiskarno, smo pomotoma objavili v uvodu del nelektoriranega članka. Avtorici se za napako opravičujemo. Skrajšan in lektoriran prispevek bomo objavili v eni od prihodnjih števil Svobodne besede.

Vabilo k oglaševanju

Vabimo vas k cenovno ugodnemu oglaševanju v našem časopisu Svobodna beseda, ki bo izhajal vsak zadnji petek v mesecu v nakladi okoli 30.000 izvodov. Ker naša organizacija šteje več kot 40.000 članov, bo krog informiranosti še veliko večji.

V primeru oglaševanja za daljše časovno obdobje se zainteresiranim oglašev-

Obvestilo

Vse dopisnike obveščamo, da imamo v redakciji Svobodne besede nov elektronski naslov, kamor lahko pošiljate svoje prispevke. Novi naslov je: svobodna.beseda@zzb-nob.si, stari naslov svobodna.beseda@gmail.com bomo zaprli. Telefonske številke ostajajo nespremenjene.

Iz prodajne službe obveščajo, da ste naročniki z januarsko številko prejeli položnico za plačilo naročnine za tri mesece. Z aprilom naj bi začel izhajati časopis Svobodna beseda, pri katerem bo cena vključena v članarino. O vsem boste izvedeli na občinskih zborih oziroma skupščinah krajevnih in občinskih organizacij, pravočasno pa vas bomo obvestili še na spletnih straneh Svobodne besede in Zveze borcev NOB Slovenije kot tudi v reviji Svobodna beseda.

valcem odobri popust. Za predstavitvene prispevke se cene oblikujejo glede na število prispevkov. Sicer pa nas za vse podrobnosti in informacije lahko pokličete na telefonsko številko 01 434 44 45 ali nam pišete na elektronski naslov romana.jemec@zzb-nob.si.

Veselim se sodelovanja z vami!

Sojenje katalonskim zapornikom je politični proces

Skupina Platforma dialog EU – Katalonija v Evropskem parlamentu, ki jo vodi evropski poslanec Ivo Vajgl, je na posebni novinarski konferenci opozorila na spornost in več kot vprašljivo nepristranskost sojenja v Madridu dvanajstim katalonskim političnim in civilnodružbenim voditeljem, ki so sodelovali v pripravi in izvedbi referenduma o samostojnosti Katalonije 1. oktobra 2017. Po navedbah katalonskih medijev bo med pričami nastopil tudi Ivo Vajgl, o čemer pa uradnega obvestila sodišča do zdaj še ni prejel.

Ivo Vajgl je kot vodja skupine Platforma dialog EU – Katalonija na novinarski konferenci med drugim povedal: »To je politični proces, kakršnih v Evropi ne bi smelo biti. Sojenje proti dvanajstim katalonskim političnim zapornikom – de-

vetim članom nekdanje katalonske vlade, nekdanji predsednici katalonskega parlamenta in dvema voditeljema katalonskih civilnodružbenih organizacij, se je začelo po 14 mesecih pridržanja. Obtožnica jim med drugim očita upor, neposlušnost in zlorabo javnih sredstev. Njihov 'zločin' je, da so organizirali ali podpirali referendum o samoodločbi v skladu z demokracijskim mandatom, ki jim ga je namenil katalonski narod. Grozi jim zaporna kazen do 25 let zapora, saj je upor po španski zakonodaji opredeljen kot eden hujših zločinov.«

Vajgl je še dodal, da politični sodni proces ni samo notranja zadeva Španije, ampak ima jasno evropsko razsežnost, saj je v opreki s temeljnimi vrednotami Unije, kot so demokracija, svoboda izražanja, pravica do javnega zbiranja in pravica do politične participacije. »Katalonci imajo legitimno pravico, da se demokratično odločajo o svoji politični prihodnosti, Madrid in Bruselj pa potrebujejo politike s pogumom za soočenje s političnimi konflikti z demokratičnimi orodji, ne pa s kazenskimi obtožbami,« je sklenil Vajgl.

Besedilo: J. A.

Protifašisti odgovorili na shod fašistov

Shoda neofašističnega nekdanj zloglasnega odreda X MAS in skrajno desničarskega gibanja CasaPound, ki so ga pripravili v Gorici ob obletnici bitke za postojanko pri Trnovem nad Novo Gorico, se je udeležilo okoli 30 privržencev fašistov. Masovci namreč vsako leto proslavljajo hud poraz, ki so ga doživeli med 19. in 21. januarjem 1945 v bojih z enotami IX. korpusa, na Trnovo pa so jih poslali zato, da bi branili vzhodne meje italijanstva. Slovesnost ob tej obletnici italijanski neofašisti pripravljajo že več let, lani pa je člane X MAS-a med drugimi na občini sprejel tudi župan Gorice Rodolfo Ziberna. Ta se je le-tos, morda tudi zaradi številnih negativnih odzivov v javnosti, odpovedal sprejemu.

Protifašističnega shoda se udeležilo okrog 200 ljudi. Ob glasbi partizanskih pesmi so zbrane nagovorili predstavniki Zveze italijanskih partizanov in drugih organizatorjev shoda. »Tovrstne provokacije so nevarne in jih nikakor ne smemo podcenjevati. Ne smemo se prepustiti izgovoru, češ da je to le demokratično izražanje in da je treba spoštovati drugače misleče,« je ob tej priložnosti povedal novogoriški župan Klemen Miklavič. Rudi Pavšič iz SKGZ pa je dodal: »To mesto si ne zasluži prisotnosti fašistov in neofašistov, ki so odgovorni za veliko gorja v tej Evropi. Naša prisotnost je jasno opozorilo, da si želimo strpnost in dialog, vendar ob spoštovanju preteklosti.« Shod fašistov je obsodil tudi Matjaž Nemeč, podpredsednik stranke SD: »Ostro obsojamo tovrstne provokacije neofašistov. Naša naloga je, da obranimo tisto, kar so evropske vrednote – to so skupno spoštovanje, medsebojno sodelovanje in graditev nove sodobne Evrope prihodnosti. Goričani z obeh strani meje se že od nekdanj bojujejo in gradijo skupno prihodnost, ki temelji na skupnih evropskih vrednotah. Postali so zgled za celotno Evropo in Evropsko unijo.«

Brezplačna izposoja električnih priklopov

V Ljubljani izvajajo številne ukrepe, s katerimi omogočajo dostopnost ljudem z oviranostmi. Med inovativnimi ukrepi je tudi novost v Slovenskem turističnoinformacijskem centru STIC na

Krekovem trgu, saj tam omogočajo brezplačno izposajo dveh električnih priklopov za invalidski voziček. STIC je tako postal prvi turističnoinformacijski center v Evropi s to novostjo.

Električni priklop SPEED3X ljudem na invalidskem vozičku omogoča lažje in hitrejše gibanje in premagovanje daljših razdalj. Preprosto se pripne na voziček, povezovalni element pa ima nastavljivo višino in širino, zato je brez posebnega prilagajanja primeren za tako rekoč vsak invalidski voziček. Z enim polnjenjem baterije ima doseg do 40 km, kar omogoča ljudem na invalidskem vozičku, da se na potepu po mestu pridružijo prijateljem in svojcem s kolesom ali peš. Uporabnik mora za izposajo predložiti le osebni dokument in kavcijo, ki mu jo ob vračilu nepoškodovanega priklopa v celoti vrnejo.

To je le eden izmed številnih ukrepov, s katerimi v Ljubljani ljudem z oviranostmi omogočajo dostopnost grajenega okolja, javnega prevoza, informacij, storitev in programov.

Besedilo in foto: ZTL

Ivo Vajgl o sporni razstavi v Evropskem parlamentu

Evropski poslanec Ivo Vajgl je 6. februarja poslal predsedniku Evropskega parlamenta Antoniu Tajaniju pismo, v katerem izraža svoje ogorčenje nad razstavo z naslovom Vzhodna meja (it. Confine orientale) v prostorih Evropskega parlamenta, ki naj bi pred 10. februarjem, ko Italija zaznamuje dan spomina na žrtve fojb, spomnila na italijanske žrtve med- in povojnega nasilja, ne pa tudi na žrtve fašizma.

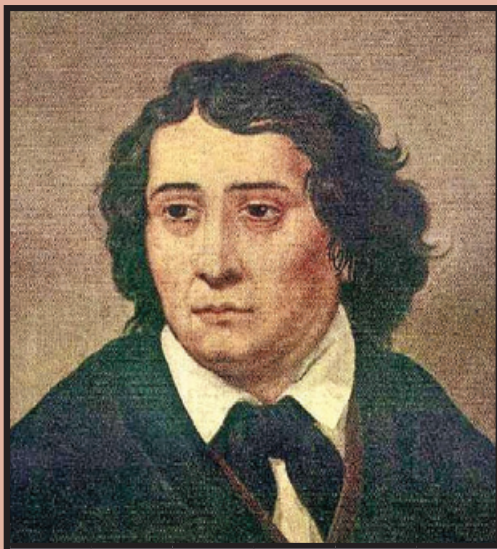
V pismu je poslanec med drugim zapisal, da je resnično presenečen in zagrenjen, ko si je ogledal razstavo, ki jo je v zgradbi JAN 3Q Evropskega parlamenta organiziralo Nacionalno združenje Furlanija - Julijska krajina in Dalmacija v sodelovanju z anonimnim članom Evropskega parlamenta. Kot navaja Vajgl, je v brošuri, ki je bila na voljo obiskovalcem razstave, opisana tragična zgodba

težavnih odnosov in konfliktov med Italijani in »Slovani« v različnih zgodovinskih obdobjih na način, ki je prepoznavno iredentističen in povsem tuj duhu medsebojnega mirnega kulturnega sožitja, na katerem je zgrajena Evropska unija.

Gotovo je, da ni mogoče zanikati tragedije Italijanov, ki so bili pregnani z ozemlja nekdanje Jugoslavije, in številnih drugih, ki so postali žrtve terorja zmagovalcev, vendar pa zgodovine teh krajev ni mogoče pripovedovati, ne da bi upoštevali odgovornost vseh strani, posebno pa še trpljenja civilnega prebivalstva, ki je bilo izpostavljeno konfliktom, navaja evropski poslanec Vajgl. Meni, da razstava ponuja interpretacijo preteklosti, ki ni objektivna in ki celo zdrсне v provokacijo, ko vključuje zemljevid na zadnji strani brošure, na kateri dele Slovenije, Istre in Dalmacije brez pojasnila prikazuje, kot da bi pripadali ozemlju Italije.

Ob koncu pisma se je Ivo Vajgl tudi vprašal, kako bi se odzval Evropski parlament na razstavo, če bi, denimo, prikazovala in objokovala ozemlja tretjega rajha, ki jih je nacistična Nemčija izgubila ob koncu druge svetovne vojne.

						SVOBODNA BESEDA	GESLO 1	SAMICARAKA	SLOVENSKI PODJETNIK RASTODER	GESLO 2	ZA POLTON ZVIŠANITON E	RAJKORANFL	SULTANOVO BIVALIŠČE, SERAJ	PRITISK	POGANJANJE PLOVILA ZVESLOM	STROKOVNJA K ZA OCEANE
						FRIZER-SKA OBRT										
ČLOVEK, KI RAZDIRA																
AM. PISEC IN PODJETNIK (PAUL; IZ ČRKSERKA)										ČLOVEŠKE SKUPINE						
										ŽIVALSKI IZRASTEK						
GLASBENO ZNAMENJE, GLAŠKA										PREKLA						
										PESNIŠTVO						
CENE VAVPOTIČ LIBERIJ. PREDSED. (SAMUEL)												ANTON NOVAČAN LASTNOST SUMLJI-VEGA				
						VPIJANJE										
						NEKDANJI VZHODNI SLOVANI										
HOJA Z ENEGA NA DRUGO PREVOZNO SREDSTVO MED POTOVANJEM	IZMIŠLJENO IME, SKRIVNO IME	DEKLE Z ROLKAMI, ROLKARKA	STRUPENA PUŠČAV-SKA KAČA	STRGALO	DEŠET BOŽJIH ZAPOVEDI! SNOV, MATERIA							SANJE AMERIKSI KNJIŽEV. (EDGAR ALLAN)				
															PRAŠIČ	
PROGRAM-SKA OPREMA, SOFTWARE								NOVINAR DOBERŠEK ŽIVLJENJSKI SODRUG					ZIDNA OBLOGA			
													ZDRAVILO V OVOJU			
JUPITROV SATELIT (NI: KLARA)													KROG GIBANJA PLANETA			
													UBOJ	SKLOP CEVI DARILO		
VLADO KRESLIN																
				GRUŠČ KAR OPREDELJUJE DELANJE, MODUS										IZRAEL-SKA LUKA	VRSTA NEKOVINE (I) ZNAK ZA NEON	
														IVO ANDRIČ		
TOVARNAPIJAC V MIRNI															JAMA ZA GAŠENO APNO HRV. PISAT (IVAN)	
															STRAN NEBA	
KMET ZA PLUGOM																
															NIKO GORSIČ	
NIČES, NIŠTRA																
					TRENUTEK, HIP											SUMERSKI BOG NEBA (IZ: UNA)
					KILOGRAM											STANE IVANC
KRAVICA																
																SPOR, PREPIR
VELIK PODOLGOVAT TROPSKI SADEŽ																
																MAČJA ZVER NAŠIH GOZDOV
																IGRALEC

Rešitve križanke pošljite do 15. marca 2019

Trem izžrebanim reševalcem bomo podarili knjigo.

SVOBODNA
B E S E D A

Izžrebanim reševalci križanke iz
39. številke revije Svobodna beseda

- Darinka Verček, Stražišče 62, 2391 Prevalje
- Ana Dobravec, Preška cesta 12, 1215 Medvode
- Ivan Zadnik, Nova cesta 12, 6215 Divača

Rešitve križanke:

SPOPRIJEM, RADENČANI, KROV, AZOT, AT, SP, ON, BLISKOVNIK, RENSKI RIZLING, TN, INDOLENCA, ZORANA, TEJKA, IAN, BRAKA, ARA, NOČ, STO, JOŽA, GMAJNA, KARNEVAL, REEVE, NEIL, OV, RK, ETNA, OKO, SAVNA, TIČ, RKELJ, FANTIN, AKANJE, KUHINGICA, RANČAR, EROS, EKA.

Geslo: PARTIZANSKI PEVSKI ZBOR

Geslo križanke napišite na dopisnico in jo pošljite na naslov:
ZZB NOB Slovenije, Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana, s pripisom
»nagrada križanka«, do 15. marca 2019.

Ime in priimek: _____

Naslov: _____

Geslo 40. številke SB: _____